

Julia Hufnagel-Schildbachová (1880–1962) – nejvýznamnější sběratelka minerálů v Čechách a její sbírka v Národním muzeu v Praze

Julia Hufnagel-Schildbach (1880–1962) – the most significant woman – collector
of minerals in Bohemia and her collection at the National Museum in Prague

Martin Bohatý¹ & Dalibor Velebil^{2,*}

¹ Radnická 7, 602 00 Brno; rama.minerals@atlas.cz

² Národní muzeum, Mineralogicko-petrologické oddělení, Cirkusová 1740, 193 00 Praha 9;
dalibor_velebil@nm.cz

*corresponding author

Bohatý M. & Velebil D., 2018: Julia Hufnagel-Schildbachová (1880–1962) – nejvýznamnější sběratelka minerálů v Čechách a její sbírka v Národním muzeu v Praze. – Journal of the National Museum (Prague), Natural History Series 187: 85–138.

Abstrakt: Julia H. Schildbachová (*1880, †1962) z Mariánských Lázní vybudovala přibližně v letech 1900–1935 rozsáhlou systematickou sbírku minerálů. Minerály kupovala, vyměňovala a osobně sbírala, zejména na lokalitách v širokém okolí Mariánských Lázní. Měla bohaté kontakty na sběratele minerálů v Čechách a v Německu a profesionální mineralogy v Rakousku a Čechách, včetně mineralogů Národního muzea v Praze. Po skončení druhé světové války nebyla, ač Němka, z Mariánských Lázní vystěhována, na rozdíl od ostatních německých obyvatel města, ale ve svém rodném městě žila a působila až do své smrti. Její sbírka minerálů však byla po válce zabavena státem a její větší část přešla do Národního muzea v Praze, kde je dnes evidováno 2716 položek minerálů pocházejících ze sbírky J. Schildbachové, část sbírky přešla do Městského muzea v Mariánských Lázních.

Abstract: Julia H. Schildbach (*1880, †1962) from Marienbad (Mariánské Lázně) built around 1900–1935 an extensive systematic collection of minerals. Minerals were bought, exchanged and personally collected at localities in the wide vicinity of Mariánské Lázně. She had extensive contacts with collectors of minerals in Bohemia and Germany and professional mineralogists in Austria and Bohemia, including mineralogists from the National Museum in Prague. After the end of World War II, she was not evicted as a German from Marienbad, unlike other German inhabitants, but lived in her home town until she died. However, her collection of minerals was confiscated by the state after the war. The larger part of the collection has been transferred to the National Museum in Prague, where 2716 items of minerals from the collection of J. Schildbach are registered, and part of the collection has been transferred to the Municipal Museum in Mariánské Lázně.

Klíčová slova: Julia Hufnagel-Schildbachová, minerály, Mariánské Lázně, Národní muzeum Praha, Čechy, Česká republika

Key words: Julia Hufnagel-Schildbach, minerals, Mariánské Lázně (Marienbad), National Museum Prague, Bohemia, Czech Republic

Received: May 23, 2018 | Accepted: October 18, 2018 | Issued: December 31, 2018

Úvod

Julia H. Schildbachová (*1880, †1962) z Mariánských Lázní byla významnou sběratelkou minerálů a tuto zálibu pěstovala na vysoké úrovni. V oboru mineralogie měla velmi dobré znalosti a byla aktivně zapojena do dění v tehdejší sběratelské, ale i odborné komunitě. Minerály kupovala, vyměňovala a především velmi úspěšně sbírala na lokalitách v širokém okolí Mariánských Lázní i jinde. Díky své zálibě navázala kontakty s několika rakouskými a českými profesionálními mineralogy, včetně Karla Vrby (*1845, †1922) a Ludmily Slavíkové (*1890 Praha, †1943 koncentrační tábor Osvětim) z tehdejšího mineralogicko-petrografického oddělení Národního muzea v Praze. V českých zemích bychom na počátku 20. století asi marně hledali další ženu – sběratelku minerálů, která dosáhla takové úrovně a i v rámci Evropy, jak se zdá, patřila mezi několik málo výjimek v převážně mužské sběratelské obci. Postupně vybuodovala rozsáhlou a z dokumentačního hlediska velmi cennou systematickou sbírku, jejíž podstatná část je dnes součástí sbírky Národního muzea.

Julia H. Schildbachová pocházela z významné mariánskolázeňské rodiny a sama byla ve svém rodném městě respektovanou osobností. Po skončení druhé světové války nebyla jako Němka z Mariánských Lázní vysídlena, takže ve svém rodném městě žila a působila až do své smrti v roce 1962. Podle dostupných informací byla jedním z mála občanů německé národnosti v Mariánských Lázních, kterým to bylo umožněno, a i mezi ostatními německými sběrateli minerálů to byl v obnoveném poválečném Československu ojedinělý případ. Z osobního života této pozoruhodné ženy víme celkem málo. Tento text však pojednává především o sběratelských aktivitách Schildbachové, které jsou zdokumentovány díky dochovanému katalogu její sbírky, několika zmínkám v odborném tisku, jakož i fyzickému zachování větší části sbírky samotné.

Obr. 1. Julia H. Schildbachová na fotografii z roku 1938 (Pertlík & Ulrich 2010; Muzeum Mariánské Lázně).

Rodinná historie a základní životní data J. H. Schildbachové; osudy sbírky těsně po válce

Julia H. Schildbachová neměla potomky, nezachovala se (zatím s jedinou výjimkou) její korespondence, deníky, poznámky ani vzpomínky přátel nebo těch, kdo se s ní stýkali. Byli to ostatně až na výjimky Němci, kteří byli po roce 1945 z Československa vystěhováni. Máme tedy k dispozici prakticky jen to, co o její rodině zjistil v archivech Richard Švandrlík (Švandrlík 2000).

Julia Hufnagel-Schildbachová se narodila 12. 10. 1880 v domě U zlatého hroznu (Zur goldener Traube) v Mariánských Lázních. Zdvojené příjmení Hufnagel-Schildbach se odvíjí od spletité historie jejího rodu a rodného domu. Dům U zlatého hroznu postavil v roce 1818 Franz Habl se svou družkou Sybillou Döltschovou, rozenou Hufnagelovou. Sybilla Döltschová

byla rozvedená, ovšem za svého nového partnera Franze Habla se nemohla provdat, protože její bývalý manžel dosud žil (Švandrlík 2000). V domě U zlatého hroznu bydlel u Franze Habla a Sybilly Döltšchové od 2. 7. do 20. 8. 1823 slavný básník, spisovatel a mnohostranný přírodovědec Johann Wolfgang Goethe (*1749, †1832) se svým dvoučlenným personálem a byl to jeho poslední pobyt v Mariánských Lázních a v Čechách vůbec. Po svém odjezdu zanechal v domě některé osobní věci, písemnosti a přírodniny, patrně Goethem nasbírané horniny. Snad to byly dary rodině majitele penzionu, zčásti šlo patrně o nadbytečné vzorky, které Goethe v domě nechal uskladněné pro předpokládaný příští pobyt.

Sybilla Döltšchová byla bezdětná a v roce 1834 adoptovala dvacetiletého Josefa Schildbacha (*1813, †1853), syna své sestry Barbory Schildbachové, rozené Hufnagelové. Adoptivnímu synovi, který přijal příjmení Hufnagel-Schildbach, předala Sybilla Döltšchová svůj podíl na domě U zlatého hroznu a po Hablově smrti v roce 1844 připadl Josefovi dům celý. Josef Hufnagel-Schildbach zemřel předčasně a dům převzala jeho manželka Agnes s pěti nezaopatřenými dětmi. Od roku 1870 byl majitelem domu jediný syn z těchto pěti dětí, Franz Josef Hufnagel-Schildbach (*1845, †1921). Ten v domě provozoval penzion a malý krámeček. V roce 1871 se oženil s Julií Muschikovou (*1841, †1909), s níž měl dvě děti – syna Franze Xavera Hufnagel-Schildbacha (*1874, †1943) a dceru Julii Hufnagel-Schildbachovou, které se budeme věnovat v tomto textu. V roce 1921 ukončil Juliin otec svůj život sebevraždou.

Od roku 1880, kdy se narodila Julia H. Schildbachová, byl její rodný dům nově nazýván Goethův dům (Goethe-Haus). Její bratr Franz Xaver Hufnagel-Schildbach v tomto domě žil a zároveň zde provozoval lékařskou praxi. Oženil se až ve svých 53 letech s vdovou Bertou Stegmüllerovou (*1885), přičemž manželství zůstalo bezdětné. Po jeho smrti patřil Goethův dům Julii Schildbachové (podílem 5/8) a Juliině švagrové Bertě (podílem 3/8) (Švandrlík 2000).

Krátce nato, v roce 1945, byl Goethův dům zabaven československým státem, protože jeho majitelky byly německé občanky. V lednu 1946 vyjel z Mariánských Lázní první transport s německými starousedlíky. Berta byla vystěhovávána do Německa, zatímco Julia Schildbachová nebyla do programu vysídlení zařazena. O důvodech můžeme jenom spekulovat. Především se asi nijak neprovinila politickou aktivitou v době nacismu a zřejmě byla i shledána potřebnou. Nicméně veškerý její majetek byl zkonfiskován, včetně rodinných cenností, uměleckých předmětů a její sbírky minerálů, která byla uložena podle mineralogického systému ve třech velkých skříních v samostatné místnosti. Podle zprávy zajišťovací komise v Mariánských Lázních z 12. ledna 1946 chtěla Julia Schildbachová předat svou sbírku minerálů úřadům v co nejkratší době, protože byla navštěvována mnoha zájemci o její koupi. Za Národní mu-

Obr. 2. Julia H. Schildbachová na fotografii z roku 1920 (Pertlík & Ulrich 2010).

Samlung Julia H. Schildbach
Marienbad Goethe-Haus

Obr. 3. Nadpis inventáře (katalogu) sbírky Julie Schildbachové.

Graphit	m. Ägypten	315	Bosmanant Starving Tool	40	got. Fund	
		619	Olmutz, Sachsen	60		
		516	Leisnig bei Leisnig, Ostmark	50	got. Fund	
	++ im Museum	610	Finstalpin & Mansfeld, Bayern	1 50		
		610	"	80	got.	
	++ "	510	Holzbun, b.	2 -	got. Fund	
		516	Obenzell & Passau	60	got.	
	m. Schwefelstein	715	Bayl. Hainichen	2 -	got. Fund	
		518	Quadrone, Italien	1 20	got. Fund	
	++	114	Bergel, Galizien	60	got.	
		716	Dikt, Belgien	50	got. Fund	
	++	914	Gergenti, Italien	4 -	got. Fund	
		810	"	5 -	got. Fund	
	++	518	"	5 -	got. Fund	
		++ im Museum	710	"	3 50	C. Nr.
Schmelz	++	819	"	4 -	got. Fund	
		++ im Museum	317	Bumessy, Galizien	2 40	
	++	616	Finstalpin	2 -	C. Nr.	
		++	515	Baldone, Provinz Trent, Italien	1 40	got. Fund
	++ im Museum	313	Mansfeld, Ostmark, Thüringen	50	got. Fund	
		518	Hallen, Leisnig	60	got. Fund	
	+ Egypten	719	Wenzel, Provinz Hannover	1 20	got. Fund	
		114	"	60	got. Fund	
	Silber-Schmelz	Luzern	211	Sanal, Provinz, Italien	1 -	got. Fund
			214	Lilleshald, Bohmen, Böhmen	3 50	got. Fund
Andromeda	313	113	Miesbach	3 -	got. Fund	
		510	Stahle, bei Böhmen	4 -	got. Fund	

Obr. 4. Ukázka z inventáře (katalogu) sbírky Julie Schildbachové (výřez z první strany).

ny z majetku rodiny Schildbachů minerály z okolí Mariánských Lázní, sbírky motýlů, herbář a vzpomínkové předměty na Goethovy mariánskolázeňské pobyty (Pelouch 1948).

V prvních letech po válce musela žít Julia Schildbachová v nejistotě jako občanka „druhé kategorie“, bez peněz, bez známých a přátel, jen se sníženým přidělem lístků na potraviny. Odložení odsunu některých jednotlivců z ČSR nebylo pro první roky po válce rozhodnutím definitivním, ale pouze dočasným po dobu prozatímní nepostradatelnosti.

Julia Schildbachová bydlela i nadále ve svém rodném domě, kde obývala dvě malé místnosti v přízemí, nalevo od vchodu do budovy. V domě se po roce 1946 vystřídalo několik národních správců, od roku 1950 patřil Goethův dům Československým státním lázním a v roce 1953 v něm bylo zřízeno nové městské muzeum, které je zde, na Goethově náměstí čp. 11, dodnes. Sbírkové byly do nového sídla muzea v roce 1953 přestěhovány z místa jejich předchozího umístění v pensionu Turba a Julia Schildbachová pak po nějakou dobu prováděla příležitostně německé návštěvníky muzea a údajně zde i uklízela. Ve stáří trpěla oční chorobou, se kterou se jezdila léčit do Prahy. Poslední roky svého života, ke konci téměř slepá, strávila ve starobinci Sevastopol (dříve Bavorský dům), kde také 8. 2. 1962 zemřela jako poslední Němka v Mariánských Lázních. Zůstala svobodná a bezdětná, takže s ní vymřel i rod Hufnagel-Schildbachů (Švandrlík 2000).

zeum přebírali v Mariánských Lázních její sbírku mineralog Rudolf Rost (*1912, †1999; v NM 1939–1946) a technický pracovník mineralogicko-petrologického oddělení NM Josef Brožek (†1979; v NM 1939–1958). Rost ve zprávě z 8. února 1946 uvedl, že Schildbachová, po dohodě s ním, osobně vybrala kolekci lokálních sběrů, určených pro městské muzeum. Zmínil se také, že Schildbachové bude patrně uděleno československé státní občanství (archiv mineralogicko-petrologického odd. NM, fond konfiskáty).

Její přírodovědecké sbírky (vedle mineralogické i botanická a entomologická) a památky na poslední pobyt J. W. Goetha v Čechách v roce 1823, jakož i umělecké sbírky Heinricha Floderera, byly ještě v roce 1945 deponovány v budově městské knihovny a ve stejné budově byly uloženy i pozůstatky původního mariánskolázeňského muzea (Pavelka 1961). V roce 1946 byly sbírky bývalého muzea přestěhovány do několika místností někdejšího pensionu Turba, kde ve 2. poschodí byly také vystave-

Terénní sběratelská činnost J. Schildbachové

Julia Schildbachová byla především amatérskou mineraložkou, měla ale také botanické a entomologické zájmy. V Městském muzeu v Mariánských Lázních se zachovaly její entomologické sběry a herbářové položky (Bartoš 2010). Podle botaničky A. Bucharové čítá herbář Julie Schildbachové 652 položek a do majetku muzea přešel v r. 1957. Zastoupeny jsou téměř všechny druhy Mariánskolázeňska, ale i další z dosti vzdálených míst (hrad Krasňov [též zvaný Švamberg] u Konstantinových Lázní nebo Vlčí hora u Černošína, která je současně i důležitým mineralogickým nalezištěm). Herbář je významný lokalizacemi nálezů a nachází se v něm řada vzácných rostlin, které se dnes už nevyskytují, např. velmi vzácná měkkyně bažinná *Hammarbya paludosa* má původní lokalitu u Dolního Žandova a Schildbachová jí má z Pottova údolí v Mariánských Lázních. Na vrcholku nad štolami mezi Lazy a Smrkovcem (opět asi souvislost s návštěvou mineralogických výskytů u Smrkovce) sbírala vzácný švihlík krutiklas (*Spiranthes spiralis*) aj. Vadou je, že chybějí časové údaje sběrů rostlin (podobně zcela chybějí i u mineralogické sbírky). V krabici s herbáři se ale našel sešit psaný J. Schildbachovou s titulem *Verzeichnis, der im Herbarium enthaltenen Pflanzen. Marienbad, Jänner 1908* (Seznam v herbáři obsažených rostlin. Mariánské Lázně, leden 1908). To by mohlo naznačovat, ve kterém roce byl tento herbář kompletní (Bucharová 2005).

Všechny své znalosti z těchto oborů získávala výhradně samostudiem. Opakovaně také navštěvovala několik mineralogických lokalit ve svém regionu, kde soustavně sbírala. Byly to především lokality Podhorní vrch, Mariánské Lázně samotné s nejbližším okolím, Smrkovec, Lázně Kynžvart, Výškovice aj. Na těchto lokalitách si vedle přírůstků do vlastní sbírky opatřovala především materiál na výměnu a také vzorky určené k výzkumu odborníky. Je třeba si také uvědomit, že mineralogické výpravy s patřičnou výstrojí, mnohdy do neschůdných a opuštěných končin, nebyly v té době pro dámu bez doprovodu zrovna obvyklé. Schildbachová v tomto směru podala úctyhodný výkon.

Nejstarší zmínku o ní jako sběratelce minerálů máme z roku 1907. Nejpozději od toho roku byla Julia Hufnagel-Schildbachová členkou Vídeňské mineralogické společnosti (Wiener mineralogische Gesellschaft – Loehr 1911, Pertlik & Ulrych 2010). Členství v této společnosti znamenalo, že svou zálibu v mineralogii provozovala v té době již na patřičné úrovni a brala ji vážně. Díky členství také získávala množství kontaktů na osobnosti z profesionální i amatérské mineralogické obce, které jí byly později velice prospěšné při budování mineralogické sbírky. Roku 1912 se stala také členkou nově založené Německé mineralogické společnosti (Deutsche mineralogische Gesellschaft). Tato společnost měla k roku 1912 celkem 238 členů, z toho byly pouze dvě ženy – J. Schildbachová a Hilda Gerhartová z Vídně (Anonym 1912, Pertlik & Ulrych 2010).

Obr. 5. Rodný dům J. Schildbachové, původně zvaný U zlatého hroznu, později Goethův dům, od roku 1953 podnes Městské muzeum Mariánské Lázně. J. Schildbachové obývala dvě malé místnosti v přízemí (tři okna nalevo od vchodu do budovy). Foto: D. Velebil 2017.

Obr. 6. Dnešní stav prostor, obývaných J. Schildbachovou v jejím rodném domě. Foto: D. Velebil 2017.

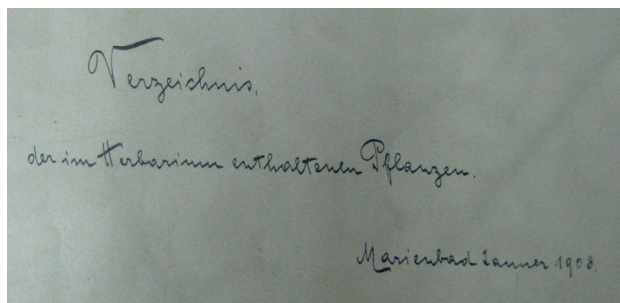

Obr. 7. Minerály ze sbírky J. Schildbachové v původních skříních v Městském muzeu Mariánské Lázně. Foto: D. Velebil 2017.

makroskopických ukázek tohoto minerálu na území rakouské monarchie. V roce 1910 o tom Berwerth referoval takto: „...melilit...nalezla v nefelinových smouhách nefelinického bazaltu Podhorního vrchu u Mariánských Lázní slečna Julie Schildbachová a ve více exemplářích zaslala Přírodovědeckému dvornímu muzeu ve Vídni. ... Tento nový výskyt melilitu je totožný s oním od Capo di Bove, překonává ho ale krásným vývojem velkých krystalů a svými doprovodnými minerály“ (Berwerth 1910). V téměř materiálu zjistil Rudolf Koechlin (*1862, †1939), kustod mineralogické sbírky Dvorního muzea ve Vídni, ještě sodalit, olivín a šupinkovitě uzavřené niny hematitu v nefelinu (Berwerth 1910). Dalším mineralogem, který se věnoval minerálům z Podhorního vrchu, byl profesor mineralogie na Vysoké škole montanistické v Leobenu Alfred Himmelbauer (*1884, †1943). K výzkumu využil materiál osobně na lokalitě nasbíraný (r. 1910) a také vzorky zaslání Schildbachovou. Himmelbauer identifikoval aragonit, gismondin, phillipsit, chabazit, apofylit a jehličkovitý zeolit, snad mesolit (Himmelbauer 1912).

O jejích terénních sběratelských aktivitách se dozvídáme nejen z dochovaného katalogu vlastní mineralogické sbírky, ale především z několika zmínek v literatuře. První je z roku 1907, kdy probíhal průzkum starých dolů na stříbro a měď ve Smrkovci (Schönficht) ve Slavkovském lese, ssz. od Lázní Kynžvartu, Schildbachová odsud získala řadu minerálů. Ve stejné době také objevila nové naleziště kyanitu v blízkosti pramene řeky Teplé na Zelené louce (Grüne Wiese) severně od Závěšína (v. od Mariánských Lázní). Vzorky ze Smrkovce a od Závěšína zaslala Schildbachová Felixu Cornuovi, čerstvě habilitovanému docentovi Vysoké školy montanistické v Leobenu. Mezi vzorky ze Smrkovce pak Cornu určil bismut, bismutoferrit, bismutit, torbernit a autunit. V roce 1907 se o tom zmínil v krátké zprávě, v níž mimo jiné uvedl: „Slečna Julia Schildbachová, mladá dáma, která se s uznáníhodným způsobem snaží o mineralogické prozkoumání své domoviny, mi zaslala řadu vzorků z od začátku října 1906 pány dr. Reinigerem, dr. Halbmayerem a ing. Göttlem znovu zahájeného dolování u Smrkovce“. Kyanit od Závěšína, nalezený Schildbachovou, tvořil podle F. Cornua modré, hrubě lupenité agregáty (Cornu 1907).

Asi nejvíce pozornosti věnovala během své sběratelské kariéry činnému čedičovému lomu na Podhorním vrchu, východně od Mariánských Lázní. Tuto lokalitu soustavně sledovala a postupně odsud získala množství vzorků minerálů, které zaslala Dvornímu přírodovědeckému muzeu ve Vídni. Profesor petrografie a ředitel mineralogicko-petrografického oddělení tohoto muzea Friedrich Berwerth (*1860, †1936) v zasláném materiálu identifikoval melilit, nefelin, augit, apatit a magnetit. Významný byl především nález melilitu v podobě až 1 cm velkých krystalů, který byl prvním výskytem

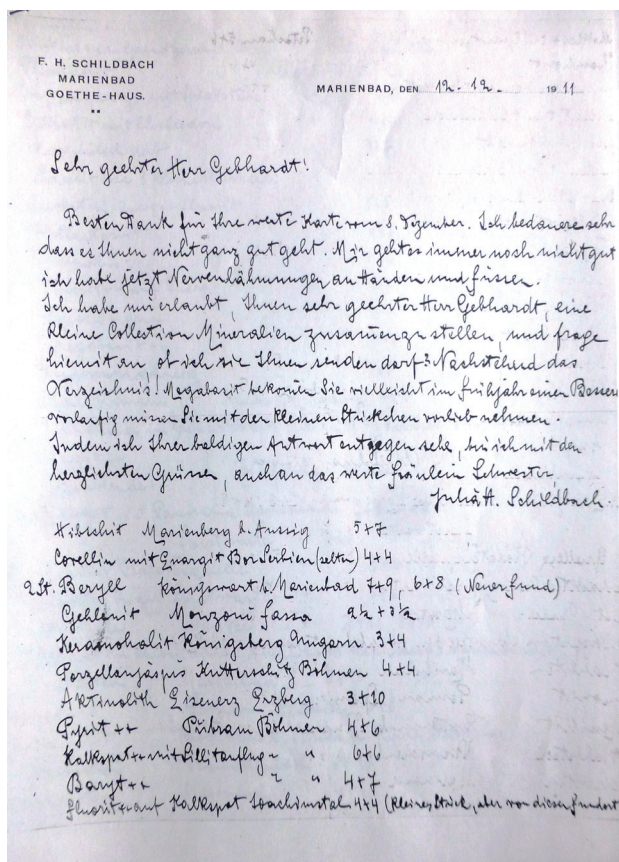
Obr. 8. Nadpis herbaře J. Schildbachové, Městské muzeum Mariánské Lázně. Foto: D. Velebil 2017.

agregáty podobné lepidolitu z Rožné, velkolupenité agregáty a v tzv. „květinovém vývoji“) a biotitu (lišťovité formy a srůsty s muskovitem), identifikoval triplit v individuích až 8 cm³ a ve dvou podobách (tmavohnědé, celistvé, hrubozrnné agregáty mastného lesku a světlehnědé, jemnozrnné, více matné agregáty s nevýraznou štěpností), černý turmalín – skoryl, pyrit, chalkopyrit, fluorit (modrofialový, povlékající pukliny rozloženého triplitu) a sekundární malachit, sericit, tmavozelený chlorit, vzniklý přeměnou biotitu, a neznámý šedý celistvý fosfát, obklopující triplit, a srovnává popisovanou kynžvartskou paragenézi s paragenézí s triplitem od Horního Slavkova. Lazarevič hned v úvodu zmiňuje J. Schildbachovou: „*Od slečny Julie Schildbachové z Mariánských Lázní obdržel můj ctěný učitel, soukromý docent dr. Cornu, zásilku souboru minerálů z pegmatitové žíly granitové oblasti okolí Mariánských Lázní, jejichž zpracování mi svěřil. Předložené vzorky pocházejí z opuštěného lomu, kde byl též křemen a leží ½ hod. severně od Lázní Kynžvartu*“ (Lazarevič 1910). Jak vyplývá z průvodního dopisu Schildbachové Cornuovi z roku 1908, byl tento výskyt pegmatitu, význačný velkými bloky křemene, znám již v Goethově době pod názvem „Bílý kámen“ (Weisser Stein), a sice jako naleziště mléčného křemene a rüzenínu (Heidler 1837). Na výzkum minerálů pegmatitu od Lázní Kynžvartu navázal Rudolf Koechlin, který odtud popsal beryl, amblygonit a triplit. Koechlin ovšem neměl vzorky od Schildbachové, ale od generálmajora J. Kutschery (Koechlin 1911). Mezi mineralogy proto zavládla nejistota, kolik je vlastně u Lázní Kynžvartu samostatných výskytů pegmatitu, a proto Koechlin ve svém dalším článku informace zpřesnil, když doslova citoval z dopisu J. Schildbachové: „*V Kynžvartu je jen jeden pegmatitový lom, který sestává ze dvou jam, ležících zcela blízko sebe. Materiál, který popsal pan Lazarevič, poslala jsem v listopadu 1908 panu Dr. Cornu, který předal práci panu Lazarevičovi. V této době byl lom mimo provoz a obě jámy zatopené. Před cirkou dva a půl rokem byly jámy vypumpovány a jedna z nich opět uvedena do provozu. Ony berylly byly vytěženy hned na začátku; bohužel byla Lazarevičova práce již v tisku. Berylly se nacházejí také ve velkých kusech muskovitu bez doprovodu živce. Podle*

Další mineralogickou lokalitou, kde Schildbachová pilně sbírala, byl po krátkou dobu též výskyt pegmatitu u Lázní Kynžvartu. Vzorky zdejších minerálů zaslala v roce 1908 opět Felixu Cornuovi a ten je předal ke zpracování svému studentovi Miloražu Lazarevičovi. Lazarevič v tomto materiálu, kromě horninotvorných minerálů, křemene, živce (ortoklasu), slíd – muskovitu (šupinkaté

Obr. 9. Herbářová položka J. Schildbachové, Městské muzeum Mariánské Lázně. Foto: D. Velebil 2017.

Obr. 10. Dopis J. Schildbachové z 12. 12. 1911, zaslaný sběrateli minerálů Oskaru Gebhardtovi (*1847, †1921) z Marktredwitz v Bavorsku (archiv Karl-Heinz Gerl 2018).

Heinricha Laubmanna a Hermanna Steinmetze (Laubmann & Steinmetz 1920).

Kromě toho zkoumal Sellner minerály ještě i z dalšího pegmatitu, tentokrát od Boněnova (Punau), jv. od Mariánských Lázní. Také tyto vzorky měl Sellner od Schildbachové, která výskyt u Boněnova sama objevila. Mělo jít o turmalínem bohatou žílu pegmatitu, uloženou v amfibolitu, střídajícím se s polohami vápence, patrně v oblasti mezi Boněnovem a Výškovicemi (dnes samota o jediné chalupě, severně od Boněnova). Sellner odsud popsal triplit, granát, mikroskopický apatit a zirkon (Sellner 1925, Sellner 1930). Jako mineralogická a petrografická lokalita nebyly ovšem Výškovice v té době úplně neznámé. Jako epizodu starého data, která byla Schildbachové možná neznámá, zmiňme, že se J. W. Goethe v roce 1821 při cestě z Mariánských Lázní do Teplé zastavil ve vápencovém lomu u Výškovic (Wischkowitz), sbíral zde a do své sbírky zařadil vzorky štěpného kalcitu a „skalní kůži“ – palygorskite (Prescher 1978).

O hodně později, v roce 1899, z Výškovic přivezl nějaké vzorky Anton Gereiss, v té době asistent profesora Antona Pelikana (*1861, †1918) na mineralogickém institutu pražské Německé univerzity, později profesor reálného gymnázia v Karlových Varech), a Pelikan z nich popsal pseudomorfozy granátu po augitu z granitických hornin, které se zde těžily na výrobu náhrobků (Pelikan 1899). O něco později pak odsud Pelikan popsal výskyt gabra

výpovědi dělníků se beryl vyskytnul v jednom velkém hnězdě a dnes se zde žádný nenachází. Lom se nalézá při tzv. Bílém kameni. Jinak nejsou v nejbližším okolí Kynžvartu žádné další výchozy“ (Koechlin 1912).

O dvanáct let později zkoumal vzorky z pegmatitu u Lázní Kynžvartu Fritz Sellner z německé techniky v Praze, který o tomto pegmatitu napsal, že je: „bohatý na nejrůznější minerály, které první nalezla, ve velkém množství shromáždila a předala mi k dalšímu zpracování slečna J. Schildbachová“ (Sellner 1924). Naleziště bylo tou dobou opět opuštěné a zatopené, takže Sellner byl odkázán pouze na materiál od Schildbachové. V tomto materiálu identifikoval tantalit, vivianit a zelenou uranovou slúdu (snad torbernit) a kynžvartský pegmatit přirovnal k výskytům pegmatitů s fosfáty v Bavorském a Hornofalckém lese, zejména k lokalitám Pleystein, Hagendorf a Hühnerkobel; odvolal se přitom na práci

(Pelikan 1901). Není vyloučeno, že Schildbachová články znala, takže jí byly podnětem k navštívení lokality a objevila při té příležitosti výše zmíněný pegmatit.

V roce 1913 věnoval Karl A. Redlich (*1869, †1942; od roku 1913 profesor mineralogie a geologie na německé technice v Praze) Národnímu muzeu vzorek triplitu z pegmatitu od Boněnova / Výškovic (Slavík 1918). J. Schildbachová měla od Redlicha několik minerálů ve své sbírce, takže spolu byli v kontaktu a triplit možná pocházel od ní.

K tématu minerálů pegmatitů od Bílého kamene u Lázní Kynžvartu a od Boněnova se vrátil Fritz Sellner v článku z roku 1930, v němž mj. doplnil výčet minerálů z Bílého kamene o fluellit („kreuzbergit“). Článek končí těmito slovy: „Největší zásluhu o nalezení dotčených minerálů v okolí Mariánských Lázní si získala slečna Schildbachová v Mariánských Lázních (Goethehaus) a budíž jí tímto článkem za její přátelskost a vstřícnost, kterou prokázala autorovi při studiu těchto pegmatitových výskytů, vysloven nejvřelejší dík“ (Sellner 1930). K lokalitě Bílý kámen vyšly později ještě další významné články (Brehm 1930, Černý & Veselovský 2000, Veselovský a kol. 2007), ve kterých byly zásluhy J. Schildbachové znovu náležitě připomenuty.

Množství osobně nasbíraných vzorků minerálů z Mariánských Lázní a okolí poskytla Julia Schildbachová také Friedrichu Beckemu (*1855, †1931), v té době profesoru mineralogie na vídeňské univerzitě, a Becke o tom v roce 1917 poreferoval v samostatném článku. V místech starých rýžovišť cínovce, zvaných Kočičí příkopy (Katzengraben při silnici Mariánské Lázně – Kladská) a Bílé příkopy (Weisse Gräben s. od Sangerbergu – Pramenů), našla Schildbachová greisen s krystaly kasiteritu, turmalín a sfalerit. Na haldách starých dolů u Kladské našla křemen s krystaly kasiteritu, fialový fluorit, drobné krystaly modrobílého topazu a lupínky torbernit. V amfibolitu na úbočí Holiny (Blössenberg) u Lázní Kynžvartu našla granáty. Ze svahu východně od kavárny Švýcarský dvůr v Mariánských Lázních – Úšovnicích (Schweizerhof, dnes Zeyerova ulice č. 87/18), pocházely tři vzorky s velmi pěknými modrými a průsvitnými tabulkami kyanitu, zarostlými v celistvém křemeni. Podobné kyanity našla na loukách v blízkosti kavárny a hotelu Alm v Mariánských Lázních (později domov důchodců Polom) a popsal je již Cornu (1907). Z pegmatitu živcového lomu Bílý kámen u Lázní Kynžvartu pocházel 5 cm velký masivní wolframit, agregáty hrubě tabulkovitěho muskovitu a šupinkovitěho hematitu (Becke 1917).

Ještě po druhé světové válce čerpal z nálezů hornin Schildbachové, učiněných na Polomu, Karolínině výšíně a u hotelu Esplanade

Wolframit + im Granitporphyr Sangerberg b. Pötschan	576
Phosphorit Schlagenwald	676
Kupfererz + mit Speckstein	479
Epitmit mit Chalcodon	476
Kupfererz	727
Scheelit im 3. Kleinstückchen	4
Speckstein Quarz + Fluorit	575
Orthoklasit	577
Turmalin	476
Fluorit auf Quarz	676
Topas + Grün	475
Megakrit	476
Kupfererz	578
Schmelz (Turmalin) Nördl. Erzgebirge	475
Granat + im Glimmerschiefer Glatzer b. Marienbad	676
Angit	} Otřelberg diverse
Hornblende	
alk. Silezit	Banowa Marienbad 778, 478.
	Forstwarte 779
Quelle Palatzenquelle	576
Zehackter Quarz Forstwarte	676
alk. Quarz	Mastal 4 7711, 8710
Hornblende im ebnitischen Amphibolit Sangerberg b. Marienbad	778, 878, 4
Strahlstein	Marienbad 8710
Limonsit	Pörschen Späner 678
Neulit	Reitensees b. Pörschen Kleinstückchen
Strahlstein	Pörschenbach. 6710
Speckstein	Marienbad 476

Obr. 11. Dopis (pokračování z obr. 10).

(vše v Mariánských Lázních) Jiří Kolomínský, který na Schildbachovou, jako kustodku mariánskolázeňského muzea, ve své stati o mariánskolázeňských pramenech odkazuje: „Ačkoli pásmo rohovce je přerušeno erozivní činností Třebízského potoka, prokázala kustodka zdejšího muzea J. Schildbachová souvislost obou nalezišť: Karolíniny výšiny a naleziště u hotelu Esplanade“ (Kolomínský 1958). Ve stejné publikaci pak děkuje Vladimír Křížek za možnost použít materiály z archivu Městského muzea v Mariánských Lázních „díky laskavosti pí Schildbachové a p. Pavelky“ (Křížek a kol. 1958).

Obr. 12. Leadhillit, Leadhill, Skotsko, velikost 4,5 × 3 cm (sbírka NM inv. č. P1N71568, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Z katalogu mineralogické sbírky Julie Schildbachové vyplývá, že kromě výše uvedených lokalit navštívila či navštěvovala během svého života také Vlčí horu u Černošína, Chodov (německy Gängerhof a Gängerhäuseln – z toho Chodov a Gängrovy Domky, později Nové Domky) u Bečova nad Teplou, Jáchymov, Horní Slavkov či Dědovu horu u Komárova a další. Vypravila se i na zahraniční sběrné cesty, navštívila například

známé naleziště pseudomorfóz mastku po křemenu v Göpfersgrünu u Wunsiedlu v Bavorsku, určité množství minerálů zakoupila na větších výpravách do údolí Fassa v severní Itálii či do Zillertalu v Solnohradsku.

Mineralogická sbírka J. H. Schildbachové, katalog sbírky

Po dlouhém činarodém životě J. Schildbachové zůstaly její sbírky uloženy v mariánskolázeňském Městském muzeu a v Národním muzeu; zejména sbírka minerálů s katalogem (inventářem), který je dnes uložen v mineralogicko-petrologickém oddělení Národního muzea a je hlavním pramenem poskytujícím informace o jeho mineralogických aktivitách.

Inventář sbírky je ručně zapsaný v sešitě s tvrdými deskami o rozměru 33 × 21 cm (197 listů + svazek 25 volných listů, vytržených z jiné knihy). Nadepsán je *Sammlung Julia H. Schildbach. Marienbad Goethe-Haus* (Sbírka Julia H. Schildbachová. Mariánské Lázně Goethův dům). Každá položka inventáře obsahuje název minerálu, rozměr, naleziště, cenu a původce, často uvedeného zkratkou. Položky nejsou očíslovány ani není uváděn rok akvizice. Celkem inventář zahrnuje 4729 položek minerálů.

Téměř třetinu sbírky tvoří 1744 položek ze zakoupené sbírky minerálů Julia Friesera (*1843, †1908) z Litoměřic (o Frieserovi viz níže), jehož sbírka musela být vynikající co do počtu druhů i lokalit, včetně cizích. Zbylá část sbírky pochází z nejrůznějších zdrojů (je jich

Obr. 13–15. Měď, Lake Superior, Michigan, USA, 7 cm velký agregát (sbírka NM inv. č. P1N69037, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

celkem 180). Minerály pro sbírku získávala Schildbachová hlavně koupěmi (ve třech případech zřejmě i celých sbírek), méně výměnami, osobními sběry v terénu, případně i darem. Ze svých sběrů zařadila do sbírky 135 položek (v katalogu jsou označené „s. g.“, tj. selbst gefunden). Nákupy prováděla na různých místech, většinou od obchodníků. Minerály vyměňovala s jednotlivci i s institucemi. V tehdejší výhradně mužské mineralogické a sběratelské komunitě byla mladá Schildbachová jakousi „bílou vránou“ a měla z toho nepochybně i prospěch, lze totiž předpokládat, že muži vyšli slečně sběratelce galantně vstříc.

Kromě Frieserovy sbírky zakoupila Julia Schildbachová sbírku nebo část sbírky mariánskolázeňského lékárníka Karla Brema (*1782, †1845), z níž zařadila do své 103 minerálů. Podle informací na webových stránkách mariánskolázeňského Městského muzea (<http://www.muzeum-ml.cz/>) je zde dosud uloženo 820 minerálů z Bremovy sbírky. Ty jsou buď od Schildbachové, anebo od Bremových potomků. Další větší akvizicí do její sbírky byla koupě od sběratele, označeného v katalogu někdy jako „Rož.“ jindy jako „Rožan.“ Snad se jedná o císařského radu a pražského lékaře Otakara Rožánka (*1862, †1931), z jehož sbírky zařadila do své celkem 104 minerálů.

Po analýze inventáře sbírky Schildbachové můžeme s velkou pravděpodobností předpokládat, že svou mineralogickou sbírku vybudovala mezi lety 1900 a 1934/1935 (poslední výměny s R. Nováčkem) s tím, že nejaktivnější byla v letech 1905 až 1918 a někdy v období 1911 až 1917 sepsala ke své sbírce katalog. Ten pak doplňovala mezi řádky vpisovanými přírůstky, kterých bylo do roku 1935 (tímto rokem považujeme sbírku za uzavřenou) celkem 254. Kromě toho z katalogu i vyškrtávala; vyškrtnutých položek je více než 100. V několika případech šlo o vzorky rozpadlé či rozbité, většinou to ale byly i minerály z méně známých či nových lokalit, často z osobních sběrů, někdy zastoupených dokonce jen v jednom exempláři. Ve 14 případech byly ze sbírky vyjmuty minerály obecně mezi sběrateli velmi ceněné: stříbro z Kongsbergu, enargit z Colorada, bournonit z Dobšíně, ametyst z Porkury v Rumunsku, ilmenit z Norska, dva cronstedtity z Kutné Hory aj. Platí, že takové vzorky vyjímá každý sběratel ze své sbírky jen velmi nerad, zpravidla na velké naléhání. Méně atraktivní vzorky z neobvyklých lokalit byly možná vybrány na výměnu s některou institucí.

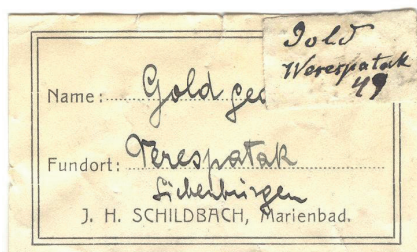
Kromě výše uvedených německých, respektive ruských mineralogů a petrografů (Cornu, Berwerth, Himmelbauer, Koechlin, Lazarevič, Sellner), kteří jí minerály určovali, ale s nimiž i vyměňovala, navázala úspěšně kontakty také s některými českými odborníky. Ti k ní byli podle katalogu její sbírky dokonce o něco štedřejší. Byli to František Slavík (*1876, †1957), Adolf Hofmann (*1853, †1913), Bohuslav Ježek (*1877, †1950) a Radim Nováček (*1905, †1942). Za Národní muzeum byl výměnným partnerem Schildbachové Karel Vrba (*1845, †1922). Jméno Vrbovy spolupracovnice (od r. 1921) a posléze i nástupkyně v Národním muzeu, Ludmily Slavíkové, se v katalogu

Obr. 16, 17. Stříbro, Jáchymov, 1 cm velký agregát (sbírka NM inv. č. P1N69041, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Obr. 18, 19. Stříbro, Příbram, 1 cm velký drátkovitý agregát na kalcitu (sbírka NM inv. č. P1N69046, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Obr. 20, 21. Stříbro, Kongsberg, Norsko, 4cm drát (sbírka NM inv. č. P1N69050, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Obr. 22, 23. Zlato, Rosia Montana, Rumunsko, až 1cm agregáty na křemeni (sbírka NM inv. č. P1N69061, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Schildbachové neobjevuje.

Sbírka Schildbachové byla uspořádána podle mineralogického systému, a jak vyplynulo ze systematického uspořádání sbírky v katalogu, bylo to konkrétně podle 14. přepracovaného vydání učebnice mineralogie od Naumanna a Zirkela z roku 1901 (Zirkel 1901) a podle přehledných mineralogických tabulek Paula Grotha, čemuž nasvědčuje shodné pořadí jednotlivých druhů minerálů ve sbírce a tabulkách i to, že halogenidy následují až za oxidy (Groth 1898).

Sbírka byla bohatá na mineralogické druhy, neboť sběratelce evidentně šlo o zastoupení co možná největšího počtu známých druhů minerálů z co možná nejvíce nalezišť. Vlastní nálezy Schildbachové proto zaujímaly jen malou část sbírky. Zdá se, že ve zvláštní oblibě měla zeolity; ve sbírce měla 532 exemplářů, z toho polovinu (267) z českých zemí, naprostou většinu z Českého středohoří, ale třeba i čtyři vzorky z Moravy. Sbírku budovala v době, kdy bylo v Českém středohoří velké množství produktivních, nových a bohatých lokalit zeolitů, a dá se říci, že odsud měla téměř všechno s tím, že starší sběry pocházely od J. Friesera. Schildbachová se nevyhýbala ani radioaktivním minerálům, spíše naopak. Snad to má souvislost s jejími sběry u Smrkovce, k nimž chtěla mít srovnávací materiál.

Ceny

Sběratelka měla všechny položky v inventáři oceněné, předpokládáme, že v korunách (K), a to i ty, které sama sbírala, nejsou to tedy nákupní ceny. Byly zde vzorky od 10 haléřů do 10 korun, méně od 10 do 20 K, vyšší ceny jsou výjimečné. Nejvýše si Schildbachová ve své sbírce ocenila, a sice na 50 K, krystalovaný bertrandit z Písku (6 × 10 cm), který získala s Frieserovou sbírkou, a stejně ocenila kupodivu také sepiolit („mořskou pěnu nejlepší kvality“) z Anatólie (7 × 17 cm), jež získala od obchodníka Tsalikise (viz abecední seznam zdrojů sbírky). Snad se jednalo o nějaký umělecký výrobek, protože jiný kus sepiolitu, taktéž z Malé Asie (4 × 5 cm), a další z Hrubšic na Moravě (4 × 4 cm) ocenila shodně po 1 koruně.

Obr. 24, 25. Kalcit, Egremont, Anglie, velikost 5 × 4 cm (sbírka NM inv. č. P1N69893, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Po těchto nejvýše oceněných vzorcích následovaly další dva po 40 K, a sice krystalované zlato z Rosia Montana v Transylvánii (6 × 6 cm) a krystalovaný antimonit (5 × 16 cm) s lokalitou Amaksa Japan, což bude nepochybně pověstný japonský důl na antimonit Ichinokawa u města Saijo na ostrově Shikoku. Oba vzorky pocházely z Frieserovy sbírky. A následuje nemnoho vzorků oceněných od 30 do 15 K.

Vysoce si cenila například torbernit (4 × 6 cm) z Cechu sv. Víta u Drmoulu (20 Kč), nebo autunit ze Smrkovce (9 × 13 cm; 10 Kč), jichž obou se později z nějakého důvodu, pravděpodobně výměnou, vzdala.

Jako příklad cen uvedených v katalogu sbírky J. Schildbachové může posloužit 11 ukázek meteoritů, které vlastnila a oproti minerálům relativně vysoko ocenila. Převažují meteorická železa (6) dvou různých typů (4 oktaedrity, 2 hexaedrity), dále 2 siderolity (mesosiderit a pallasit) a konečně 3 kamenné meteority – chondrity. Všechny ve sbírce zařadila do skupiny prvků – ryzího železa.

S Frieserovou sbírkou získala tyto meteority:

Arva, Ungarn, 16 g, 2 × 3,5 cm (15 K) – železo – oktaedrit Orava, též Slanica, Slovensko, nález 1840;

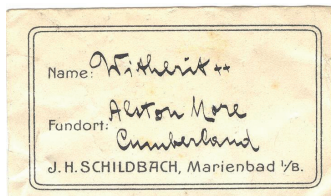
Tabor Böhmen, 1 g, 0,5 × 0,5 cm (4 K) – chondrit Tabor (též Strkov, Kravín), pád 1808;

Pultusk Polsko, 6 g, 2 × 2 cm (2 K) – chondrit, pád 1868;

Kendall Texas, selten (vzácný), 8 g, 1,5 × 1,5 cm (8 K) – železo – hexaedrit Kendall Co., Texas, nález 1887?;

Obr. 26–28. Křemen – amethyst, Murzinka, Rusko, velikost 7 × 7 cm (sbírka NM inv. č. P1N69589, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Obr. 29, 30. Witherit, Alston Moor, Anglie, velikost 6 × 5 cm (sbírka NM inv. č. P1N69922, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

sepisování katalogu, tedy ještě za Rakouska, ale podle některých indicií (viz datování sbírky) to bylo v některých případech (dodatečně do katalogu vepsané přírůstky) až po roce 1918, dokonce i v 30. letech 20. století (výměna s R. Nováčkem).

Korunová měna platila ještě za Rakouska-Uherska a po vyhlášení samostatného Československa byla v roce 1919 nahrazena korunou československou (Kč), ale do roku 1922 byla v platnosti i stará měna. Známe tedy nominální cenu jednotlivých kusů ve sbírce, což nám ale nic neříká o jejich reálné hodnotě. Snad nám trochu napoví údaje, že na začátku 20. století, ještě za Rakouska-Uherska, si většina pracujících vydělávala v průměru 1200 K ročně, ½ kg brambor stálo 6 haléřů a ½ litru piva kolem 20 haléřů, zatímco v roce 1919 byla mzda zaměstnance někde mezi 1600 a 3100 Kč ročně a ½ litru piva stálo 1,60 Kč. Později (v roce 1926) činil plat učitele 9000 a více Kč ročně, a co se týče některých vybraných cen, tak v roce 1928 stál 1 kg chleba 3,40 Kč, metrák hnědého uhlí 21,50 Kč a pánský oblek jste si mohli pořídit za 698 Kč (Průcha a kol. 2004).

I tak se ale zdá, že v době oceňování sbírky byly ceny sbírkových nerostů nižší než dnes (i s ohledem k tehdejší nižší kupní síle obyvatel), kdy cenu ovlivňuje větší poptávka, nemluvě o současných extrémech, kdy ceny stále více určují bohatí sběratelé s neomezenými možnostmi.

Formát sbírkových vzorků

Z katalogu sbírky můžeme vyčíst také formát (velikost) jednotlivých ukázek. Pohybuje se obvykle v rozmezí 3–8 cm × 4–11 cm, ale často je i menší, zcela výjimečně větší (třeba jí nalezené triplity velikosti až 10 × 13 cm z Kynžvartu a Výškovic). Velké výstavní vzorky neměla,

Mine Tanay Missouri, 20 g, 2 × 4 cm (18 K) – mesosiderit Mincy, též Miney, Taney Co., Missouri, nález 1856; Nelson Kentucky, 8 g, 2 × 2 cm (5 K) – železo – oktaedrit Nelson County, Kentucky, nález 1860;

Mount Joy, Pennsylvania, 70 g, 4 × 5 cm (20 K) – železo – hexaedrit Mount Joy, Adams Co., Pennsylvania, nález 1847;

Toluca, Mexiko, 16 g, 2 × 4 cm (6 K) – oktaedrit, nález 1776;

Imilac, Mexiko, 7 g, 2 × 2 cm (5 K) – pallasit, nález kolem 1800;

Zbývající dva meteority z jiných zdrojů byly: železo – oktaedrit Teplá, nález 1909, 2,5 × 4 cm (30 K) od F. Slavíka a chondrit z Bjurböle v jižním Finsku, dva malé kousky 3 g (2 K) od J. Knetta.

Do skupiny meteoritů zařadila Schildbachová navíc ještě terestrické ryzí železo z Chocně, nalezené 1844, 4 × 6 cm, oceněné na 8 K a koupené od Reidla, a konečně zrno (nuget) 1,5 g josephinitu (awaruitu), vyvětralé z peridotitu v *Josephine County*, Oregon, USA, získané s Frieserovou sbírkou a oceněné na 4 K.

Nevíme přesně, kdy si Schildbachová nerosty oceňovala (psala jen čísla bez K či Kč), ale bylo to jistě při

Obr. 31, 32. Cerussit, Stříbro, 2,5 cm velký krystal (sbírka NM inv. č. P1N69843, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

spokojila se i s drobnými dokladovými ukázkami, jen aby měla ve sbírce zastoupen druh a jeho různá naleziště. Jistě neměla neomezené finanční možnosti, proto při koupi volila cenově dostupné, ale pokud možno charakteristické vzorky. Někdy ale musela vynaložit i značné částky; nákup celé Frieserovy sbírky, kterou ještě zmíníme podrobněji, jistě nebyla levná záležitost.

Datování sbírky

Nevíme úplně přesně, kdy Schildbachová začala sbírat minerály, ve kterém období byla neaktivnější, ani kdy byl sepsán katalog. Svou sbírku budovala nejspíše v letech 1900 až 1935 a katalog sepsala v době, kdy byla sbírka téměř kompletní a byly zde zahrnuty již všechny tři nákupy sbírek. Hlavní část sbírky vznikla ještě za Rakouska-Uherska, jak dokazují zeměpisná jména v katalogu, například u lokalit na dnešním Slovensku, v Rumunsku či Polsku. Část sbírky vznikla ale již za ČSR, například brushit z jeskyně Domica, kde již figuruje Slovensko (Slowakei).

Schildbachová, což u vyspělé sběratelky překvapuje, roky akvizice na svých etiketách i v katalogu sbírky ignorovala a předpokládané původní etikety sběratelů a obchodníků, kde data mohla být, důsledně odstraňovala a nahradila svými.

Při pokusu o datování sbírky musíme proto vycházet z věku sběratelky, ze skromných zmínek v odborné literatuře a podle několika nově popsanych nebo hromadně nalezených výjimečných druhů minerálů ve sbírce. Poznáme z toho ale pouze, kdy nejdříve mohla J. Schildbachová ten který druh získat; mohla ho ovšem získat až řadu let po jeho prvopopisu. Na roky se dá také usuzovat podle toho, kdy nebo odkdy byly určité lokality krátkodobě produktivní: Lázně Kynžvart, Smrkovec, Cech sv. Víta u Drmoulu. Některé příklady:

1902 – zeophyllit jako nový druh popsal A. Pelikan v roce 1902. Schildbachová měla ve sbírce několik zeophyllitů z Radejčína.

1904 – radiobaryt – novotvořený baryt z karlovarských termálních pramenů byl známý již dlouho, ale až J. Knett zjistil jeho aktivitu působením na fotografickou desku, předpokládal v něm obsah radia a nazval jej radiobaryt (Knett 1904). Dva vzorky (které se jí později rozpadly – má je škrtnuté) přímo od něj, získala Schildbachová do sbírky.

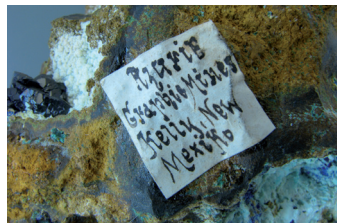
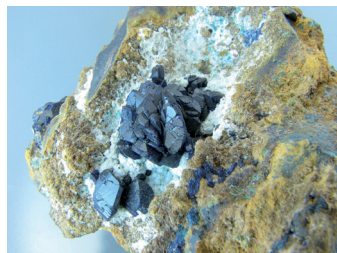
1905 – hibsčit jako nový druh popsal F. Cornu v r. 1905. Schildbachová jej měla ve sbírce i nabízela k výměně O. Gebhardovi r. 1911

1905–1907 – Bi a U nerosty ze Smrkovce (Schönficht) sbírala Schildbachová během kutacích prací v letech 1905–1907 (Cornu 1907).

1906–1909 – z hromadného nálezů whewellitů při hloubení šachty Venus u starého Mostu v roce 1898 měla

Obr. 33, 34. Malachit, Betzdorf, Německo, agregáty do 2 cm na limonitu (sbírka NM inv. č. P1N69826, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Obr. 35–37. Azurit, Graphic Mines, New Mexico, USA, 3 cm velká skupina krystalů (sbírka NM inv. č. P1N71483, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Schildbachová jeden vzorek, ale od J. Friesera. Zato z dalších nálezů krásných whewellitů na Kladensku a z Lomu u Duchcova, které vstoupily do odborné literatury v letech 1906–1909, měla 11 ukázek, i poměrně drahých (např. jeden z Pcher za 25 K, vyměněný s Karlem Vrbou). Znamená to při této hojnosti, že je asi získala někdy brzy po nálezu.

1909 – bylo nalezeno meteorické železo Teplá; publikoval K. Vrba (Vrba 1910). Schildbachová měla ukázkou ve sbírce.

1910 – nerosty z těžby křemene a živce u Lázní Kynžvartu, sběry z let 1907 až 1908, zpracovával Lazarevič v roce 1909, publikace 1910.

1910 – Jediný nerost ve sbírce, bornit z lokality Moravicza (dnes Ocna de Fier v Rumunsku), vyměněný s F. Schafarzikem, je datován 1910, čili Schildbachová ho mohla získat nejdříve v tomto roce.

1911 – výměnou od prof. Redlicha získala J. Schildbachová 15 nerostů, převážně z oblasti Redlichova dlouholetého působiště – Štýrska (9), mezi nimi nejistý eichbergit (Cu, Fe, Bi, Sb sulfid), popsany roku 1911 z Eichbergu v pohoří Semmering.

1915 – K. Vrba získal v roce 1915 pro sbírky Národního muzea od Schildbachové aktinolit ze Sítin (Rauschenach) u Mariánských Lázní (Tuček 1965). Ve své sbírce mezi vlastními nálezy ale aktinolit odsud neměla (což neznamená, že zde nesbírala, jen měla lepší z „C. Rožan.“). Aktinolit odsud nabízí v dopise O. Gebhardtovi již v roce 1911.

1916–1923 – probíhaly průzkumné práce na Cechu sv. Víta (Drmoul), odkud si Schildbachová u pracovníků i vlastním sběrem opatřovala nerosty (Frieser 1916; Jahn 1924).

1917 – „reten“ pojmenoval F. Becke fosilní pryskyřici, nalezenou vedle fichtelitu v kusech kůry *Pinus uliginosa* (borovice blatka) v mariánskolázeňském slatiništi (Moorlager), těsně z. od Mariánských Lázní (Becke 1917).

1932 – Schildbachová získala od R. Nováčka vandenbrandeit, popsany v roce 1932 z Katangy, Belgické Kongo (Zaire).

1934 – taktéž od R. Nováčka získala brushit, popsany jako nový pro ČSR z jeskyně Domica na jižním Slovensku J. V. Kašparem v roce 1934 (Kašpar 1934). R. Nováček si opatřil od Schildbachové pro svou práci o sekundárních minerálech uranu materiál i z lokality „exotických“, resp. mineralogicky neprozkoumaných, jako Smrkovec či Drmoul (Nováček 1935).

Zdroje sbírky

Důležitým podkladem pro rekonstruování vzniku sbírky je způsob získání vzorku a jeho zdroj, tj. od koho a jak byl získán. Zde máme k dispozici dlouhou řadu jmen, která nám dovolí zmapovat až nečekaně živý mineralogicko-sběratelský ruch v daném období, respektive síť kontaktů na nejrůznější úrovni. V katalogu sbírky používala Schildbachová pro způsob získání vzorku zkratky. Před jménem původce bývá gek. nebo Gek. (= gekauft – zakoupeno), get. nebo Get. (= getauscht – vyměněno). U některých jmen není nic, pak jde zřejmě o dar. Další je zkratka s. g. (= selbst gefunden – vlastní nález) a m. g. (mitgebracht) u kusů, které si přivezla ze svých cest.

Kromě osobně nalezených minerálů pochází sbírka z celé řady zdrojů, které se dále pokusíme identifikovat. Minerály Schildbachová vyměňovala s jednotlivci i s institucemi. K některým kamenům se zřejmě dostala asi i přes své botanické a entomologické zájmy (Wihan, Reiniger, Maličský, Domin aj.).

Obr. 38. Sádovec, Hallein, Rakousko, velikost 12 × 9 cm (sbírka NM inv. č. P1N71385, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Osobní nálezy ve sbírce

Z vlastních sběrů na lokalitách zařadila Schildbachová do své sbírky 135 položek, nepočítaje augity a amfiboly z Vlčí hory u Černošína, kterých je dalších 27 položek, ale 345 kusů! Duplikáty Schildbachové osobních sběrů tvořily patrně základ jejího výměnného fondu.

Z žedičového lomu na Podhorním vrchu (Podhora, 847 m n. m.) zařadila do své sbírky 54 ukázek: magnetit 3×, apatit 5×, olivín 3×, „nefelinový sluneční kámen“ (Nephelinsonnenstein (nefelin) s inkluzemi hematitu) 2×, hyalosiderit (olivín), melilit 6×, nefelin 5×, augit 3×, apofylit, faujasit 6×, chabazit 2×, gismondin, phillipsit 7×, mesolit 8× a blíže neurčený „jehlicovitý zeolit“ (Nadelzeolith).

Z pokusné těžby a průzkumu na uranové rudy v letech 1905–1907 u dnes zaniklé obce *Smrkovec* (Schönficht) v bývalém Vojenském výcvikovém prostoru Prameny (pod k. 747 Kozák, něm. Steinbock, s. od Lázní Kynžvartu) získala Schildbachová od pracovníků a vlastním sběrem několik vzácných nerostů bismutu a uranu (Cornu 1907). Do své sbírky zařadila z této lokality celkem 21 vzorků: bismut, psilomelan, kakochlor (wad), bismutit 2×, autunit 5×, zeunerit, torbernit 5×, sillimanit, bismutoferrit 2×, bismutový okr (Wismuthocker) 3×.

Z pegmatitu „Bílý kámen“ u Lázní Kynžvartu, zsz. od Mariánských Lázní a Výškovic, který sama objevila, zařadila do sbírky celkem 15 osobně nalezených ukázek minerálů. Další vzorky

Obr. 41, 42. Baryt, Baia Sprie, Rumunsko, velikosti 10 × 7 cm (sbírka NM inv. č. P1N71427, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Obr. 39, 40. Baryt, Mowbray Mine, Anglie, velikost 9 × 8 cm (sbírka NM inv. č. P1N71436, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

z Lázní Kynžvartu měla i z jiných zdrojů (Soukup a jiní, zřejmě pracovníci při těžbě). Tak z Lázní Kynžvartu (10): „železná slída“ (Eisenglimmer/hematit) – ten později v katalogu škrtila – asi vyměnila, triplit 3×, muskovit 5× (mj. v podobě tzv. „květinové slídy“ / Blumenglimmer a v kulovitých agregátech) a „písmenkovou žulu“ (Schriftgranit). Z Výškovic (Wisskowitz), dnes samoty vjv. od Mariánských Lázní, s. od Boněnova, pocházelo pět ukázek: tři triplity, turmalín a chlorit.

Z blízkého okolí Mariánských Lázní nebo z lokality přímo ve městě zařadila do sbírky (kromě výčtu F. Beckeho z roku 1917 – viz výše) ještě další ukázky: pinguit (nontronit) a 2 chalcedony z Kamzíka (Forstwarte), sv. od M. L.; 2× „luční železnou rudu“ (Raseneisenstein/Quellerz) – Prelátův pramen (Prälattenquelle) u vyústění Pottova údolí na okraji M. L., kde park přechází v les; kyanit – Zelené louky/Grüne Wiesen (snad Grünhau, dnes Na zeleném s. od M. L.?). kyanit – Hamelika (Hamelika Berg), vrch (723 m n. m.) jv. od centra Mariánských Lázní s rozhlednou a výletní kavárnou Panorama. Dále: eklogit – Hohendorfer Höhe / Zádubská výšina (779 m n. m.) v. od M. L.; aktinolit – Maxovo údolí (Maxtal)

Obr. 43–45. Baryt, Agote, Anglie, velikost 10 × 7 cm (sbírka NM inv. č. P1N71437, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

od Dolního Žandova, sbírala opál – menilit. Ze Skalné (Wildstein), s. od Františkových Lázní, měla ukázkou kaolinitu a ze Šlapan (Schloppenhof, obec Háje) j. od Chebu, vzorek natrolitu.

Hojné sběry poskytla slavná lokalita Vlčí hora (Wolfsberg) u Černošína. Do sbírky odsud zařadila stovky augitů a amfibolů, většinou volných krystalů. Dále měla ze stejné lokality rubellan (alterovaný biotit) a phillipsit. Navštívila i další lokality, kde sbírala a odkud zařadila do sbírky dva ryzí bismuty z Jáchymova, topaz z Horního Slavkova, rašelínu z Božího Daru, kamenné uhlí z Radnic a siderit z Dědovy hory u Hořovic.

Schildbachová velmi pravděpodobně navštívila či navštěvovala i další mineralogické lokality, z nichž ovšem do sbírky žádné osobní sběry nezařadila, protože měla kvalitnější, získané koupí či výměnou. Mezi takové lokality mohl patřit například blízký Hazlov u Chebu, klasické naleziště výrazných ukázek vesuvianu („egeranu“) nebo Cech sv. Víta (část obce Drmoul), kde se při kutání na měděné rudy v letech 1916–1923 přišlo na poměrně bohaté uranové zrudnění, zejména uraninit (smolincec) a torbernit. Schildbachová zde nějaké vzorky nakoupila (2 torbernity, autunit a uraninit) a zařadi-

s Třebízského potokem a přehradou, vybíhající z M. L. na SSZ do Slavkovského lesa; 3× serpentín – Masttal = Maxtal? (viz výše); kaolin z Ambrožova pramene (Ambrosiusbrunnen, pramení z rašelinného podkladu na východní straně města); sádrovec a 3× reten (fosilní pryskyřice) ze slatiniště (Moorlager) z. od M. L.

Další osobní sběry Schildbachové, zařazené do sbírky, pocházejí ze vzdálenějších lokalit v západních a středních Čechách: z trachytu Stěnského vrchu (Stenzkerberg, 761 m n. m.), v. od Teplé, je to „manganové železo“ (Manganeisen), zařazené ve sbírce k oxidům mezi manganit a goethit, snad šlo o tzv. manganomelan. Z trachytu vrchu Špičák (Spitzberg, 726 m n. m.), v. od Teplé, měla ukázkou sanidinu. Z okolí vrchu Homolka (695 m n. m., něm. Koppenstein, z toho Kopštejn, též Kupa) u Chodova, jv. od Bečova nad Teplou (nezaměnit s městem Chodovem v okrese Sokolov, západně od Karlových Varů, a také ne s jinou vulkanickou Příšovskou homolkou v okrese Plzeň-sever v okrese Plzeň-sever), zařadila do sbírky osobně nalezené vzorky ortoklasu, rutilu a kyanitu. U obce Palič (Palitz), jv. od Lipové (okr. Cheb), našla skoryl, u Starého Albenreuthu (Alt Albenreuth, dnes Mýtina), jjv. od Chebu, „augitovou bombu“, u Háje (Grafengrün), zaniklé obce j. od Vysoké, grafit, u Mokřiny (Krottensee, část obce Milíkov), s.

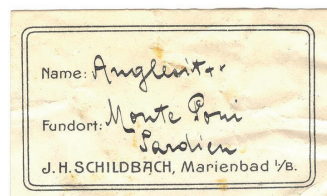
Obr. 46–48. Baryt, Delmellington, Anglie, velikost 8 × 5 cm (sbírka NM inv. č. P1N71438, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

la do sbírky. Stalo se to až po dokončení katalogu, protože získané ukázky vpisovala mezi řádky. Nepochybně zde ale i sbírala, protože v depozitáři Městského muzea v Mariánských Lázních se od ní nachází dalších 37 vzorků z tohoto naleziště. Ukázka torbernit z Drmoulu se také objevuje mezi přírůstky mineralogické sbírky Národního muzea z let 1921–1923: „*Torbernit (chalkolit) nalezen u Drmoulu blízce Mar. Lázní při pokusech obnoviti tamní zapadlé doly na stříbro za účelem těžby minerálů radioaktivních*“, bohužel bez udání dárce (Slavíková 1924).

Výměna

J. Schildbachová navázala kontakty i s řadou profesionálních mineralogů. Část se rekrutovala z Vysoké školy montanistické v Leobenu ve Štýrsku (Himmelbauer, Cornu, Lazarevič), Vysoké školy zemědělské (Hochschule für Bodenkultur) ve Vídni (opět Himmelbauer), část byla z okruhu Vídeňské mineralogické společnosti a zároveň odborníků z Dvorního přírodovědeckého muzea (Koechlin, Berwerth, Michel) nebo vídeňské univerzity (Becke). Její kontakty směřovaly také do Prahy na prof. K. Vrhu (Česká univerzita a Národní muzeum), F. Slavíka, B. Ježka a R. Nováčka (univerzita), ale i na německé instituce v Praze: Německou univerzitu (Sellner) nebo na německou Vysokou školu technickou (Redlich, znovu Sellner). Některé z těchto osobností nacházíme i v katalogu sbírky J. Schildbachové jako její výměnné partnery.

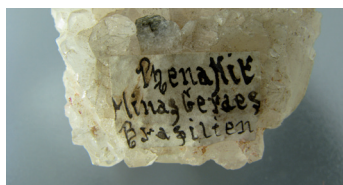
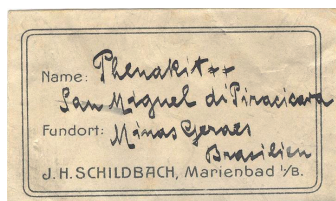
V písemné pozůstalosti Oskara Gebhardta (*1847, †1921), sběratele minerálů z Marktredwitz v Bavorsku, se nachází dopis J. Schildbachové z 12. 12. 1911, jehož kopii nám laskavě poskytl pan Karl-Heinz Gerl. Je to jediná známá písemnost dochovaná po J. Schildbachové. Dopis je nabídkou malé kolekce 38 nerostů formátu 2,5 × 2,5 až 7 × 9 cm a poskytuje určitý obrázek o jejím výměnném fondu. Z cizích minerálů nabízela covellin s enargitem z Boru v Srbsku, gehlenit z Monzoni v údolí Fassa v Itálii, aktinolit z Erzbergu ve Štýrsku, limonit z Porman ve Španělsku a keramohalit z Novej Baně na Slovensku (Königsberg in Ungarn). Většina nabízených minerálů pocházela z Čech, nepochybně i z vlastních nálezů: z Horního Slavkova „kápo-vý“ (čepičkový) křemen, gilbertit, karfolit, scheelit (tři volné malé krystaly), mastek, wollastonit, turmalín, fluorit, topaz, Kupfermanganerz (wad s obsahem Cu) a megabasit (hübnerit 4 × 6 cm a na jaře slibuje lepší); z Příbrami krystaly pyritu, kalcit s náletem lillitu a baryt. Dále skoryl z Nejdku, ortoklas z Homolky u Bečova n. Teplou, fluorit na kalcitu z Jáchymova („malý, ale z tohoto naleziště!“), různé krystaly augitu a amfibolu z Vlčí hory u Černošína, hibsčit z Mariánské hory u Ústí n. L., porcelánový jaspis z Chudeřic u Bíliny. Ze „svých“ lokalit v Mariánských Lázních a jejich nejbližším okolí nabízela dvě ukázky berylu („nový nález“) z Lázní Kynžvartu (7 × 9 a 6 × 8 cm), malé kousky menilitu z Mokřiny (Krottensee) u Dolního Žandova, kalcit z Lazurové

Obr. 49, 50. Anglesit, Monte Ponì, Sardinie, 1,5 cm velký krystal na galenitu (sbírka NM inv. č. P1N71467, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Obr. 51, 52. Pyromorfit, Stříbro, velikost 9 × 5 cm (sbírka NM inv. č. P1N71471, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Obr. 53–55. Fenakit, San Miguel di Piracicawa (São Miguel de Piracicaba), Brazílie, drůza krystalů velikosti do 1 cm (sbírka NM inv. č. P1N70405, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

od Bremových potomků. Další větší akvizicí do Schildbachové sbírky byla koupě sbírky sběratele, označeného v katalogu někdy jako „Rož.“ jindy jako „Rožan.“ Snad se jedná o císařského radu a pražského lékaře Otakara Rožánka, z jehož sbírky zařadila do své celkem 104 minerály. O všech třech podrobněji níže.

Zvláštní skupinu tvoří minerály, které J. Schildbachová zakoupila na svých zahraničních cestách. V Campitello di Fassa, turistickém středisku ve Val di Fassa v Itálii, zakoupila celkem 20 vzorků, z toho osm zeolitů z různých nalezišť v údolí Fassa, dále scheelit a turmalín z Predazzo, traversellit (diopsid) a anorthit z Monzoni a další. V blízkém St. Ulrichu (též Sankt Ulrich) v Jižním Tyrolsku získala od kohosi výměnou tři kalcity z náhorní plošiny Seisser Alpe (Alpe di Siusi). Deset zajímavých ukázek minerálů zakoupila na dalším místě, a sice v Krimmlu, obci v oblasti údolí Zillertal v Salcbursku, dnes v centru národního parku Hohe Tauern. Získala zde především epidot, dva kalcity, bysolit (vláknitý aktinolit) a adular ze známého Knappenwandu, aktinolit a titanit z Obersulzbachtalu, natrolit z Habachtalu a další. Během návštěvy slavné jeskyně Postojna v Slovinsku (tehdy Adelsberg v Krajinjsku) si koupila jeden vápencový krápník. Bez upřesnění najdeme v inventáři i údaj, že z Mnichova si přivezla ryzí síru a celestin z Agrigenta na Sicílii a jantar z Baltského moře.

Způsob získání dalších 16 vzorků označuje M. gebracht nebo m. g. (mitgebracht), což znamená, že si je přivezla ze svých dalších cest, ale neupřesňuje způsob získání. Může to být z míst, která navštívila – to snad je devět minerálů ze Švýcarska, teoreticky mohla navštívit i Sobotín u Šumperka, odkud měla takto označený mastek, málo pravděpodobně je to ovšem u ryzího bismutu ze Sumatry nebo ryzí mědi z Michiganu, USA. Takto neurčitě označila i je-

hory (Lasurberg) u Michalových Hor, aktinolit ze Sítin (Rauschenbach) sv. od Mariánských Lázní, ukázkou eklogitu a „rozsekaný“, tj. voštinový křemen z Kamzíku (Forstwarte), sv. od Mariánských Lázní, další eklogit od Panoramy (kavárna na vrchu Hamelika sv. od centra Mariánských Lázní), dva vzorky opálu z výchozů hadce v Maxově údolí, vyběhajícího z Mariánských Lázní, granáty ve svoru z Kladské (Glatzen) s. od Mariánských Lázní, bahenní či jezerní železnou rudu (Quellerz (limonit)) z Prelátova pramene v Pottově údolí v Mariánských Lázních a konečně dvě ukázky lokálně uvedené pouze jako Mariánské Lázně: aktinolit a serpentin.

Nákupy

Julia Schildbachová kupovala minerály od mnoha jednotlivců a obchodníků. Významné hromadné koupě jsou v katalogu sbírky označeny zkratkami C. Fr., C. Br. a C. Rož. (též C. Rožan.). C. znamená Collectio = sbírka a v prvním případě jde o Collectio Frieser, v druhém pravděpodobně o Collectio Brem a poslední bude Collectio Rožánek (?). Téměř jednu třetinu sbírky J. Schildbachové tvoří 1744 položek ze zakoupené sbírky minerálů Julia Friesera z Litoměřic. Frieserova sbírka byla vynikající co do počtu druhů i lokalit, včetně zahraničních.

Kromě Frieserovy sbírky zakoupila Julia Schildbachová sbírku nebo její část mariánskolázeňského lékárníka Karla Brema. Z Bremovy sbírky zařadila do své 103 vzorků. Podle webových stránek Mariánskolázeňského muzea (<http://www.muzeum-ml.cz/>) se v tomto muzeu nachází 820 minerálů z Bremovy sbírky. Ty jsou buď od Schildbachové, anebo

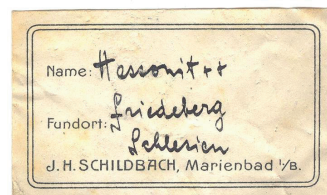
den poměrně drahý autunit ze Smrkovce (9 × 13 cm, 20 Kč).

Kromě koupí, jasně vyznačených v katalogu („gek.“), se o koupě jedná zřejmě i na dalších místech, blíže neupřesněných (někdy jednorázové, jindy i opakované): Gek. Příbram (zakoupeno v Příbrami) – zde zakoupila 63 příbramských nerostů, kromě jiných také millerit, miargyrit, dva pyrostilpnity, tři pyrargyryty, 14 kalcitů, ale získala zde a zařadila do sbírky také sedm kutnohorských cronstedtitů. V době sběratelčiných nákupů obstarávalo prodej minerálů přímo ředitelství příbramských dolů, ale s minerály zde obchodovali také knihkupec Bedřich Kozlík a hoteliér Buchar, nevíme však, jestli ještě v době J. Schildbachové (Wrany 1896).

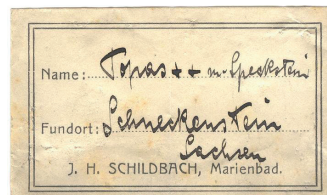
Další akvizice jsou označeny C. (Collectio?) Brůx – z nějaké sbírky v Mostě získala Schildbachová (nevíme jakým způsobem) sfalerit z Kšic u Stříbra, hematit / lesklou rudu železnou z Horní Blatné, wavellit z Horního Slavkova a z Jáchymova (?) a konečně magnetit z Gellivary ve Švédsku. Gek. Ellbogen – u kohosi v Lokti nakoupila minerály z Horního Slavkova: dva kasiterity, dva fluority, wolframit, topaz a ortoklas. Gek. Sangerberg – v Pramenech s. od Mariánských Lázní zakoupila záhnědu přímo z Pramenů a karlovarský aragonit – hrachovec. Gek. Steiger – od štajgra (důlního) z Cechu sv. Víta (zaniklá obec) u Drmoulu (St. Vitzeche b. Dürrmaul), jz. od Mariánských Lázní, zakoupila (spíše tak jeho cenu odhadla) za tehdy vysokou sumu 20 Kč torbernit (Kupferuranit), nejlepší ve sbírce. Get. Schule – v blíže neuvedené škole v Mariánských Lázních získala výměnou antimonit z Jindřichova (zaniklá obec) u Boněnova (obec Chodová Planá) a podobně za něco vyměnila s „městem“ Mariánské Lázně (get. Stadt) antimonový okr z téže lokality. Nepíše jak, ale snad darem získala na „místodržitelství“ (Statthalterei) kasiterit z Abertam.

Jednotlivci a instituce (firmy) jako zdroje sbírky

V katalogu sbírky Julie Schildbachové defiluje celá řada osob, uvedených buď zkratkami jmen, nebo celým jménem, které se na budování sbírky podílely. Většinu osob se podařilo s větší či menší jistotou identifikovat, jiné nikoliv, a to bohužel i několik osob z hlediska vzniku sbírky významných. Rozsáhlý seznam těchto osob je kvůli přehlednosti zařazen až na konec celého textu (viz Abecední seznam zdrojů sbírky). Je velmi poučný. Na příkladu jedné, byť neobyčejně aktivní a společensky obratné sběratelky se rýsuje celá síť kontaktů, nutných k vybudování tak velké sbírky. Získáváme tak obraz málo známého dění v mineralogické sběratelské obci, především německé, v prvních desetiletích 20. století. Z uvedeného množství osob lze vytušit spousty korespondence, poštovních balíků, diplomatických vy-

Obr. 56, 57. Grosulár, Žulová, skupina krystalů velikosti do 2 cm (sbírka NM inv. č. P1N70148, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Obr. 58–60. Topaz, Schneckenstein, Německo, velikost krystalu 2,5 cm (sbírka NM inv. č. P1N70357, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

jednávání a smlouvání, radosti i zklamání, jak to už při takto postupně vytvářené sbírce bývá. U jednotlivých jmen jsou uvedeny způsoby získání vzorku, tj. koupě, výměna, výjimečně také dar.

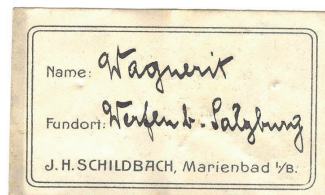
Minerály J. Schildbachové ve sbírce Národního muzea

V průběhu své aktivní sběratelské činnosti byla Julia Schildbachová mimo jiné v kontaktu i s pražským Národním muzeem. Z období let 1907 až 1935 je ve sbírce Národního muzea celkem 27 ukázek minerálů darovaných či vyměněných s Julií Schildbachovou, většinou z lokalit Smrkovec (torbernit, zippeit, bismut, bismutoferrit), Podhorní vrch u Mariánských Lázní (nefelin, melilit, augit, phillipsit) a Mariánské Lázně (opál, chalcedon, chrysotil). Roku 1909 získala pražská německá universita od Julie Schildbachové do svých sbírek kolekci ukázek z Podhorního vrchu. Několik jich později přešlo do sbírky Národního muzea, kde je v systematické evidenci pět nefelinů, jeden magnetit a jeden melilit z tohoto souboru.

Hlavní část konfiskované sbírky Julie Schildbachové byla někdy během února či března 1946 převezena do Národního muzea v Praze. Karlem Tučkem byla 4. dubna 1946 zapsána pod přírůstkovým číslem 118/46 s textem: „16 beden s různými nerosty většinou malých rozměrů, naleziště Chebsko aj., zajištěno od Němky Juliany Schildbachové, Mar. Lázně – Goethehaus“. Z tohoto souboru od Julie Schildbachové zaevidovali v letech 1964 až 1969 postupně Jiří Kouřimský, Karel Tuček, Jaroslav Švenek a Eva Pacovská celkem 2716 položek minerálů do systematické části mineralogické sbírky Národního muzea.

Obr. 63, 64. Pucherit, Schneeberg, Německo, bohatá skupina až 1mm krystalů (sbírka NM inv. č. P1N71252, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Obr. 61, 62. Wagnerit, Werfen, Rakousko, velikost 5 × 4 cm (sbírka NM inv. č. P1N71529, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Kolekce Schildbachové v Národním muzeu zahrnuje přibližně 460 druhů minerálů z lokalit celého světa, což je počet na dobu, v níž Schildbachová sbírala, úctyhodný. Z území dnešní České republiky pochází 915 položek minerálů z celkových 2716, ostatní jsou ze zahraničních lokalit. Schildbachové sbírka se vyznačovala excelentními estetickými vzorky nejvyšší kategorie, o které asi neměla zájem a na které nedosáhla asi svými finančními možnostmi. Je zřejmé, že její snahou bylo získávat co nejvíce druhů minerálů v jejich typických podobách a pokud možno z více lokalit, to znamená, že většina minerálních druhů byla ve sbírce zastoupena alespoň několika ukázkami. Nesbírala velké formáty, většina vzorků má velikost mezi čtyřmi a osmi centimetry. Všechny minerály ze sbírky Schildbachové mají až na výjimky odstraněné etikety (podložní lístky) po původních majitelích – sběratelích a jsou nahrazeny předtištěnými, Schildbachovou ručně vypsány etiketami. Kromě toho lepila drobné, ručně psané papírové štítky s názvem minerálu a lokalitou přímo na vzorky. Podle toho lze kameny z její sbírky dobře identifikovat. Některé vzorky mají polepky psané výrazně odlišným

písmem. Takové štítky mají kromě popisu vepsané také inventární číslo. Podle minerálních druhů, lokalit a inventárního čísla můžeme usoudit, že se velmi pravděpodobně jedná o vzorky z Frieserovy sbírky. Sama Schildbachová vzorky nečíslovala.

Z lokalit, na nichž Schildbachová osobně sbírala, je ve sbírce Národního muzea zastoupeno například 54 položek amfibolů a augitů z Vlčí hory u Černošína, 14 vzorků z Lázní Kynžvartu (7 beryllů, dále amblygonit, hematit, triplit, a dokonce wolframit), 15 vzorků z Chodova u Bečova nad Teplou (ortoklas, kyanit, rutil a olivín z čedičového sopouchu Homolka / Koppenstein u Bečova n. T.), 8 vzorků je lokalizováno jako Mariánské Lázně (kalcit, kasiterit, kyanit, limonit, kaolinit, chalcedon, křemen, pyrrhotin), 25 minerálů je z Podhorního vrchu u Mariánských Lázní (apofylit, aragonit, augit, gismondin, kalcit, melilit, mesolit, nefelin, olivín, phillipsit) a 15 ukázek minerálů ze Smrkovce u Mariánských Lázní (andalusit, autunit, bismut, bismutoferrit, metaautunit, ortoklas, torbernit). Zaujme také přítomnost 15 vzorků z Radejčína u Ústí nad Labem (9 zeofylitů, apofylit, phillipsit; lom v Radejčíně produkoval mineralogické vzorky jen po krátkou dobu mezi léty 1903 a 1906; minerály bylo možné zakoupit od pracovníků lomu).

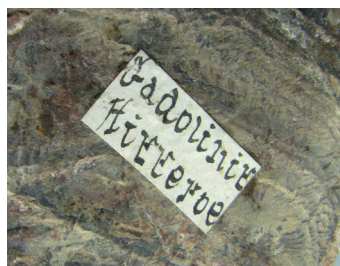
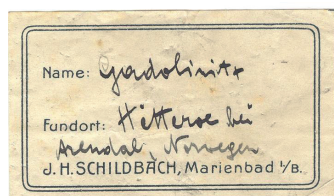
Sbírka Julie Schildbachové nepřinesla Národnímu muzeu, až na výjimky (např. pyromorfity ze Stříbra, antimonit z Japonska), vyloženě výstavní ukázky minerálů, zato velmi obohatila mineralogický systém mnoha typickými doklady z četných zahraničních i českých lokalit.

Minerály a horniny ze sbírky J. Schildbachové v Městském muzeu v Mariánských Lázních

V geologické sbírce mariánskolázeňského muzea je evidováno celkem 1674 inventárních položek minerálů, hornin a geologických ukázek, pocházejících z původní sbírky J. Schildbachové. Většina těchto vzorků jsou její osobní sběry z širokého okolí Mariánských Lázní, tj. ze Slavkovského lesa, z Chebska, jižní části Krušných hor, Českého lesa a Plzeňska. Všechny tyto předměty zaevidoval do geologické sbírky někdejší pracovník mariánskolázeňského muzea geolog Petr Bouše v letech 1989 až 1995.

Nejhojněji jsou zastoupené minerály, jichž je celkem 1135 inventárních položek, zapsaných do inventáře v letech 1989 až 1991 pod čísly M 629–1404, M 1406–1510 a M 1514–1767. Celkem je to 2283 jednotlivých kusů minerálů, protože některé inventární položky jsou hromadné – pod jedním inventárním číslem je například zahrnuto až 26 jednotlivých krystalů amfibolu z Vlčí hory nebo pod jiným 22 volných krystalů augitu z téže lokality.

Badatelsky asi nejcennější je soubor 215 položek minerálů z Podhorního vrchu (inventární čísla M 1173–1387), jako jsou nefelin, melilit, sodalit, augit, magnetit, ilmenit, olivín, serpentin, kalcit, chabazit, apatit, phillipsit, diopsid, thomsonit, aragonit, mesolit a jiné. Jedinečný je také soubor 161 ukázek minerálů z různých lokalit přímo v Mariánských Lázních a jejich nejbližším okolí (inventární čísla M 1429–1510, M 1514–1592), mezi nimi aktinolit, skoryl, pyrop, biotit, amfibol, ortoklas, kyanit, limonit, malachit, phillipsit, muskovit, serpentin, magnetit, opál, kasiterit, sfalerit, křemen, pyrolusit, hematit, sádrovec, vivianit, fichtelit a další. Hodnotný je soubor 79 minerálů ze Smrkovce

Obr. 65–67. Gadolinit, Hittero, Norsko, velikost 14 × 7 cm (sbírka NM inv. č. P1N70297, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

Obr. 68–70. Nefelin, Podhorní vrch, v. Mariánských Lázní, 1,5 cm dlouhý krystal (sbírka NM inv. č. P1N70395, ex coll. J. Schildbach), foto: D. Velebil.

(M 1593–16771: torbernit, uranofán, bismut, bismutoferrit, annabergit aj.). Hojně jsou zastoupeny také lokality Lázně Kynžvart – Bílý kámen (92 položek; M 1044–1135; triplit, muskovit, trifylin, fluorit, amblygonit, fluellit, autunit, beryl, křemen, autunit, skoryl, grosulár aj.), Horní Slavkov (79 položek; M 858–936), Hazlov (57 položek; M 629–685; vesuvian, grosulár; albit, diopsid, wollastonit, opál, kalcit), Dyleň (19 položek; M 686–704; andalusit, sillimanit, almandin, skoryl), Boněnov (27 položek; M 709–735; převážně antimony), Michalovy Hory (37 položek; M 739, 749–750, 752–785; galenit, annabergit, proustit, argentit, tetraedrit, sfalerit, pyrit, nikelin, malachit, antimonit, křemen, kalcit, siderit, fluorit), Výškovice (48 položek; M 797–844; triplit, epidot, skoryl, granát, kalcit, palygorskait aj.), Dolní Kramolín u Michalových Hor (10 položek; M 740–748, 751; malachit, azurit, sfalerit, nikelin aj.), Trdlina, vrch u Hostičkova, v. od Chodové Plané (11 položek; M 786–796; muskovit, fluorit, ametyst, ortoklas, skoryl), údolí Kosího (Kosového) potoka, jv. od Mariánských Lázní (šest položek, M 845–850; amfibol, skoryl, granát), Lazurový vrch, sv. od Chodové Plané (sedm položek, M 851–857; epidot, granát aj.), Karlovy Vary (11 položek; M 937–947; z toho 3× baryt, ostatní aragonit), Chodov u Bečova nad Teplou (11 položek; M 948–958; ortoklas, kyanit), Sítiny (16 položek, M 967–982; chrysotil, tremolit, aktinolit, kyanit aj.), Chodová Planá (11 položek; M 1001–1011; malachity), Vlčí hora u Černošína (23 položek; M 1021–1043; amfibol, augit, olivín), Kladská (14 položek; M 1136–1149; křemen, almandin, olivín, topaz, kasiterit, torbernit), Železná hůrka u Mýtiny / Lipové u Chebu (15 položek; M 1158–1172; amfibol, augit, olivín), Vlčí kámen u Pramenů (11 položek, M 1388–1398; aktinolit, opál, magnetit aj.), Drmoul – důl Sv. Víta (37 položek; M 1731–1767; 5× torbernit, 1× skoryl, 1× grafit, ostatní vzorky neidentifikované).

Z dalších významnějších vzorků jmenujeme cronstedtit z Kutné Hory (M 1401), zeofyllit z typové lokality Krásné Březno u Ústí nad Labem (M 1419) a z Radejčína (M 1420), staurolit z Mokřin (M 999–1000). Vzácné jsou i ukázky galenitu z Hory Svaté Kateřiny v Krušných horách (tři vzorky M 1409–1411). V souboru minerálů původem od J. Schildbachové je i 58 vzorků z lokalit zahraničních (M 1672–1728, 1730), převážně německých, ale i z Rakouska, Polska, Rumunska, Norska, Švédska, Kanady, USA, Srí Lanky a Brazílie. Ze zajímavějších zmiňme 12 ukávek z lokality Hagendorf v Německu (M 1692–1703: strengit, trifylin, triplit, columbit, chalkopyrit, triplodit, zirkon, apatit, uranopilit, fosfofyllit), celestin z Rüdersdorfu v Německu (M 1678) a dva geokronity a jeden tetraedrit z Pfaffenreuthu v Německu (M 1727–1730).

Horniny, celkem 471 položek, byly do inventáře geologické sbírky Mariánskolázeňského muzea zapsány v letech 1991–1995 pod inventárnými čísly P 193–663. Další vzorky, celkem 68 položek, byly v roce 1995 zapsány do geologického fondu pod čísly G 54–121; kromě hornin je mezi nimi i 25 strusek, vzniklých při zpracování cínových rud.

Závěr

Julia H. Schildbachová byla žena s mnoha zájmy – o přírodní vědy, turistiku, sport, takže svým životním stylem předběhla dobu. Život asi také neměla úplně lehký. Jako poměrně mladá ztratila matku, později se musela vyrovnat se sebevraždou otce. Její bratr se stal lékařem, jí však vysokoškolské vzdělání v oborech, které jí zajímaly, zůstalo odepřeno, protože ženy studovaly na rakousko-uherských univerzitách v té době naprosto výjimečně. Snad první a jediná, která v době mládí J. Schildbachové vystudovala obor mineralogie a petrografie na filozofické fakultě ve Vídni, byla Hilda Gerhart (*1881, †1963, promoce 1905), aby pak tyto předměty mohla vyučovat na dívčích vyšších středních školách (Pertlik & Ulrych 2010). Na pražské filozofické fakultě dosáhla kupříkladu doktorátu v roce 1916 mineraložka L. Slavíková-Kaplanová, v tomto článku již zmiňovaná.

J. Schildbachové, která měla zřejmě německé středoškolské vzdělání, bylo předurčeno starat se o penzion Goethův dům, který z větší části vlastnila, a své odborné zájmy provozovat jako soukromou zálibu. Minerály začala sbírat ještě za monarchie, a protože byla Němka, měla blíž k mineralogům a institucím v Rakousku, konkrétně ve Vídni a Leobenu, jakož i sběratelům z našeho německojazyčného pohraničí a z Německa. O německých sběratelích na našem území z období po vydání spisu A. Wranyho (Wrany 1896) toho přitom víme málo, což je umocněno ještě přerušením kontinuity v roce 1945. Teprve v posledních letech se tyto osobnosti začínají znovu připomínat na základě svízelného pátrání v archívech a dobovém tisku a velmi cennou pomůckou v tomto směru se ukázal i katalog mineralogické sbírky J. Schildbachové. Tento katalog také svědčí o tom, že v době, kdy byla znalost němčiny všeobecná, se Schildbachová nemusela vyhýbat ani českým sběratelům a mineralogům (K. Vrba, F. Slavík, B. Ježek), a to ani po vzniku Československé republiky (R. Nováček).

Jako samostatná mladá žena prožila Schildbachová 1. světovou válku, nedotkly se jí asi příliš změny po vzniku první Československé republiky, přežila i 2. světovou válku a události po ní, zejména nebyla vysídlena s ostatním německým obyvatelstvem. Přišla ale o všechn svůj majetek, včetně mineralogické sbírky. Konfiskovaná sbírka se paradoxně díky tomu zachovala dodnes a my se z ní můžeme dozvědět něco více i o Julii Hufnagel-Schildbachové, možná nejvýznamnější ženě – sběratelce minerálů u nás. Schildbachová měla rozsáhlé společenské kontakty a ve svém badatelském a sběratelském úsilí dosáhla pozoruhodných výsledků. Kromě Národního muzea (2716 položek minerálů) je dnes velká kolekce 1674 minerálů a hornin ze sbírky, respektive depozitáře J. Schildbachové uložena v Městském muzeu v Mariánských Lázních, většinou její regionální sběry z širšího okolí Mariánských Lázní (inventář geol. sbírky Muzea v M. L.; Bartoš 2010). Její sbírka minerálů je velmi cenným přírodovědeckým pramenem poznání, dokumentujícím poměry na mnoha významných a dnes již většinou zaniklých mineralogických lokalitách, zastoupeno je v ní také množství relativně vzácných, špatně dostupných minerálních druhů.

Abecední seznam zdrojů mineralogické sbírky J. Schildbachové

Get. Andrée

Dr. **Karl Erich Andrée** (*1880, †1959), od r. 1915 profesor geologie a paleontologie na univerzitě v Königsbergu v Prusku, odkud v roce 1945 prchnul, než se město stalo Kaliningradem. Andrée byl v r. 1912 členem nově založené Německé mineralogické společnosti (Deutsche mineralogische Gesellschaft), stejně jako Schildbachová. Ta od něj výměnou získala 55 vzorků, hlavně z Hanoverska, Durynska a Saska, pouze 4 vzorky byly z oblastí mimo německé území, mezi nimi např. amfibol z výbuchu Vesuvu v roce 1906 a kupodivu také nontronit z vrchu Suk (Hornberg) u obce Hory u Karlových Varů. V Schildbachové katalogu je odkaz na původce veden v podobě „get. Andrée“, takže je tu ještě dosti pravděpodobná možnost, že původním majitelem minerálů byl jiný Andrée, a to **Adolf Andrée**, lékárník v Hannoveru a rovněž člen Německé mineralogické společnosti.

Arigi

Neobvyklé jméno Arigi se ve sbírce vyskytuje jen jednou, ale pro zajímavost se o něm zmíníme. **Julius Arigi** (*1895 Děčín, †1981 Seewalchen am Attersee, Rakousko) byl nazýván „mariánskolázeňský Ikarus“, neboť tu založil letiště a rozvinul leteckou dopravu. Děství prožil v Mariánských Lázních, pracoval jako číšník a elektrikář, v roce 1913 vstoupil dobrovolně do armády, aby se stal jedním z leteckých es 1. světové války. Po roce 1931 založil koupaliště LIDO v Hamrníkách, kde měl i reklamní letadlo. Druhou světovou válku prolétal jako velitel letky v Maďarsku, na Sicílii, v Africe a na Balkáně. Po odsunu z ČSR v roce 1946 si pronajal pláž na Atterském jezeru (Attersee u Seewalchenu v Horním Rakousku), kde si také zřídil opravnu motorů a zemědělských strojů. Julius Arigi býval za první republiky ve městě idolem mládeže, velmi oblíbený, elegantní, bystrý, a stal se ještě za svého života mariánskolázeňskou legendou (Švandrlík 1985). Schildbachová od něj měla (asi darem) jediný vzorek, a sice autunit (Uranglimmer/Kalkuranit) ze Smrkovce u Mariánských Lázní, který pocházel ze zdejších kutacích prací v letech 1905–1907.

Get. Armach., též Armachevsky

Petr Jakovlevič Armaševskij, (*1851 v Novozybkovu v Černihovské gubernii na Ukrajině), od roku 1885 profesor geologie a mineralogie na Kyjevské univerzitě. Kromě geologie a mineralogie se intenzivně zabýval i archeologií. Výměnou s ním získala Schildbachová celkem 42 vzorků. Většinu z Uralu (25), méně z tehdy jen geografické Ukrajiny včetně Krymu (13), 3 další z Kavkazu (pyrit a obsidian), od Bajkalského jezera (lazurit) a 1 z dnešního Polska (sádrovec). Zastoupena byla řada kvalitních ukázek ze známých lokalit, jako Alabaška a Murzinka na středním Uralu (topas, beryl, záhněda, lepidolit), nebo pyromorfit z Berezovska či zirkon z Ilmenských hor, beryl a granát z Žytomyrské oblasti na Ukrajině.

Gek. Bär

Franz Bär byl učitel na měšťanské škole v Aši a A. Wrany o něm píše, že vlastní významnou všeobecnou sbírku a provozuje živý výměnný styk (Wrany 1896). Schildbachová u Bára nakoupila celkem 163 vzorků z celého světa, zejména vzácných druhů. Poměrně mnoho minerálů pocházelo z USA (wulfenit, domeykit, elbait – rubelit, franklinit, lazulit), též z Austrálie a Tasmánie, z celé Evropy (Německo, Anglie, Švýcarsko, Rusko) a zejména z tehdejších Uher (stefanit a diaspor Banská Štiavnica, herrengrundit/devillin Špania Dolina, libethenit Ľubietová, sylvanit Nagyág/Sacarimb, helvin Cavnica aj.). Z českých lokalit např. argentit, gummit a mixit z Jáchymova, polybasit z Příbrami nebo andalusit z hory Dyleň či prehnit z Horek u Čáslavi. Jediný vzorek s Bārem také vyměnila – siderit z Příbrami. Franz Bär, stejně jako Schildbachová, byl v roce 1911 členem Vídeňské mineralogické společnosti (Wiener mineralogische Gesellschaft). V seznamu členů Německé mineralogické společnosti (Deutsche mineralogische Gesellschaft) z roku 1923 však figuruje Dr. Adolf Bär, plukovník mimo službu v Aši.

Get. Bähge

S osobou tohoto jména vyměnila 13 minerálů, většinou z Durynska (Thüringen), ale i křemen ze Stříbra, pyrop z Třebívlic, nebo enstatit (?) z Hrubšic na Moravě.

Gek. Böhm

Nejvýznamnější vídeňský obchodník s minerály a meteority **Julius Böhm** (*1850?, †1925) založil svoji odbornou firmu v roce 1884. Asi od roku 1925 jeho firmu přebírá a dále vede Elias Gabriel, který údajně zemřel na útěku před nacisty v roce 1938, s ním skončil i slavný „Mineralien-Comptoir Julius Böhm“, který dlouhá léta sběratelům a institucím dodával ty nejlepší nerosty. Schildbachová u Böhma zakoupila osm různých zeolitů, mezi nimi chabazit ze Sobotína a natrolit z Verneřic u Benešova nad Ploučnicí.

get. Dr. Bondi, též Bondy

Výměnou od dr. Bondyho získala 8 vzorků z osmi různých lokalit (např. lazulit z Krieglachu ve Štýrsku, realgar z Baia Sprie v Rumunsku apod.), mezi nimi jediný český: galenit („steinmannit“) z Příbrami. Na webových stránkách The Mineralogical Record – Label Archive jsme našli jeho etiketu „**Dr. Lothar Bondy, Prag**“ k ukázce krystalovaného zlata ze sedmihradského Abrudu (Abrudbánya) a z etikety můžeme vyčíst, že vzorek Bondy prodal v srpnu 1918 řediteli Drescherovi z Teplic-Trnovan (Ing. Jos. Drescher, ředitel elektrických drah a majitel cenné mineralogické sbírky). Podle výše uvedeného

zdroje dr. Lothar Bondy obchodoval s minerály a meteority nejméně v letech 1900–1925, podle etikety v r. 1918 v Praze, pak asi ve Vídni, určitě v letech 1923–1925.

C. Br. (= Collectio Brem/Sbírka Brem):

Karl Brem (*25. 10. 1782 Znojmo, †26. 6. 1845 Mariánské Lázně) byl lékárník se zájmy o chemii (analýzy minerálních vod) a mineralogii a vlastník sbírky minerálů. Byl zakladatelem rodu mariánskolázeňských lékárníků Karlů Bremů, z nichž poslední **Karl Brem** (*1897, †1945), byl asi ten, od něhož Schildbachová sbírku nebo její část koupila. Jednalo se nepochybně o větší sbírku, z níž ale za hodně zařazení shledala pouze 103 kusů. A skutečně, v depozitáři Městského muzea v Mariánských Lázních se dnes nachází ještě dalších 820 ks (většinou malého formátu a se starými etiketami) původní sbírky nejstaršího Karla Brema, o níž se předpokládá, že je to dar potomků muzeu, může však pocházet již z majetku J. Schildbachové. Dr. Reiniger o Bremovi píše, že byl pilným mineralogem, což dokazuje jeho nádherná sbírka, darovaná mariánskolázeňskému muzeu. Také botanické nálezy vzácné alpské flóry v Mariánských Lázních a blízkém okolí se přičítaly, snad neprávem, Bremovým výsadbám a výsevům za účelem aklimatizace těchto rostlin (Reiniger 1933).

Mezi zařazenými vzorky převažovaly rudní minerály z historických lokalit Krušných hor (15), i velmi vzácné, tak mezi 9 kusy z Jáchymova třeba sternbergit nebo liebigit a také rodonit (?), nebo z Kovářské pyrargyrit. Dále Horní Slavkov (4), Krupka, Cínovec, dva hnědé pyromorphyty z Oloví a jeden zelený z Příbrami. Byla zde i řada nerostů z Moravy (25), hlavně z okolí Sobotína u Šumperka (14), třeba chrysoberly z Maršíkova či dva beryly ze Sobotína, nebo minerály z Olomučan u Blanska (6). Objevuje se zde i zapomenuté Glockerovo pojmenování (1847) melinit/Gelberde, pro nějakou žlutou hlinku ze železných dolů v Květině u Mohelnice. Z tehdejších Uher pocházely dva diaspory z Banské Štiavnice (B. Belé) a dalších 25 nerostů z celé Evropy. Obecně se dá říci, že se jednalo pouze o historické lokality a dávno známé nerosty, mnohdy s obsolentními názvy, a šlo tedy evidentně o velmi starou sbírku. Přímo z Mariánských Lázní a bezprostředního okolí nebylo (nebo Schildbachová nezařadila) nic.

Zvlášť má Sch. v katalogu jedinou položku „**H. Brem**“ (Herr/pan Brem), a sice hyalosiderit z Podhory, který od někoho z Bremů zřejmě dostala darem. Jako hyalosiderit byl už v roce 1823 pojmenován olivín s větším obsahem Fe a skelným leskem a u nás se toto jméno vyskytuje v 1. pol. 19. století u olivínů z Komorní hůrky u Chebu a Vlčí hory u Černošína, nikoliv však z Podhory (snad byl také ze staré sbírky K. Brema?).

Get. Cessler, též Hofr. Cessler

S neznámým **Cessler** vyměnila nocerin (borát), Fuero Nocera, Vesuv, kalcit s pískovcem Lievring u Vídně, kalcit s pískovcem („krystalovaný pískovec“) z Fontainebleau u Paříže a chlorit z Hohensteinu v Sasku. Od dvorního rady (Hofr.: Cesslera (není-li s předchozím totožný) pak získala (darem?) arse-nopyrit z Ehrenfriedersdorfu v Sasku. Viz též Kessler.

Get. Lehrer Cordina či L. Kordina get.

Blíže neznámý učitel Cordina (též Kordina) s ní vyměnil baryt a buněčný křemen ze Stříbra, tři vrídlovce a jeden hrachovec z Karlových Varů.

Get. Dr. Cornu

PhDr. **Felix Cornu** (*26. 12. 1882 Praha, †23. 9. 1909 Graz, Rakousko) v roce 1902 maturoval v Litoměřicích, na podzim téhož roku začal studovat mineralogii a geologii na vídeňské univerzitě. V roce 1904 se zde stal demonstrátorem u prof. F. Becke. Od r. 1907 asistent prof. Höfera na Vysoké škole montanistické v Leoben, kde se i v témže roce habilitoval jako soukromý docent. Od konce roku 1908 se u něj začaly projevovat vážné psychické problémy a 24. 9. 1909 spáchal sebevraždu. Za svůj krátký život zveřejnil více než padesát publikací, byl považován za geniálního a velkou naději v oboru. Na psychickou chorobu poukazuje jeho přímo horečná aktivita, střídaná depresemi a stagnací (Kolektiv 1923). Ve svých pracích se mj. hodně zabýval zeolity, např. dovezenými ze své studijní cesty na Faerské ostrovy (1907), zeofylitem z Českého středohoří (který původně považoval za comptonit (thomsonit)), popsal nový minerál hibsčit (1905), jeho obsáhla monografie Mariánské hory u Ústí n. L. vyšla péčí A. Himmelbauera v roce 1911, tedy až po Cornuově smrti.

J. Schildbachová se s ním seznámila pravděpodobně na schůzkách Klubu sběratelů minerálů v Litoměřicích (viz Leitenberger) a díky němu se její nové nálezy dočkaly zpracování odborníky. Od F. Cornua také získala výměnou 11 nerostů, většinou z Korutan (5), žádný český.

Get. Czerny

Alois Czerny (*6. 2. 1847 Prostějov, †28. 4. 1917 Moravská Třebová) byl absolventem brněnské techniky, učitelem kreslení na měšťanské škole v Moravské Třebové, konzervátorem a kustodem muzea v Moravské Třebové. Zabýval se všemi obory přírodních věd, ale také historií a národopisem a obecně vlastivědou. Jeho sběry, hlavně geologické, vytvořily základ přírodovědeckých sbírek Holzmeisterova, dnešního Městského muzea v Moravské Třebové. J. Schildbachová od něj získala tzv. muckit, fosilní pryskyřici z Nové Vsi u Moravské Třebové.

get. Daim.

Podle složení souboru nerostů, který J. Schildbachová získala, je pravděpodobné, že jde o **A. Daimeriase**, profesora v Bruselu, hlavně ichtyologa a malakozoologa. Shromáždil několik velkých sbírek, včetně mineralogické a J. Schildbachová od něj získala výměnou celkem 54 vzorků, většinou z Belgie a Francie, ale např. i ryzí arzén z Japonska, ryzí zlato a platinu z Uralu, jordanit z Imfeldu ve Švýcarsku, nerosty z Vesuvu, aeschynit z Hitteroe v Norsku nebo nadorit z Alžírsko.

Get. Domin, get. Regrat. Domin

V Schildbachově katalogu se jméno Domin vyskytuje ve dvou podobách. Od vládního rady (= Regierungsrat) Domina získala výměnou dvě ukázky diadochitu z Nučic. Taktéž od Domina, ale bez titulu, získala celkem 12 vzorků: millerit z Příbrami, kašolong z Rudic u Blanska, kalcitovou konkrerci („loucký kámen“) z Louky (Suchého žlebu) u Rudice u Blanska, dřevitý opál z Banské Štiavnice (píše to již slovensky – Stavnica, nikoliv Schemnitz), sfalerit (blejno miskové) a smithsonit z Raiblu v Korutanech (italsky dnes Cave del Predil) a dva nerosty z Austrálie, molybdenit a sassolin. Tedy zvláštní směs.

Jako nositel tohoto nepřilíh častého příjmení připadá v úvahu významný český botanik a profesor Karlovy univerzity **Karel Domin** (*1882, †1953). Zkoumal botanicky i Císařský (Slavkovský) les, zejména pak kromě slatinišť i květenu Podhory a blízkého hadcového pásma. Mohl snad i kontaktovat botaničku Schildbachovou, ve své monografii ji však nejmenuje (Domin 1924). Na Karla Domina by však ukazovaly nerosty z Austrálie, protože v letech 1909–1910 s geografem J. V. Danešem podnikl výpravu do Austrálie a tropické Asie. Není nám však známo, že by byl vládním radou. Vládním radou byl ale jeho otec **Karel Domin** (*1851, †1922), který po studiích v Praze působil na učitelských ústavech v Kutné Hoře a v Příbrami, kde byl od roku 1892 ředitelem a v roce 1908 byl jmenován vládním radou (Smolová 2006).

Get. Egger

S ním vyměnila Schildbachová 4 nerosty z Vesuvu, zřejmě k doplnění systému: forsterit, breislakit, marialith (ilvait) a mikrosommit. Byl to pravděpodobně obchodník s minerály, mincemi a starožitnostmi (Budapester Münzen-, Mineralien- und Antiquitäten-Comptoir) **Samuel Egger** ve Vídni a Budapešti. Ve Vídni však na přelomu 19. a 20. století působil na různých adresách také obchodník s minerály, přírodninami a mincemi (Mineralien-Naturalien und Münz-Comptoir) Dr. **Leopold Egger** (Fitz 1993).

Get. Ernst, Get. H. Ernst

S blíže neznámým panem Ernstem si vyměnila 4 ukázky ze Stříbra: limonit, dva baryty a hemimorfit (Kieselzink).

get. Falz

Od neznámého Falze vyměnila celkem 31 vzorků z oblasti Idar-Obersteinu v Německu. Vedle různých ametystů, achátů, jaspisů také 14 chabazitů a 5 „fakolitů“. Působil tedy Falz jako lokální sběratel nebo obchodník v této oblasti.

gek. Fenkl

Vydatným zdrojem, u kterého Schildbachová nakupovala, byl sběratel (a příležitostný obchodník) **Johann Fenkl** z Krásna u Horního Slavkova, neznámého povolání (Wrany 1896). Nakoupila u něj 131 vzorků, vše z lokality Horní Slavkov s výjimkou 5 ukázek skorylu a 1 růženínu ze Smolných Pecí (Pechöfen) u Nejdku, 6 ortoklasů z okolí vrchu Homolky/Koppensteinu u Bečova n. Teplou, 2 ortoklasů z Lokte, 2 zeofyllitů z Radejčína, 3 mesolitů z Hauensteinu (Horní Hrad, část obce Krásný Les s hradem Hauenštejn, okr. Karlovy Vary) a antimonitu a barytu z Příbrami. Z Hor. Slavkova se mezi tím nacházely vzácnosti, jako ryzí vizmut, scheelit, skorodit, farmakosiderit, wavellit, torbernit, topaz aj. Jako zvláštnost od něj získala wollastonit a granát z erlanů v údolí Komářského potoka (Reinbachtal), z. od Horního Slavkova.

Get. Ferdi nebo jen Ferdi

Od něj získala do sbírky výměnou, případně i darem, celkem 12 vzorků, všechny z Tyrolska (grafit, pyrit, sfalerit, kalcit, azurit, turmalín, granát, muskovit aj.). Ferdi ovšem nemusí být příjmení, ale také zdrobnělina jména Ferdinand.

Dir. Fett

Od ředitele Fetta obdržela, pravděpodobně darem, záhnědu, dva ortoklasy, albit, mikroklin, biotit a stilbit, vše ze Strzegomi v Polsku (německy Striegau).

Dr. Floderer

Z 11 vzorků, které snad získala darem, byl jediný český: ortoklas z granitového detritu od Homolky / Koppensteinu u Chodova, jv. od Bečova nad Teplou. Z ostatních, např. z Freibergu v Sasku, vzácnosti, jako ryzí arzén, stříbro a stefanit, různé minerály z Tyrol, granát z Dognacey v Banátu. Těžko určit, o kterého dr. Floderera šlo. Přímo v Mariánských Lázních jich působilo více, ale mohl by to být dr. **Heinrich Floderer** (*12. 10. 1871, †1945, jinde †25. 11. 1947), lékař a primář vojenského lázeňského domu Mars, majitel sbírky umění a uměleckého průmyslu, která se dnes nachází v Městském muzeu v Mariánských Lázních, stejně jako části sbírek J. Schildbachové.

C. Fr.

Nerosty pod touto značkou tvoří podstatnou část (asi jednu třetinu) mineralogické sbírky J. Schildbachové. Značka „C. Fr.“ znamená „Collectio Frieser“, tedy Frieserova sbírka. Nevíme, kdy se Schildbachové podařilo tuto systematicky a lokálně bohatou sbírku zakoupit, jak byla rozsáhlá, ale zařadila z ní 1744 položek (více kusů), což mluví za vše, nemluvě o tom, co již s J. Frieserem v předchozích letech vyměnila (viz „Get. Fr.“). Seznámili se asi na schůzkách Klubu sběratelů minerálů v Litoměřicích (viz Leitenberger), vyměnili si řadu nerostů a známost posléze vyústila v prodej celé Frieserovy sbírky J. Schildbachové.

Původním majitelem sbírky byl **Julius Frieser** (*1843 Čeminy u Města Touškova, †1908 Plzeň). Po gymnáziu v Plzni vystudoval práva v Praze, působil u soudů na několika místech, včetně tehdejšího okresního soudu v Poběžovicích a Litoměřicích, zde posléze jako rada vrchního zemského soudu (Radoň 2016b). A. Wrany o něm píše, že vlastní velkou všeobecnou sbírku a že prozkoumal okolí Poběžovic a tamní minerály uvedl do oběhu (Wrany 1896). A skutečně, z „C. Fr.“ pocházelo 16 volných krystalů granátu, 3 ukázky muskovitu, 3 beryly – tedy vše nerosty pegmatitů v okolí Otova či Meclově u Poběžovic a z Ronšperka/Poběžovic pocházela také ukázka serpentinu. Na další působiště J. Friesera v Litoměřicích ukazuje množství minerálů z okolí a z Českého středohoří vůbec, nejvíce zeolitů, které se evidentně snažil vlastnit ve všech známých družicích a ze všech dostupných lokalit, od Českého středohoří po Tahiti. 11 zeolitů z různých ostrovů Faerského souostroví ve Frieserově sbírce nepochybně pocházelo z výzkumné cesty, kterou na Faery podnikli v roce 1907 Felix Cornu a Rudolf Görgy (Bohatý 1996). Z Frieserových zeolitů Schildbachová zařadila do své sbírky 14 apofylitů, 6 zeofylitů, 9 analcimů, 20 phillipsitů, 31 natrolitů a 16 comptonitů (thomsonitů). Jsou zde i 2 mesolity z údolí Ploučnice (Polznet), j. od Benešova nad Ploučnicí (Bensen), které poblíž zdejší přádelny J. Frieser prvně našel a R. Görgy popsal (Görgy 1908, Hibsč 1934). Z Frieserovy sbírky pocházelo také 7 ukázek „*drúzového minerálu podobného ortoklasu*“ (Orthoklas ähnliches Drusenmineral), z bazaltu Sovice (Sovího vrchu, Eulenberg, 271 m n. m.) u Litoměřic, jak definoval tento minerál, snad sanidin, J. Gränzer (Gränzer 1890).

Frieser podle bohatého zastoupení i vzácných druhů z mnoha našich, zahraničních i zámořských lokalit byl dobrým zákazníkem obchodníků s minerály, v první řadě asi F. Leitenbergera v Litoměřicích. Vzorky z Frieserovy sbírky se vyznačují tím, že je na nich přilepen ručně psaný lístek s názvem nerostu, lokalitou a číslem, takže ke sbírce jistě existoval nějaký katalog. Sběrka byla uspořádaná systematicky, takže např. ryzí stříbro z Kongsbergu v Norsku má číslo 44 a fosfát wagnerit z Werfen v Solnohradsku má číslo 2253 a vyšší čísla nepochybně následovala. Zařadila-li Schildbachová do své sbírky 1744 položek z Frieserovy sbírky, která mohla mít odhadem 2500–3000 čísel, pak jí musely ještě stovky kusů z tohoto zdroje zůstat v depozitáři.

Bez Frieserovy sbírky by ale byla sbírka J. Schildbachové daleko chudší, přinejmenším co do lokalit a druhů i velmi vzácných minerálů.

Get. Fr.

Od stejného sběratele **Julia Friesera** získala, nepochybně ještě před akvizicí celé jeho sbírky, celkem 50 minerálů výměnou. Jednalo se o 27 nerostů z českých zemí, hlavně 14 zeolitů z Českého

středohoří (3× apofylit Mariánská skála, 3× zeofylit Radejčín, gismondin Zálezly aj.), ale také např. uranohallit z Jáchymova, wurtzit z Příbrami, lepidolit z Rožné nebo castellit, zvláštní odrůdu titanitu od Proboštova u Teplic. Cizích bylo 23, např. ryzí stříbro z Kongsbergu v Norsku, kylandrit z Bolívie, wulfenit z Tyrolska nebo binnit (tennantit) z Imfeldu ve Švýcarsku.

Ve stejné době působil v západočeské oblasti také ing. **Anton Frieser** (*1860 Staré Sedlo, †1924 Karlovy Vary), báňský inspektor z Dolního Rychnova, později v Karlových Varech, od r. 1908 člen Vídeňské mineralogické společnosti, autor geologické mapy hnědouhelného revíru Sokolov-Loket-Karlovy Vary (nedatováno – 1917?), nálezce wolframových rud a uranových slúd u Rotavy u Kraslic (1928) nebo zlata a stříbra v oblasti Doupovských hor (Köhler 1924). Jedním ze čtyř synů tohoto Antona Friesera byl ing. Julius Frieser (nar. 1891 v Sokolově), jenž ale kromě jména a příjmení a vztahu k minerálům ve smyslu jejich dolování neměl s naším Juliem Frieserem, sběratelem z Litoměřic, pravděpodobně nic společného (Beran 1980).

Gek. Frank

Od neznámého Franka koupila topazolit (andradit) z Wurlitz u Hofu, Bavorsko.

Cap. v. Frankl, též C. v. Frankl

Od korvetního kapitána Paula Frankla (*1834 Praha, †1921 Mariánské Lázně) získala roztočnou směs: síru z ostrova Guadeloupe v Malých Antilách, hematit – krevet – 3× limonit – hnědel z Pormaun (?) ve Španělsku, limonit – bobovou rudu z Radzinatal u Fiume (údolí Rječiny u Rijeky, italsky Fiume, přístavního města v severním Chorvatsku), olivín z Vesuvu a konečně „miesit“ (pyromorfit) ze Stříbra (něm. Mies) v Čechách. Rodina Franklova vlastnila (v roce 1990 zbořený) historický dům (v té době se jmenoval Tatra) na Goethově náměstí čp. 3 v M. Lázních, tedy nedaleko od domu J. Schildbachové. Dcerou kapitána Frankla byla Hermine Franklová, provdaná Kassafürecková (*1885, †1969), která mohla, podobně jako J. Schildbachová v Mariánských Lázních po válce zůstat, obě dámy dále žily ve svých domech jako nájemnice a obě se přátelsky stýkaly. Pěknou autentickou vzpomínku nám na ně zanechal pan ing. R. Švandrlík (Švandrlík R., Nejstarší zaniklý dům lázní – TATRA (1816–1990).

C. Freiberg

Dva volné krystaly pyrrargyritu z Freibergu v Sasku měla z „C. Freiberg“, tedy collectio/sbírka Freiberg. Jde zřejmě o „**Sächsische (Staatl.) Mineralien-Niederlage Freiberg** / Saský (Státní) sklad minerálů Freiberg“, což byl obchod s minerály při Báňské akademii ve Freibergu. Zde jej mezi mnoha osobnostmi uvádíme proto, že tento obchod byl velmi významným distributorem mineralogických vzorků a prakticky každý pokročilejší sběratel, ale i muzea a školy všech stupňů, kdysi ve „skladu ve Freibergu“ nakupovali.

Ve sbírkách Vysoké školy zemědělské (Universität für Bodenkultur) ve Vídni se nacházejí dva vzorky s etiketou Schildbachové. První je Titanmagneteisen (ilmenit) z Jindřichova u Benešova nad Ploučnicí a druhý neupřesněný, patřil k jednomu ze vzorků, které škole v roce 1924 dodal „Sächsische (Staatliche) Mineralien-Niederlage, Freiberg, Sachsen“ / Saský (jindy Státní) sklad minerálů, Freiberg, Sasko, se kterým Schildbachová tedy zřejmě i měnila (Fitz 1993). Na druhé straně není sklad minerálů sbírka (C., collectio) a Schildbachová teoreticky mohla měnit i přímo s báňskou akademií.

Get. Freyn

S ním vyměnila 5 druhů a odrůd nerostů v 16 kusech, vše z Tollinggraben (St. Peter-Freienstein), ssz. od Leobenu ve Štýrsku. Byly to delvauxit, variscit 2×, bořickit (delvauxit) 2×, halloysit 7×, schrötterit (alofán) 4×. Výměnným partnerem byl **Rudolf Freyn**, báňský inženýr a hutní odborník, který často měnil své působení. Tak v roce 1870 je zaznamenán jako hutní asistent v hraběcích Waldsteinských železárnách v Sedleci u Starého Plzeňce, v roce 1877 je pod článkem podepsán „*Rud. Freyn v Staré Vsi (Altendorf) u Rýmařova*“. V roce 1885 se podepisuje jako „*Rud. Freyn, správce huti v Železné (Buchbergsthal)*“, obec Vrbo p. Pradědem. Další Freynovo působení najdeme na etiketě s vročením říjen 1905, kde stojí: „*Rudolf Freyn, Hüttenverwalter i. P. Post Seegraben bei Leoben*“ (Rudolf Freyn, hutní správce na penzi, pošta Seegraben u Leobenu). V této době působení Freyna v Seegraben (s. část Leobenu) proběhla asi výměna s J. Schildbachovou. O několik let později, v roce 1911, je v příručce Vídeňské mineralogické společnosti uveden mezi obchodníky s minerály a horninami „*Ing. Rud. Freyn, em. Hüttenverwalter, Olmütz, Schneeberg-Strasse 1*“ (Ing. Rud. Freyn, emeritní hutní správce, Olomouc). Žil tedy již v Olomouci, kde v lednu 1931 zemřel.

Frieser Julius – viz **C. Fr.** a **Get. Fr.**

Get. Fuchs

Od Fuchse získala J. Schildbachová výměnou: sfalerit („blejno miskové“, Schalenblende) z Moresnetu v Belgii, vybroušený jadeit z Číny, kaolin z Písečného vrchu (Sandberg) v Teplících a dva baryty z pramenů Kamenných lázní v Teplících (Steinbachquelle). Partnerem byl v tomto případě obchodník s německým achátovým zbožím a s minerály **Wilhelm Fuchs** (*12. 5. 1882 Algenrodt/Idar-Oberstein, †13. 6. 1969 Meissen v Sasku), od roku 1904 v Teplících, jehož stopa zde mizí v červenci 1945 v důsledku odsunu německého obyvatelstva (Radoň 2016a). Používal více typů tištěných etiket, např. „Mineralien – Handlung Wilhelm Fuchs, Teplitz, Badeplatz 1“. Národní muzeum v Praze od něj (píše ovšem **J. Fuchs**) zakoupilo nerosty v letech 1922 a 1933 (Tuček 1978). Tak bylo v roce 1933 za kurátorky L. Slavíkové zakoupeno celkem 13 vzorků, zaevidovaných pod čísly 26237–26249. Jednalo se o halloisit z Ledvic u Duchcova, ametyst z Kovářské, amfibol z Lukova, olivín ze Rtyně nad Blínou, cymolit (přeměněný augit) z Dobřčic, wolframit a chryzokol z Cínovce, ryzí arzén z Mikulova u Teplíc, vynikající ortoklas – adulár z Krupky, kasiterit z lokality u bývalé obce Jelení (Hirschenstand) sz. od Nejdku a beryl z Meclova u Domažlic (Radoň 2016a).

Ve stejné době působil také **Heinrich Fuchs**, autor pojednání o rudních výskytech v Císařském (Slavkovském) lese a okolí (Fuchs 1915).

Get. Gasser

V tomto případě byl nepochybně výměnným partnerem obchodník a velkokorýsý sběratel přírodnin a umění z Bolzana (něm. Bozen) **Georg Gasser** (*1857, †1931). V obchodu s tyrolskými minerály a horninami pokračoval i Georgův syn **Alfred Gasser** (*1888, †1969) (Gasser & Baumgarten 2007). Schildbachová s G. Gasserem vyměnila 14 tyrolských minerálů, především různých zeolitů (9), schneebergit (roméit), fluorit aj.

get. Gebhardt

Oskar Gebhardt (*1847, †1921) pocházel z Marktredwitz a již jako student si vytvořil mineralogickou sbírku a herbář. Vystudoval chemii ve Würzburgu, pracoval v různých průmyslových podnicích a asi dvacet let se až do konce života zcela věnoval mineralogii, budoval si systematickou a regionální sbírku, poslední prakticky jen ze svých sběrů. Své velké sbírky odkázal městu Marktredwitz, aby zde byly ve vhodných prostorách vystaveny. K tomu však nedošlo, sbírky putovaly po půdách, zčásti byly zapůjčeny školám a až v 90. letech 20. století byly revitalizovány a ve 3 původních skříňích s 60 zásuvkami a 2 vitrínami (systematická část) a 2 skříňích (domácí lokality) byly deponovány, veřejnosti zatím nepřístupné, v historické radnici města Marktredwitz. J. Schildbachová od něj výměnou získala 46 vzorků, většinou z Bavorska, především z oblasti Smrčín. Ze 6 mimobavorských byly 3 kusy ze Soosu u Františkových Lázní (sádrovec a dvě ukázky křemeliny (Kieselguhr)). Vzhledem k množství vzorků se zřejmě nejednalo o jednorázový kontakt a znali se asi i osobně, když ve výše zmíněném dopise nechává pozdravovat jeho „slečnu sestru“. O dopisu J. Schildbachové z roku 1911 s nabídkou výměny O. Gebhardtovi jsme se již zmiňovali v kapitole o zdrojích sbírky. V Gebhardtově sbírce se dochovaly i vzorky s etiketou J. Schildbachové (Meier 2001; Meier & Gerl 2010).

get. Genf

Pod značkou „výměna Genf“ (Ženeva) se skrývá výměna 28 zajímavých nerostů z celého světa, kupříkladu ryzí terestrické železo z Ovifáku (Uivfaq) v Grónsku, berzelianit a geokronit ze Švédska, zirkon z Norska, heterosit, triplit, autunit a další z Francie, barytocelestin z Lengenbachu ve Švýcarsku, ludlamit z Cornwallu a další nerosty z Německa, cavolinit (dílem nefelín, dílem davyn) z výbuchu Vesuvu v roce 1905, dále nerosty z USA, Brazílie (fenakit), Peru a Austrálie. Pravděpodobně se jednalo o výměnu s **Comptoir Minéralogique et Géologique de Suisse**, kterou jako „Comptoir Minéralogique et Géologique de Genève“ založil a úspěšně vedl **Henri Minod** (*1845?, †1935), milovník minerálů, ale také zanícený bojovník proti otroctví a prostituci. Někdy v 90. letech 19. století prodal Minod svůj obchod M. E. Grebelovi, který podnik vedl dále pod částečně změněným jménem. Společnost fungovala ještě v roce 1920, snad i déle, a s ní zřejmě Schildbachová měnila.

Je zde ale i jiný a možná pravděpodobnější zdroj v Ženevě. Dr. K. Tuček zmiňuje Vrbovy nákupy minerálů pro NM v Praze (1906, 1908, 1910, 1913) a totéž za L. Slavíkové v letech 1922–1931 u **G. Wendlera** (Comptoir Minéralogique et Géologique Suisse – Grebel, Wendler & Cie.) v Ženevě (Tuček 1978, 64, 91).

Lehrer Gintner

Od učitele **Hanse Gintnera** z Trstěnic u Chodové Plané (Neudorf b. Kuttentplan) získala jediný kus: vybroušený chalcedon z Brazílie. H. Gintner je uveden v roce 1911 mezi sběrateli v příručce Vídeňské mineralogické společnosti.

get. Göttl

Ing. **Gustav Göttl** z Velichova u Karlových Varů, který vedl v letech 1905 a 1906 průzkumné práce na smolince ve Smrkovci, dnes zaniklé obci v bývalém vojenském výcvikovém prostoru Prameny, a později vyhledával rudy v oblasti mezi Vejprty, Kovářskou a Černým Potokem v Krušných horách; kromě uranových rud bylo předmětem jeho zájmu stříbro a arzén. V roce 1923 založil těžařskou firmu Argenta, která v letech 1924 až 1925 znovuotevřela Jedovou šachtu na Přísečnické hoře u Vejprt, aby v ní dobývala arsenopyrit, potřebný k výrobě sloučenin arzénu. Ing. Göttl zemřel roku 1936 zcela bez majetku v karlovarském starobinci ve věku 86 let (Velebil & Příbil 2012). S ním vyměnila 38 vzorků, převážně z Jáchymova (28), např.: čtyři ryzí stříbra, dva pyrargyry, tři proustity, jeden rittingerit (xantokon), řadu sekundárních minerálů uranu atd., včetně ukázky „zbytků z uranové huti v Jáchymově“ (Rückstände aus der Uranhütte), tedy zbytků po výrobě uranových barev a radiových preparátů. Ze Smrkovce od něj získala autunit a torbernit a třeba také argentit z Vejprt nebo proustit z Příbrami.

Dr. Gräf

Od něj získala ryzí železo z dolu Kirunavaara, Laponsko, Švédsko

Gek. Greiner

Od blíže neznámého **V. Greinera** z Otova (Ottengrün), dnes zaniklé obce sv. od Hazlova, zakoupila 32 vzorků, všechny z Hazlova sz. od Chebu, z toho např. šest vesuvianů/egeranů, pět granátů/grosulárů a pět wollastonitů. Zřejmě se jednalo o lokálního sběratele – specialistu, který zásoboval sběratele a muzea především vzorky ze slavného naleziště vesuvianu, tzv. egeranu, u Hazlova. Také Národní muzeum v Praze od V. Greinera zakoupilo v letech 1922 a 1924 nerosty (Tuček 1978). Jednalo se o 15 vzorků, z toho 10 z Hazlova.

Dr. Halbmayr

Kromě fluoritu ze zaniklých Litrbachů Města u M. Lázní (Lauterbach, dnes patří k obci Čistá) měla od dr. Halbmayra tři vzorky ze Smrkovce: ortoklas, autunit a torbernit.

Jistý dr. Halbmayr byl jedním ze tří podílníků (s ing. Göttlem a dr. Reinigrem) při průzkumu a pokusné těžbě uranových rud ve Smrkovci v letech 1905–1906 (Cornu 1907). Dr. Halbmayr pocházel zřejmě z některé větve tohoto rodu v Mariánských Lázních, oba synové Josef a Max „nejbohatšího muže Mariánských Lázní“, hoteliéra Josefa Dionysa Halbmayra (*1813, †1879), však zemřeli bezdětní (oba v roce 1903), a pokud je nám známo, nebyli doktoři (Švandrlík 1998).

Get. Hammer

Neznámý Hammer se Schildbachovou vyměnil 7 ukázek: ryzí vizmut z Krupky, granát z Bohosudova, fluorit z Jílového u Děčína, granát od Přestanova u Unčína u Bohosudova (Priestauer Grund b. Hohenstein b. Mariaschein) a 3 thomsonity z lokality „Schischkenberg“, což je správně Schichenberg / Pustý vrch, jjv. od Folknářů u Děčína.

H. Hammerschmied

Od pana Hammerschmieda dostala darem aragonit – vířidlovec. Snad se jedná o Josefa Hammerschmieda (*1856, †1928 Mariánské Lázně), hoteliéra a regionálního politika.

Hanisch

Získala od něj kvalitní ukázkou (ocenila si ji vysoko – 15 K) torbernit (Kupferuranit), z kutání na Cechu sv. Víta u Drmoulu (St. Vitizeche bei Dürrrmaul). Jednalo se zřejmě o jednu z osob zaměstnaných při průzkumných pracích, které si takto přivydělávaly, podobně jako další z tohoto seznamu: Vinnacker, Müller, Steiger (tj. důlní – štajgr). Bylo to pravděpodobně po roce 1923 (Jahn 1924). V té době působil ovšem v Mariánských Lázních také JUDr. Karl Hanisch, pravděpodobně potomek mariánskolázeňského lékaře a hoteliéra Antona Hanische (Somol & Švandrlík 2006).

Get. M. Hannover

Pod zkratkou „M.“ se pravděpodobně skrývá obchodník s minerály, horninami a zkamenělinami (Mineralien-Handlung) a dalšími přírodninami v Hannoveru, Misburgerdamm 18, **J. C. A. Meine**. Výměnou od něj Schildbachová získala celkem 10 vzorků: atacamit z dolu Burra-Burra a dva cerusity z Brokenhill v Austrálii, tři kalcity z Andreasbergu a dva baryty z Ibergu na Harzu, strontianit z Vestfálska a sillimanit z Finkenbergu u Bonnu.

12. 2. 1885 se prof. K. Vrba při přednášce o krystalografii stephanitu v Královské české společnosti nauk v Praze zmiňuje, že: „*Pan J. C. A. Meine z Hannoveru mi poslal ke goniometrickému měření celou svoji zásobu krystalovaných stephanitů z Andreasbergu*“ (Vrba 1887: 182).

H. Herzig

Od p. **Herziga** získala do sbírky 10 vzorků. Z Čech to byl kasiterit z Krupky, pyrolusit z Horní Blatné, aragonit – vřídlovec z Karlových Varů a baryt ze Stříbra. Z dalších zaslouží zmínky ryzí měď z Cornwallu v Anglii, kalcit z Monte Maggiore, Küstenland (dnes pohoří Učka na pobřeží Istrije, sz. Chorvatsko) nebo dvojlomný kalcit z Islandu.

Snad se u tohoto jména může jednat o Med. Dr. Augusta Lorenze Herziga (*1839, †1901), lékaře a starostu Mariánských Lázní, nebo o někoho z rodiny, např. MUDr. Hanse Herziga, který zde též ambuloval (je např. v seznamu lékařů v roce 1927). Syn lékaře a starosty Augusta Herziga, dr. August Herzig, byl v Mariánských Lázních právníkem (Somol & Švandrlík 2006). Divné ovšem je, že by Schildbachová, proti svému zvyku, neuvedla u jména akademický titul.

get. Hofmann, též jen Hofman

Adolf Hofmann (*1853 Žebrák, †1913 Praha), profesor mineralogie, geologie a nauky o ložiscích na Báňské akademii, později Vysoké škole montanistické v Příbrami, člen Vídeňské mineralogické společnosti. Podnikal množství výzkumných cest, z nichž přivážel cenný mineralogický materiál. Z Příbrami popsal witherit, berthierit, scheelit, stanin a kasiterit. Schildbachová od něj získala výměnou 16 ukázek minerálů, převážně z Příbrami (antimon, galenit, nikelin, uraninit, arsen), zlato z Krásné Hory, sylvanit z Kasejovic, tschermigit z Dolního Jiřetína u Mostu a několik minerálů ze Srbska (covellin z Boru, valentinit, sénarmontit a stibiconit z Kostajniku).

Hochsieder

Pochází od něj jediný vzorek „skalní kůže“ (Bergleder, palygorskít) z vápenců Lazurové hory (Lasurberg), 1,5 km ssz. od Michalových Hor. Dárce byl nejspíš **Norbert Hochsieder** (*1879, †1958), malíř restaurátor a pozlacovač. Narodil se a žil v Mariánských Lázních, v 17 letech osiřel s pěti sourozenci, přesto vystudoval, projel Evropu, Tunis, Alžír, roku 1911 se oženil v Mariánských Lázních. Jeho malby vycházejí svými náměty z bible, antiky, talmudu i z arabského světa. Prosazoval novinky v tiskařské grafice, stal se specialistou na restaurátorské práce na Tepelsku. Po skončení války byly jeho grafiky, obrazy i stroje zničeny. Po vysídlení žil v Ansbachu a v malířství přešel k expresionismu. Zemřel v Norimberku roku 1958 (Švandrlík 2000).

Dr. Irgang

Schildbachová od něj získala pouze apofylit z Mariánské skály v Ústí n. L., zřejmě darem. Dr. **Georg Irgang** (*1879 zaniklý Horní Pelhřimov u Chebu, †1967 Wolfratshausen, BRD) studoval a promoval na německé univerzitě v Praze, byl nejdříve suplentem na státním gymnáziu v Chebu a posléze profesorem na tamní vyšší reálce (v roce 1910 uveden jako prof. gymnázia). V letech 1900–1904 asistent pro mineralogii a geologii na Německé vysoké škole technické v Praze. S prof. J. E. Hibschem se zúčastnil geologického mapování v Českém středohoří (list Lovosice, 1909), zveřejnil samostatně články s geologickou tematikou (Hibsch 1934), ale hlavně se zabýval seismologií. Za tím účelem zřídil v Chebu „zeměřesnou hlídku“ (Erdbebenwarte) a výsledky svých měření po léta publikoval (ještě za rok 1927).

Get. Ježek

Výměnným partnerem byl v tomto případě prof. PhDr. & Dr. Mont. h. c. **Bohuslav Ježek** (*1877 Ústí n. O., †1950 Písek), žák prof. Karla Vrby, mineralog, gemolog a historik hornictví. Asistent a docent UK v Praze, 1920–1950 docent a profesor Vysoké školy báňské v Příbrami a posléze v Ostravě. V roce 1911, kdy je uveden mezi členy Vídeňské mineralogické společnosti (Wiener mineralogische Gesellschaft), byl Vrbovým asistentem při Museu království Českého (Národní muzeum). Schildbachová s ním vyměnila podivuhodnou směs 21 minerálů (včetně jednoho moldavitu 3 × 3 cm

z okolí Třebíče), výhradně silikátů z různých nalezišť. Z českých a moravských lokalit pouze ortoklas z Babic u Říčán, mesolit z Hauensteinu (Horní Hrad u Stráže n. Ohří) a enstatit z hory Žďár u Rudy nad Moravou.

Dr. v. Kalinczuk

Schildbachová nepíše, zda šlo o výměnu či koupi, tedy snad dar. Jednalo se o 26 vzorků z Arendalu v Norsku, zčásti i vzácných druhů, například monazit, thorit, orangit (thorit), ytrotitanit (keilhaut) aj. Dr. **Jónas v. Kalinczuk**, též Jonél Kalinczuk Ritter von Chominski (*1856 Boroutz v rakouské Bukovině, dnes Borivtsi, Černovická oblast, Ukrajina, †1934 Vídeň), byl lékař a spisovatel, od r. 1889 do r. 1928 lázeňský lékař a spolupracovník Balneologicko-hygienického ústavu v Mariánských Lázních a generální konzul Rumunského království v M. L. (Somol & Švandrlík 2006).

Get. Karabacek

Výměnným partnerem byl dr. techn., ing. **Hans J. Karabacek** (*1878 Vídeň, †1963 Vídeň), odborník ve strojírenství a významný sběratel minerálů, stejně jako Schildbachová člen Vídeňské mineralogické společnosti i Německé mineralogické společnosti (Bohatý & Velebil 2015). Schildbachová od něj získala výměnou 29 zajímavých minerálů: ryzí měď, malachit a pět azuritů z maďarské Rudabánye, 4 vzorky ze Striegau/Strzegomi v Polsku (fluorit, afrosiderit (chlorit), axinit, stilbit/desmin), 6 z Čech (nagyagit z Kasejovic, stefanit z Příbrami, torbernit z Horního Slavkova, albit ze štolý Martin v Krupce a prehnit a natrolit z Kopřivy u Čáslavi (Horky? Markovice? Hejdov?). Z Opavska andalusit z Leitersdorfu (Litultovic), odkud však není v literatuře andalusit znám. Z dalších to je cinabarit z Banské Štiavnice, fluorit z Cavnice, argentit na barytu z Freibergu v Sasku, fluorit z Wölsendorfu v Bavorsku, cinabarit z Gratweinu ve Štýrsku, anatas z Binnentalu ve Švýcarsku, Hg-tetraedrit/schwazit z Nasbary v Bosně, linarit z Tsumebu a několik dalších. Hausmannit z Minas Geraes a pyrit ze Švédska možná pocházely, podobně jako u H. Kretschmera, z rud, dovážených do Vítkovic, Karabackova dočasného působiště.

Gek. Kessler

Od Kesslera zakoupila Schildbachová více než 80 broušených i surových drahokamů a polodrahokamů z Brazílie, Ruska, USA i odjinud z celého světa. Často to také bylo jen několik volných krystalů, např. čtyři safiry nebo pět drahých opálů z Austrálie, šest volných topazů a šest turmalínů z Brazílie, množství různých odrůd křemene a chalcedonu, vybroušený nefrit. Zajímavé jsou dva fenakity od říčky Takovaja na Urale. Široký výběr vypadá na nějakého obchodníka s drahými kameny či brusiče, snad z centra tohoto průmyslu v Idar-Obersteinu. Skutečně zde různí Kesslerové působili a jsou zde dodnes. Zdejší provenienci naznačují i dva acháty z blízkého Birkenfeldu. Naši domněnku nám potvrzuje dr. K. Tuček, když zmiňuje Vrbovy nákupy pro sbírky Národního muzea v Praze od **C. W. Kesslera** v Idaru v letech 1906, 1907 a 1912 (Tuček 1978).

Zřejmě jiný Kessler se vyskytuje v Schildbachové inventáři ještě jako **Kessler, Get. Kessler** či **H. Kessler** (Herr K.) se zcela jiným výběrem. Ať už se jedná o stejnou osobu, nebo spíše nikoliv, měla od něj Schildbachová výměnou 24 minerálů (nebroušených) z nejrůznějších lokalit. Převládaly lokality v Uhrách (nynějším Rumunsku) Baia Mare (Nagybánya), Baia Sprie (Felsöbánya), Cavnice (Kapnik), Rodna – celkem 13 ks. Z Čech od něj byl tzv. agalmatolit (masivní pyrofyilit, v tomto případě tzv. anaxit, snad kaolinit) z Bíliny, křemen ze Sokolova a aragonit z Jáchymova.

Navíc se v Schildbachové inventáři vyskytuje i „**Get. Cessler**“, s nímž vyměnila čtyři cizí nerosty, a „**Hofr. Cessler**“ (Hofrat / dvorní rada), od něhož získala arsenopyrit z Ehrenfriedersdorfu v Sasku (viz Cessler).

Get. Dr. Knett

Josef Knett (*22. 11. 1869 Vídeň, †1. 2. 1946 Klosterneuburg u Vídně), studoval chemii a geologii na Technische Hochschule Wien, promoval 1893 (Dipl.-Ing.), dr. techn. věd tamtéž 1904. 1896–1907 městským geologem v Karlových Varech, roku 1908 jmenován prvním státním inspektorem pramenů v Království českém se sídlem v Karlových Varech a později i hlavním inspektorem pramenů (Quelleninspektor) pro celé c. k. Rakousko. V roce 1911 člen Vídeňské mineralogické společnosti (Wiener mineralogische Gesellschaft). Jeho sbírka minerálů, zejména produktů vřidel minerálních vod celé monarchie, převážně karlovarských, měla čítat asi 1200 kusů, ze kterých se zachovalo 321 kusů ve sbírkách Přírodovědeckého muzea ve Vídni (NHM Wien).

J. Schildbachová od něj získala výměnou 60 vzorků. 20 pocházelo pochopitelně z Karlových Varů a jejich blízkého okolí: křemen, čtyři rohovec, kalcit ze zadní rozsedliny Mlýnského pramene (Hintere

Mühlbrunnen-Spalte), 12 různých aragonitů/vřídlovců, 4 hrachovce a 5 „radiobarytů“. Dále to byl morion z Otovic, čtyři ukázky porcelánového jaspisu z Vysoké, železná struska ze zemního požáru u Sedlce, siderit Sedlec-Bohatice, melanterit a kamenec (Alaun) z Chodova (šachta Richard) a hnědé uhlí se zrny křemene taktéž z Chodova. Z dalších českých lokalit si uvedme ještě poloopál z dnes neexistujících Čachovic (Tschachwitz) u Chomutova, siderit z taktéž neexistující Jehličné (Graseth) u Sokolova, baryt z Obřího pramene u Duchcova, phillipsit z Kyselky-Kisyblu (Giesshübel) u K. Varů nebo uranotil (uranofán) z Jáchymova. Od Knetta získala také dva malé kousky (3 g) meteorického kamene – chondritu Bjurbole u Porvoo ve Finsku (pozorovaný pád 12. 3. 1899, celkem 330 kg nalezeno). Výše jmenovaný „radiobaryt“ je novotvořený baryt z karlovarských termálních pramenů a je znám již dlouho. Až J. Knett zjistil jeho aktivitu působením na fotografickou desku, předpokládal v něm obsah radia a nazval jej radiobaryt (Knett 1904, Bohatý 1994). Schildbachová ho tedy mohla od něj získat až kolem r. 1904.

gek. Kohl, get. Kohl

Od Kohla zakoupila 26 minerálů, většinou zajímavých, jako ryzí stříbro z Kongsbergu v Norsku, fosgenit z Monte Poni na Sardinii, devět anglických minerálů, z toho dva baryty, krokoit z Berezovska na Uralu, roselit a skorodit ze Schneebergu v Sasku, hnědý pyromorfit z Bad Ems, vých. od Koblence v Německu a další. Asi od téhož Kohla získala výměnou sedm nerostů, mezi nimi zeolity z Islandu, zirkon z USA a kupodivu též krystaly biotitu z Brna-Maloměřic.

Je velmi pravděpodobné, že šlo o **Friedricha Kohla** (*1839, †1907), lékárníka a obchodníka s minerály ve Weissenburgu am Sand, dnes Weissenburg in Bayern. Jeho obchod se nazýval „Bayerisches Petrefacten und Mineralien Comptoir“ (Bavorská obchodní kancelář se zkamenělinami a minerály) a zdá se, že měl adresu firmy také v Mnichově, kde od roku 1890 sídlil.

get. Kopetz

S neznámým Kopetzem (tj. Kopcem) vyměnila „smolnou rudu měděnou“ (kuprit ve směsi s limonitem) z Chodové Plané, 8 km j. od Mar. Lázní. V Mariánských Lázních působil již před rokem 1938 MUDr. Karl Kopetz (Somol & Švandrlík 2006). Viz též Mugrauer.

get. Dr. Krantz

Od známé a dodnes existující firmy Dr. Friedrich Krantz „Rheinisches Mineralien-Kontor“ v Bonnu získala výměnou deset vzácnějších druhů, jako např. melilit z Capo di Bove, autunit z Cornwallu v Anglii (ocenila si jej na 36 Kč), naěgit z Japonska, seffstromit, davidit, manganotantalit a stibiotantalit z Austrálie, nebo spodumen – kunzit z Paly v Kalifornii.

Kretschmer

Podle sortimentu nerostů, které od něj Schildbachová získala (nepíše jak, darem?), se domníváme, že nejde o známého sběratele ing. Franze Kretschmera (*1848 Vítkovice, †25. 12. 1921 Šternberk), báňského inženýra ve Šternberku. Není zde totiž nic z lokalit, které F. Kretschmer s bohatým výtěžkem exploatoval na sklonku 19. a počátkem 20. století v okolí Sobotína u Šumperka (chrysoberyl Maršíkov, epidot Sobotín, křišťál Vernířovice aj.). Z této širší oblasti získala Schildbachová pouze albit ze Žulové ve Slezsku a chabazit z Červeného vrchu (Kouty n. Desnou). Zato je zde množství nerostů z rud, které se dovážely jako surovina do vítkovických železáren, např. polianit, pyrolusit, braunit a atopit z Miguel Burnier v Brazílii, magnetit, apatit a obecný amfibol ze Švédska, dále měďnaté nerosty z Rudabánye v Maďarsku (podobně jako jsme zmiňovali již u Karabacka) a několik vzácných nerostů z různých lokalit, jako např. descloizit a vanadinit z Obiru v Korutanech. Jde spíše o **Hanse Kretschmera** (bratr F. Kretschmera?), inspektora hutí ve vítkovických železárnách, který byl členem Vídeňské mineralogické společnosti a od roku 1912 i Německé mineralogické společnosti a o němž je známo, že poskytl materiál brazilských manganových rud, dovážených do Vítkovic, B. Ježkovi, který z něj popsal krystalovaný braunit (Ježek 1908).

gek. Kreutzer

Od Kreutzerova koupila azurit z Krupky.

H. Kubert

Od Kuberta dostala křišťál ze St. Gottharda ve Švýcarsku a dva křemeny z Wernigerode na Harzu.

Get. Kummer

S Kummerem si vyměnila 5 krystalů sádrovce z Komořan u Mostu.

H. Lanzendörfer

Od Lanzendörfera získala, zřejmě darem, vltávín (moldavit) 2 × 2,5 cm s lokalitou Vodňany a alexandrit (chrysoberyl) z Uralu.

get. Dr. Laubmann.

J. Schildbachová s ním vyměnila 15 vzorků, až na grafit z Ceylonu a spodumen z Utö ve Švédsku, vše z německých lokalit, jako messelit z dolu Messel u Darmstadtu nebo čtyři různé německé zeolity.

Dr. **Heinrich Laubmann** (*1865, †1951) byl jedním z nejvýznamnějších bavorských sběratelů minerálů, studoval chemii v Erlangenu a Würzburgu (doktorát 1888), pracoval v průmyslu, od r. 1912 jako kurátor mineralogické sbírky Zemského geologického ústavu v Mnichově (Meier, Gerl 2013). Publikoval řadu mineralogických prací, např. s H. Steinmetzem pojednání o fosfátech hornofalckých pegmatitů (Laubmann & Steinmetz 1920), nebo své hlavní dílo o bavorských ložiscích minerálů: *Die Minerallagerstätten von Bayern* (1924). Od r. 1912 člen Německé mineralogické společnosti.

get. Dr. Lazarevich

Dr. a ing. **Milorad Lazarevič** byl srbské národnosti a studoval na Vys. škole montanistické v Leobenu, kde v r. 1912 promoval na Dr. mont. Byl též PhDr. vídeňské univerzity (Kolektiv 1923). Vzorky triplitu a další materiál z Lázní Kynžvartu zaslal J. Schildbachovou mu předal k zpracování jeho učitel a přítel, Felix Cornu (Lazarevič 1910). Schildbachová od něj získala dva minerály z Boru v Srbsku: covellin a enargit.

gek. Leitenberger

Fritz Leitenberger (*20. 8. 1857 Terezín, †23. 12. 1910 Litoměřice) byl obchodník s minerály v Litoměřicích, kterého jmenuje již A. Wrany (Wrany 1896, Radoň 2008a). W. Peiter o něm píše: „*Město Litoměřice bylo kdysi bohaté na sbírky minerálů, a sice v době, kdy ještě v Leitenbergerově vinárně konal své schůze, koncem 19. a začátkem 20. století, Klub sběratelů minerálů. Mezi členy a horlivými sběrateli byly také ženy. Na návštěvu burzy minerálů sem přicházeli nejslavnější mineralogové a geologové. Svým rozsáhlým výměnným obchodem a obzvláště svým spojením se zahraničními velkoobchodníky mohl Leitenberger opatřit každý minerál či horninu, pokud nebyly zrovna na skladě*“ (Peiter 1931). Jistě nebudeme daleko od pravdy, že Leitenbergerovým dobrým klientem byl výše uvedený Julius Frieser a jednou z žen v Klubu sběratelů minerálů mohla být i J. Schildbachová, která od Leitenbergera koupila celkem 10 vzorků, mezi nimi ryzí stříbro a „uranopilit čili uranový okr“ z Jáchymova, brochantit z lokality Sasca v Rumunsku, ale pouze dva zeolity: chabazit/fakolit ze Sebuzína – Rytiny (Ritinalat) či analcim z Břidličného vrchu u Dolních Zálezel (Schieferberg b. Salesl). Kolem roku 1900 objevil F. Leitenberger krásnou lokalitu zeolitů na svahu Spitzbergu (Kočičí hlavy, 520 m n. m.) u Velkého Března, s. od Litoměřic, a vzorky k výzkumu poskytl min. – petr. institutu německé univerzity v Praze. Mezi nimi popsal Anton Pelikan v roce 1902 nový zeolit – zeophyllit (Pelikan 1902).

get. Macht

Od nám neznámého Machta získala Schildbachová výměnou 62 nerostů: 21 vzorků z lokality Neumark, Sasko (v tom 5 pyritů a 11 kalcitů) a 11 vzorků z Grosskamsdorf, Thüringen (např. 3 malachity, 3 baryty). Kromě 2 vzorků vše saské, ze zajímavějších např. ryzí bismut z Johannegeorgenstadtu, nikelin z Eislebenu, prismaticin (kornerupin) z Waldenburgu nebo autunit ze Schwarzenbergu a uranocircit z Bergenu.

H. Mair

Od pana Maira dostala safír z Austrálie, křemen z Příbrami a z Horního Slavkova.

Dr. Maličky

JUDr. Josef Maličský (*?, †7. 6. 1933 Hořovice), vystudoval práva a věnoval se advokacii. Nejprve sedm let v Písku a poté až do konce života v Hořovicích. Jeho hlavní zálibou byla entomologie – lepidopterologie, vybudoval velkou sbírku motýlů, obsahující 10 134 exemplářů, dnes uloženou v NM Praha (Sterneck 1929, Kolečka 1986). Se Schildbachovou jej pravděpodobně svedly společné entomologické zájmy a při této příležitosti jí věnoval dva vzorky barranditu (Al-klinostrengitu) z Cerhovic u Hořovic.

gek. Matejovich

Johann Matejowitz, lesní úředník ve Valči „*vlastní lokální sbírku a má velký sklad minerálů a hornin, zvláště z okolí Valče*“, píše A. Wrany (Wrany 1896). V roce 1911 je mezi členy Vídeňské mineralogické společnosti.

Schildbachová od něj zakoupila 12 vzorků, většinou z Valče v Doupovských horách (kromě skelného opálu – hyalitu např. aragonit a 2 apatity), a z okolí, i dosti vzdáleného: aragonit z Maštova, osteolit (alterovaný apatit) z Velkého Hlavákov, vláknitý aragonit od obce Dvěrce (Wärzen, Schildbachová píše Würzen), jv. od Nepomyšle. Ani s novými pomůckami (Binterová 2005, Matěju a kol. 2016), ani s pomocí staré mapy jsme si neporadili s následujícími třemi lokalitami: vzorek aragonitu Matejovich dodal s lokalitou Hörr, což by mohly být dnešní *Hory* (německy Horn) jz. od Lokte u Karlových Varů, obec známá v první řadě jako klasické naleziště vyvětralých krystalů ortoklasu – „karlovarských dvojčat“. Na území obce se však nachází kamenolom v hoře Roh (Hornberg, česky též Suk) s nadmořskou výškou 579 m, tvořený čedičovou horninou – olivinickým nefelinitem, odkud by aragonit mohl pocházet. Podobně se také nazývala dnes neexistující (Vojenský výcvikový prostor Hradiště) obec Horn, česky Hora, ležící u Okounova, zjz. od Kadaně, zjz. od Klášterce nad Ohří, se zaznamenanými nálezy zeolitů v čediči. Z ukázky phillipsitu pocházely ze zcela neznámé lokality Strobusch. Z nové doby je známá pěkná lokalita phillipsitu z čediče ve starých lomech u obce Dětaň (něm. Gödesin), sv. od Valče, jz. od Podbořan, poblíž výše jmenovaných Dvěrců. A poslední záhadnou lokalitou, odkud Schildbachová získala tři apatity, tzv. osteolity, byla Lužka (psáno česky), u níž se nám z oblasti Matejovichova působení nabízejí tři hypotetické možnosti: osada Lužný (Aubach), ležící j. od Perštejna (Pürstein), z. od Klášterce n. Ohří a Kadaně. Dále Luka (Luck), dnes část obce Věrušičky, j. od Doupova a v. od Bochova. A konečně: Lužice (Luschitz, též Lüschtitz), obec v. od Kadaně, zaniklá těžbou uhlí v roce 1972.

gek. Maucher, Get. Maucher

Dipl. Ing. **Wilhelm Maucher** (*1879, †1930) byl renomovaný obchodník s minerály v Mnichově. Vystudoval Báňskou akademii ve Freibergu (Dipl. Ing. 1904) a až do roku 1909 na akademii spravoval obchod s minerály – Königlich-Sächsische Mineralien-Niederlage zu Freiberg. V té době doputovala do hutí ve Freibergu dodávka 400 tun měděných rud z Tsumebu (Namibie), ze kterých Maucher vytrídil 1 tunu mineralogických vzorků. To možná bylo důvodem, že se na podzim roku 1909 přestěhoval s rodinou do Mnichova a zde založil svůj vlastní obchod s minerály, a to zejména právě z Tsumebu, kterých byl hlavním dodavatelem. Ale i jinak měl vybraný a odborně zpracovaný sortiment.

U Mauchera nakoupila J. Schildbachová 5 vzorků, např. azurit z Tsumebu, nebo inesit z Langbanu ve Švédsku. 20 ukázek s ním také vyměnila, zejména 12 zeolitů z různých světových lokalit včetně Poony v Indii, dále mimo jiné dva uraninity z Freibergu a Schneebergu v Sasku, xenotim z Arendalu v Norsku nebo spodumen/kunzit z Paly v Kalifornii.

Pfarrer Max

Zřejmě darem získala J. Schildbachová od faráře **Maxe** cyanit z Louky u Mnichova u Mar. Lázní (Grün b. Einsiedl).

Dr. Mergl, get. Dr. Mergl, Get. Mergl

Jméno nám neznámého dr. Mergla se ve sbírce J. Schildbachové vyskytuje v několika podobách. Výměnou od něj získala z tehdejších Uher a Sedmihradska (Slovenska a Rumunska) z Banské Štiavnice (Schemnitz) galenit a 2 sfalerity, z Cavnicu (Kapnik) rhodochrosit, ze Sacarimbu (Nagyág) 2 sylvanity a dále ryzí síru z Girgenti (Agrigento) na Sicílii, křišťál z Raurisu ve Švýcarsku, sádrovec z Halleinu v Solnohradsku a pazourek z ostrova Rügen/Rujána.

Meyer

Od Meyera (pravděpodobně Ludwig Mayer z Proboštova u Teplic; o něm Radoň 2016c) získala wolframit z Cínovce. L. Mayer je i v jiných pramenech občas chybně uváděn jako Meyer. „*Inspektor drah v Řetenicích u Teplic Lud. Mayer*“ byl též donátorem mineralogických sbírek Národního muzea (Slavíková 1924, Slavíková 1933).

Hofrat Michel

Dvorní rada **Herrmann Michel** (*1888 Nové Město p. Smrkem, †1965 Vídeň), studoval mineralogii ve Vídni (PhDr. 1912), působil zde na univerzitě a v Přírodovědeckém muzeu, jehož byl od roku 1933 ředitelem. Kromě jiného byla jeho hlavním zájmem gemologie. Od H. Michela získala Schildbachová

uranotil (uranophan) z Wölsendorfu v Bavorsku, odkud ho v roce 1870 jako nový mineralogický druh popsal Emanuel Bořický.

get. Mitscha

Dr. **Herbert** (jinde Hermann) **rytíř Mitscha-Märheim** byl c. k. legační (vyslanceký) rada ve Vídni, v roce 1911 je uveden mezi členy Vídeňské mineralogické společnosti, v roce 1928 se píše: „*Sbírka, pozůstalost Dr. Herbert Mitscha-Märheim, Wien. Většinou vlastní sběry; pozoruhodné ametysty ze severních Čech*“ (Hibsch 1928). V roce 1909 podnikli Mitscha se zde již zmíněným dr. Knettem výlet z Karlových Varů do okolí hory Krudum (835 m, jv. od Lokte) a Mitscha v tzv. Montanerwald (Montánním lese) j. od Krudum našel kusy křemene s otisky krystalů kalcitu, důkaz skrytého průběhu tzv. křemenného valu (Knett 1911). Schildbachová od Mitschy získala výměnou celkem 11 minerálů, především z tehdejšího Rakouska a Německa, dále cronstedtit z Příbrami, benitoit San Benito, Kalifornie, carnotit z Radium Hill v Severní Karolíně nebo columbit z Japonska.

Prof. Mrazec

I když od něj měla Schildbachová jedinou ukázkou, aragonit/vřídlovec z Udvarhely v Sedmihradsku (dnes Odorheiu Secuiesc ve středním Rumunsku), zmíníme zde i tuto významnou osobnost, i když nevíme, jak došlo ke kontaktu (možná navštívil Mariánské Lázně). **Ludovic Mrazec** (*1867 Craiova, †1944 București) byl syn lékárníka L. S. F. Mrázka, původem z Horní Cerekve u Pelhřimova, který se usadil v Craiově v Rumunsku roku 1861. L. Mrázek (Mrazec) vystudoval nejprve farmaci a potom i geologii a mineralogii (doktorát 1892) a od r. 1894 byl profesorem mineralogie a krystalografie na bukureštské univerzitě. Věnoval se ale i geologické problematice, hlavně při výzkumu a exploataci naftových ložisek, stal se ředitelem rumunského královského geologického ústavu a byl nejvýznamnějším rumunským geologem počátku 20. století.

Get. Mugrauer, Oberl. Mugrauer

Od nadučitele Mugrauera (z Chodové Planě?) měla ve sbírce (výměnou) dva vzorky „smolné rudy měděné“ a „měděnou zeleň“ (malachit/chrysokol) z Chodové Planě (Kuttenplan) u Mariánských Lázní.

Müller

V Schildbachové inventáři najdeme celkem tři Müllery. U žádného není poznačeno, zda od něj kupovala či měnila, takže zřejmě dary.

První byl **Oberlandesg. Müller**, též **Oberl. Müller** (Oberlandesgerichtsrat = rada vrchního zemského soudu) Müller, nám blíže neznámý, od něž až na dvě výjimky (rohovec z Haliče a wollastonit z Banátu), získala 17 nerostů z Čech. Především to bylo osm kusů z Hory Sv. Kateřiny (tři chalkopyrity, hematit / lesklá ruda železná, rohovec, fluorit, kalcit a Steinmark/„skalní dřev“). Dále to byl markasit a duxit z Mostu, dva chalkopyrity a dva fluority z Krupky, kasiterit a scheelit z Cínovce a konečně dva kalcity z Příbrami.

Nevíme, zda se snad nejednalo o juristu JUDr. Richarda Müllera z Prahy, který byl v roce 1904 členem německého přírodovědeckého spolku Lotos v Praze.

Druhý byl **Prof. Müller**, též **Pr. Müller**, od něž měla nic neříkající směs pěti ukázek: leukopyrit (löllingit) Švédsko, „vodní opál“ / hyalit (Wasseropal) Mexiko 2×, spinel Ceylon a asphalt ze Seefeldu v Tyrolsku.

A od posledního **Müllera**, snad pracovníka při pokusném kutání, získala skromnou ukázkou kaolinu z Cechu sv. Víta (zaniklá obec na katastru dnešního Drmoulu u Mar. Lázní).

Nepomutzky

Od neznámého Nepomutzkyho měla bornit, Kitzbühel, Tyrolsko.

Pfarrer Neuberg a Get. Pfarrer Neuberg

Od faráře Neuberga měla natrolit z bazaltového Roßbergu u Darmstadtu a výměnou od něj ametyst z Plauenscher Grund, Sasko.

get. Nováček

RNDr. **Radim Nováček** (*21. 3. 1905 Ústí n. Orlicí, †13. 2. 1942) – mineralog, asistent a docent na mineralogickém ústavu UK v Praze, po uzavření českých vysokých škol od listopadu 1939 pracovník Národního muzea. Ve věku nedožitých 37 let byl v Drážďanech popraven pro protinacistickou odbojovou činnost (Čech 1946). Schildbachová od něj výměnou získala 5 nerostů, mezi nimi teprve v roce 1932 popsány vandenbrandeit z provincie Katangy a odtud i sklodowskit z dolu Kasolo, obojí

Belgické Kongo (poté Zaire, dnes Demokratická republika Kongo), anglesit ze Sidi Amor, Alžírsko (důl Sidi Amor ben Salem v Tunisku) a brushit z jeskyně Domica u Plešivce na jižním Slovensku, objevené roku 1926. Brushit popsal jako nový minerál pro ČSR J. V. Kašpar, v té době asistent mineralogického ústavu UK a Nováčkův spolupracovník a taktéž rodák z Ústí n. Orlicí (Kašpar 1934). V době, kdy byl ve styku se Schildbachovou, se Nováček zabýval revizí druhotných minerálů uranu a jistě mu byl vítaný materiál z málo známých lokalit, jmenovitě ze Smrkovce nebo Drmoulu (Čechu sv. Víta). Z Drmoulu si vyhradil k dalšímu výzkumu jediný vzorek, a sice homogenní, žlutý, krystalický dekompoziční produkt uraninitu, snad silikát, a dodává, že je „naděje na další materiál z Drmoulů“ (Nováček 1935). Měl mimo jiné k dispozici vzorky ze sbírky kláštera premonstrátů v Teplé, o Schildbachové se nezmiňuje, i když s ní jistě nějaké nerosty vyměnil. Zabýval se však v uvedené práci jen sekundárními sírany a silikáty uranu, které v materiálu, jež měl k dispozici, nezjistil.

Graf Osten-Plathe

Od hraběte Osten-Plathe získala, zřejmě darem, 4 vzorky: „železný leštěnec“ (hematit), manganit a hnědel (limonit) z nepovědomých lokalit Pojen, Batinai Paren en Brad a Batrinai Valca Strezsi v Uhrách, podle názvů zřejmě v dnešním Rumunsku. Dárce možná byl **Karl Bernhard hrabě von Bismarck-Osten, na Plathe, Woblanse** etc. (*1874, †1952). Panství a zámek Plathe se dnes jmenuje Płoty a leží v polském Zadním Pomořansku.

Gek. Panzet

Od blíže neznámého Panzeta koupila „skalní kůži“ (palygorskit) z Výškovic a tři krystalované kalcity bez lokality, ale pravděpodobně také z Výškovic. Panzet byl nejspíš nějaký místní pracovník v lomu.

get. Paravicini

Paravicini byl dalším dobrým výměnným zdrojem pro J. Schildbachovou, i když nevíme, o koho se konkrétně jednalo. Někjaký **Alfred von Paravicini** se ve školním roce 1895–96 zapsal do 3. ročníku Vysoké školy báňské v Příbrami a v r. 1910 působil v Hagenu, Vestfálsko (Theurer 1924), snad v tamních, nově založených železárnách. Zdá se ale, že působil i na Kladně.

Získala od něj směs 32 nerostů, většinou z bývalého území Rakouska-Uherska, z toho 11 vzorků z Čech, nejvíce z Vrapic (Rapitz) u Kladna: millerit, sfalerit, kalcit, dva ankerity a tři whewellit – vysoko oceněné na 15–18 a 20 Kč. Snad se týká dolu František Josef – Prago – Zápotocký u Dubí? Nepříliš vzdálený je též důl Theodor u Pcher, kde byl whewellit ve velkých krystalech nalezen v roce 1908. Dále to byl voskový opál z Hazlova u Chebu a kasiterit z Přebuzi u Kraslic. Ostatní: 9 z Rakouska (Štýrsko, Tyrol, Solnohradsko), 3 z Německa (bournonit Horhausen v Hessensku, grafit a chryzokol ze Saska), z tehdejšího Pruského Slezska (tři nerosty z Reichensteinu, dnes Złoty Stok), 3 z tehdejších Uher (dnes na území Rumunska) a konečně halit z Wieliczky, Polsko, chromit z Řecka, kaolin ze Sardinie a 3 vzorky bez lokality.

gek. Pascher, get. Pascher

Mezi celkem 14 zakoupenými vzorky převažují nerosty z Čech (9): Příbram (2 ryzí stříbra, bournonit, cerusit, malachit, baryt), Stříbro (cerusit, baryt) a Hazlov u Chebu (vesuvian). Vše cizí (5), až na galenit z Cornwallu, pocházelo z Tyrol. Od Paschera 4 nerosty také získala výměnou: křemen z Ostrohu – Poustky (Seeberg), zsz. od Františkových Lázní, ortoklas z Karlových Varů, další cerusit ze Stříbra a křemenný sintr (Kieselsinter) z Vlčího kamene (Wolfstein) jz. nad obcí Prameny u Mariánských Lázní. O koho se v tomto případě jednalo, opět nevíme, tušíme jen, že měl vztah k západním Čechám. Nabízela by se Ing. **Karl Michael Pascher von Osseburg** (*29. 9. 1847 Stříbro, †28. 10. 1910 Merano), ale spíše to bude jeho bratr, Ing. **Josef Pascher** (*1850 Stříbro, †23. 2. 1932 Cheb), městský stavební rada a civilní inženýr v Chebu, od r. 1891 konzervátor památkové péče pro okresy Aš, Cheb, Sokolov, Kraslice a Mariánské Lázně, znovu potvrzen 15. 11. 1906 (Anonym 1908). Jejich otec **Peter Pascher** (†1892), byl ke konci života ředitelem důlní společnosti Dlouhý tah ve Stříbře. Není nám ale s jistotou známo, že byl někdo z nich sběratel. Obecně známější je **Adolf Pascher** (*1881 Stožec, okr. Prachatice, †1945 Praha), profesor botaniky na Německé univerzitě v Praze, o něhož se ale nejspíš nejedná.

get. Petrzelka, též Peterzelka

Jan Jindřich Petrzelka (*1876 Brno, †1956 Brno), plným titulem „vrchní oficiál katastrální měřičské služby“, byl horlivý sběratel nerostů. V r. 1908 se dal přeložit do Velkého Meziříčí, aby se mohl plně věnovat mineralogickému sběratelství, a odtud se po patnácti letech vrátil do Brna. Za padesát

let své sběratelské činnosti poznal všechna větší naleziště na Moravě a ve Slezsku, objevil mnoho lokalit a nashromáždil pozoruhodnou a cennou sbírku moravskoslezských i cizích nerostů, jejíž větší část je uložena v Moravském zemském muzeu v Brně.

Jelikož moravský sběratel v pravém slova smyslu je ve sbírce J. Schildbachové spíše výjimkou, uvedme si celý s Petrželkou vyměněný sortiment. Všech 19 vzorků pocházelo ze západní Moravy, hlavně z Velkomeziříčska: turmalín Dolní Bory, chalcedon (opál?) Horní Bory 2×, triplit a muskovit z Vídne u Vel. Meziříčí, epidot z Martinic, skapolit z Velkého Meziříčí. Z dalších míst pak „písmenková žula“ a andalusit z Olší, ortoklas z Horní Libochové, anthofylit z Heřmanova („heřmanovská koule“) 3×, lepidolit z Rožné, obecný opál Smrček u Nedvědice 2×, grammatit (tremolit) z Pernštejna/Nedvědice a dva ametysty z Bochovic u Třebíče.

Pezella

Od neznámého Pezelly získala kasiterit z Abertam v Krušných horách.

Gek. Plant

Fridolin Plant (*1838, †1911) byl obchodník s uměním a knihkupec v Meranu, který měl také obchod s minerály. Schildbachová od něj koupila aragonit, zoisit, antofylit a analcim z tyrolských nalezišť.

H. Pohl

Kdo byl Herr Pohl, od něhož měla Weissnickelkies (rammelsbergit?) ze Schweidrichu (Rožany) u Šluknova, s jistotou nevíme. Pravděpodobně to byl **Oskar Pohl** (*?, †13. 9. 1914), o němž je nám známo pouze to, že byl v roce 1904 asistentem mineralogie u prof. Antona Pelikana na pražské Německé univerzitě a rovněž členem německého přírodovědeckého spolku Lotos v Praze. V roce 1905 byl již suplujícím, tudíž začínajícím učitelem přírodopisu na c. k. státním gymnáziu v Hostinném a v roce 1910 je mezi členy Lotosu uveden jako c. k. profesor v Praze. Padl hned na začátku první světové války v Itálii. V roce 1905 publikoval mikroskopický výzkum čedičových hornin Tepelské vysočiny (Pohl 1905), v české verzi v roce 1908. Od druhého Pohla (**Gek. Pohl**) v katalogu koupila stilbit z Taigarhornu na Islandu a od třetího Pohla (**Get. Pohl**) získala výměnou wagnerit z Werfenu. Zda se jednalo o jednu osobu nebo šlo o různé lidi, nevíme.

get. Prof. Redlich

Karl August Redlich, prof., Dr. rer. nat. (*3. 10. 1869 Brno, †10. 11. 1942 Merano). Pocházel z bohaté rodiny textilníků a cukrovarníků, studoval ve Vídni a Tübingen (zde doktorát z přírodních věd 1894), 1895–1913 asistent na Montanistische Hochschule in Leoben ve Štýrsku, kde se stal posléze řádným profesorem geologie, paleontologie a nauky o ložiscích. V letech 1913–1939 prof. mineralogie a geologie německé techniky v Praze. Hojně také cestoval, publikoval četné práce ložiskově- a inženýrsko-geologické a několik paleontologických.

Za nacistické okupace odjel z Prahy do své vily v Meranu v jižním Tyrolsku a tam, v obavách před nacistickou perzekucí, která jeho příbuzné již postihla, ukončil svůj život sebevraždou. Redlichova sbírka, nebo alespoň její část, se nachází v MZM Brno.

K. A. Redlich věnoval (někdy po roce 1913) Národnímu muzeu v Praze vzorek triplitu z Boněnova (Výškovic), píše F. Slavík (Slavík 1918), který možná pocházel od Schildbachové. Výměnou od prof. Redlicha získala J. Schildbachová 15 vzorků, převážně z oblasti Redlichova dlouholetého působišťe – Štýrska, ale i Dolního Rakouska a Tyrol (9): antimonit, tetraedrit, 3× rumpfit (rumpfit, chlorit sheridanit?), eichbergit (= Cu, Fe, Bi, Sb sulfid, popsáný 1911 z Eichbergu u Gloggnitz), thrombolit (pseudomalachit) a dále z Tyrol (fluorit Sarntal) a Švédska (4): indigolit Utö, salit (dipsid) Sala aj. Konečně ještě rodonit z Mn-ložiska v Iacoben v Rumunsku, do r. 1918 v rakouské Bukovině.

Gek. Reidl, též jen Reidl

Tato zkratka je vedle „C. Rožan.“ asi největší záhadou mezi jmény v katalogu.

Schildbachová píše buď Reidl, nebo Gek. Reidl, nic o výměně, předpokládáme, že pouze kupovala, a podle široké palety druhů a lokalit se zdá, že šlo spíše o obchodníka než o sběratele. Nicméně se nám nepodařilo toto jméno identifikovat. Nabízí se podobně znějící jméno firmy **Alois Kreidl** (*1840?, †1916?), sídlící v Praze na Starém Městě, Husova 7, která od 50. let 19. století obchodovala s učebními pomůckami včetně minerálů (Wrany 1898). Při množství položek a při pečlivosti J. Schildbachové se ale taková záměna zdá nepříliš pravděpodobná. Od tohoto A. Kreidla nakupovalo Národní muzeum v Praze nerosty téměř každoročně v letech 1899–1916 (Tuček 1978).

Z 94 vzorků ve sbírce J. Schildbachové z tohoto zdroje je 15 českých (ryzí železo z Chocně, ryzí stří-

bro, argentit, paterait, farmakolit, erytrín a Bi-okr Jáchymov, pyrostilpnit Příbram, scheelit Horní Slavkov, turmalín a beryl z Písku, beryl z Poběžovic, cinabarit z Dědovy hory u Hořovic, voigtit (hydrobiotit) z Krkonoš aj.).

Dále 7 běžných moravských nerostů: andalusit a turmalín Bory, turmalín Cyrilov, skapolit Strážek, indigolit Rožná, andalusit Ostružná v Jeseníkách a menilit (opál) z Nikolčic na jižní Moravě. Z tehdejších Uher to bylo 20 vzorků, 10 z území dnešního Slovenska: dva galenity, baryt a keramohalit (alunogen) z Banské Štiavnice, galenit a křemen z B. Hodruše, „kameneč“ (Alaun) z Novej Bane, sénarmontit z Perneku, evansit ze Sirku (Železníku) a hyalit z Červenice (Dubníka). Ostatní uherské lokality se dnes nacházejí v Rumunsku, s jednou výjimkou se zajímavou historií. V roce 1841 vzbudil značný rozruch údajný pád „milionů“ malých hnědých kuliček za velké bouře u vesnice St. Ivan v Uhrách. Kuličky byly prohlášeny za meteority a dostaly se tak i do mnoha sbírek. Vzápětí však komise vyslaná na místo zjistila, že se jedná o drobné limonitové konkrece, tzv. „bobovou“ nebo „luční rudu“, rozhodně pozemského původu. A tak to označila i J. Schildbachová ve své sbírce: „*Hnědel, údajně meteority St. Ivan u Ödenburgu, malé kuličky v epruvetě*“. Dnešní obec Iván se nachází zsz. od Répcelaku a jv. od Soproně, německy Ödenburg (Bohatý & Velebil 2017).

Od Reidla pak následovalo ještě 11 ukázek z dnešního Rakouska, 2 z Pruského Slezska (Polska), 15 z Německa, 4 ze Švýcarska a 8 z dalších zemí, např. líevrit (ilvait) z Elby, ohnivý opál z Turecka, vybroušený avanturin z Uralu, dva volné diamanty z Kimberley nebo cinabarit z New Almadenu v Kalifornii; tedy pozoruhodný sortiment, jaký se může objevit jen při rozprodeji velké sbírky nebo u dobře zásobeného obchodníka.

Dr. Reiniger

Od dr. Reinigera získala J. Schildbachová ryzí zlato z Jílového u Prahy, aragonit z Berouna a autunit a torbernit (Kupferuranit) ze Smrkovce.

Kdo byl dr. Reiniger? F. Cornu píše, že na začátku října 1906 znovuobnovili dolování ve Smrkovci dr. Reiniger, dr. Halbmayr a ing. Göttl (Cornu 1907). Do úvahy by snad připadal JUDr. **Heinrich Reiniger** (*15. 2. 1860 Teplá, †25. 5. 1915 Mariánské Lázně), do roku 1904 v Chebu, poté v M. Lázních, 1907–1915 starosta, zasloužil se o komunální a lázeňský rozvoj města. Spíše to byl ale **Rudolf Reiniger** (*1901, †1943), lékař v Mariánských Lázních a aktivní entomolog-lepidopterolog, se kterým zřejmě Schildbachová sdílela i společné entomologické zájmy (Sterneck 1929, Somol & Švandrlík 2006). Tento Dr. Reiniger je asi také autorem článku o mariánskolázeňské lékárně „Zum schwarzen Adler“ („U černého orla“), kde zmiňuje mineralogickou sbírku jejího majitele, lékárníka Karla Brema (Reiniger 1933).

Nevíme, v jakém vztahu k nim byla slečna **Erika Reiniger** z Schildbachové katalogu, která objevila v mariánskolázeňském slatiníšti fosilní pryskyřici, kterou F. Becke nazval „reten“ (Becke 1917).

Stejného jména byl **Heinrich Reiniger** (*1882 Chvalšiny, okr. Český Krumlov, †?), který studoval geologii na Německé univerzitě v Praze a byl od roku 1906 členem Společnosti pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách (Míšková, Neumüller 1994).

Gek. Rendl

Od Rendla zakoupila dvě ukázky doppleritu, zemité organické substance z Aussee ve Štýrsku.

Get. Rempfer

J. Schildbachová od něj výměnou získala markasit z Lomu (Bruch) u Duchcova a 5 whewellitů z šachty Johann tamtéž. Od **Josefa Rempfera** z Mostu nakoupil v r. 1908 K. Vrba nějaké nerosty pro Národní muzeum v Praze (Tuček 1978). Tušíme, že šlo také o whewellity. Nákupy od J. Rempfera (tentokrát bytem v Lomu) pokračovaly i za éry L. Slavíkové v letech 1924–1931 (Tuček 1978). A tento J. Rempfer byl nepochybně i zdrojem J. Schildbachové.

Osud Rempferových sbírek zmiňuje M. Radoň: „*Druhá cesta dr. Rosta do Teplíc-Šanova pak proběhla v době od úterý 17. 7. do středy 25. 7. 1945. V domě č. 159 v obci Újezdeček (u Teplíc) byla ještě téhož dne zajištěna (pro NM v Praze) také přibližně třetina mineralogické sbírky penzionovaného báňského úředníka Josefa Rempfera, přičemž zbytek měl být převzat teplickým muzeem*“ (Radoň 2016a).

Get. Roser

S Roserem vyměnila „bobovou rudu“ (limonit), umbru (rezavohnědá hlinka, směs bolu s Mn- a Fe-hydroxydy), vyleštěný kousek jaspisu 2,5 × 6 cm, malachit a azurit, vše z lokalit ve Württembersku (Baden-Württemberg). Snad je s ním totožný jiný výměnný partner, kterého ale Schildbachová píše zřetelně Roter (Get. Roter), od něhož získala sůl kamennou (halit) z Hallu ve Württembersku.

Get. Rössler

S Rösslerem, což byl asi vyspělejší sběratel, vyměnila několik zajímavých minerálů ze Saska (variscit Thiergarten, siderit, goethit a hnědel/limonit Schönbrunn, boloferrit, má být bolopherrit (hedenbergit) z Schwarzenbergu, homichlin (chalkopyrit) z Plauen), z Durynska / Thüringen (pyrit a sfalerit ze Schmiedebergu u Saalfeldu, psilomelan z Elgersburgu), dále sagenit (rutil) z Raurisu ve Štýrsku a konečně dva nejisté vodnaté sulfáty z hnědouhelného dolu Bauersberg u Bischofsheim an der Rhön v Bavorsku – wattevillit a plagiocitrit.

C. Rož. nebo C. Rožan.

V katalogu zmiňuje jen sbírku (C. = Collectio), tedy pravděpodobně získala celou sbírku. Zařadila z ní 104 vzorků + 3 bez lokality (magnetit, kalcit, cordierit). Výrazně převažují nerosty západních Čech (73 ks). Nejvíc vzorků bylo z Horního Slavkova (25, např. 2 scheelity, 3 fluority, 8 apatitů), ze Stříbra (18), 7 kyanitů z okolí Koppensteinu / vrchu Homolky u Bečova n. T., 7 nerostů z bezprostředního okolí Mariánských Lázní, hlavně minerálů od Sítin (Rauschenbach), z hadců: Mnichova (Einsiedl), vrchu Pluhův bor (Pflugsche Heide) a z různých dalších západočeských lokalit, např. Jáchymova (dva skutterudity), vrchu Dyleně (granát), Valče (dva hyality), Hazlova (wollastonit) aj. Z ostatních Čech pouze 5 ukázek: 2 natrolity z Mariánské skály, sádrovec ze Sedčic u Žatce, cerusit z Krkonoš (?) a vybroušenou ukázkou dolomitu z Rokytnice n. Jizerou. Z dalších si uveďme 6 vzorků z Banské Štiavnice (z toho 3 ametysty, dále dolomit, kalcit, aragonit – „železný květ“), malachit ze Španej Doliny a 19 ukázek z dalších evropských lokalit v tehdejší Rakousku, Německu a ze Sieny v Itálii (hypoxanthit čili Terra di Siena / sienská hlinka).

Zkratku jména psala sběratelka česky, tedy snad Rožánek. Pak by se zřejmě jednalo o dr. **Otakara Rožánka** (*20. 6. 1862 Praha, †1931), císařského radu a bývalého c. k. plukovního lékaře, odborného lékaře v Praze, který v létě ordinoval ve Františkových Lázních, autora řady odborných a populárně-naučných spisů (Návratil 1913). Jméno císařského rady dr. Rožánka se objevilo v souvislosti se sběratelstvím někdy po roce 1910, jednalo se tehdy o pleistocenní kosti (Procházka 1929), ale je možné, že sbíral i minerály. Podle složení celého souboru se jednalo o sběratele s užším vztahem k západním Čechám, kde pravděpodobně i aktivně sbíral.

Kontaktní nerosty z lokality Sítiny (Rauschenbach) u Mariánských Lázní, které se prostřednictvím J. Schildbachové dostaly v roce 1915 do sbírek NM v Praze, budou možná od něj.

Get. Ing. Ružička

Od Ružičky získala výměnou celkem 11 vzorků: ryzí zlato z Křepic u Vodňan, citrin z Munic u Hluboké n. Vltavou, mléčný opál z Křemže, andalusit a sillimanit od Českých Budějovic, pseudophit (klinochlor-pennin) z Vrbna u Českých Budějovic (místo neexistuje, snad Vidov a Plav, j. od Č. B.). Dále z Čech psilomelan z Míliny u Zbiroha a analcím z Prahy-Radotína. Z ciziny bournonit z Baia Sprie v Rumunsku, saponit z Ruska a vybroušený almandin z Ceylonu.

Z ing. Ružičků-sběratelů nás napadnou dva. Neznámější byl **Čeněk Ružička** (*12. 5. 1882 Vrdu, †24. 8. 1950 Čáslav), který působil v různých funkcích u železnice v Litoměřicích, Vídni a v Praze, odkud v roce 1939, po dvacetiletém působení na ministerstvu, odchází na odpočinek do Čáslavi. Psal se obyčejně insp. Ružička, ale mohl být ing., protože vystudoval VUT v Praze. Byl velmi aktivní sběratel, ale proti němu mluví to, že v souboru vyměněném s J. Schildbachovou nenacházíme nic z Čáslavska, jeho hlavní oblasti sběru. Jako dárcce nerostů z Markovic a Písku do sbírek NM v Praze jmenuje L. Slavíková „insp. F. Ružičku“ (Slavíková 1933).

Druhým sběratelem stejného příjmení byl ing. **Robert Ružička** (*17. 9. 1879, †28. 9. 1945), který je ale známý pouze jako sběratel fosilií Barrandienu. Vzhledem k tomu, že z 11 minerálů vyměněných s J. Schildbachovou pochází 6 z jižních Čech, měl asi ing. Ružička z katalogu blízko k tomuto regionu.

Gek. Sauer, Get. Sauer

Od blíže neznámého Sauera získala 23 ukázek, výhradně z oblasti tehdejšího Pruského, resp. Horního a Dolního Slezska, dnes Polska. Tak z Reichensteinu (Zloty Stok) od něj koupila löllingit, leukopyrit (pyrit či löllingit), leukolit (aluminosilikát Mn, Fe, Ca), diopsid a výměnou k tomu další diopsid, serpentín, chrysolit a metaxit (chrysolit). Z Tarnowitz (Tarnowskie Góry) koupila galenit a cerusit. Z Beuthen (Bytom): sfalerit ve formě tzv. blejna miskového (Schalenblende), greenockit, hemimorfit (Kieselzink) a další tři ukázky galenitu a markasit odtud vyměnila. Ze Scharley (Szarlej, dnes část města Piekary Slaskie) si vyměnila smithsonit (Zinkspat). Ze známého výskytu chryzoprasu Frankenstein (Zabkowice Slaskie) koupila kerolit (mstek) a saccharit (směs křemene a plagiokla-

su), vyměnila pimitit (jílový minerál ze skupiny mastku či montmorillonitu) a ze Striegau (Strzegom) koupila aphrosiderit (chlorit) a vyměnila desmin (stilbit).

V tomto případě se nejedná o Adolfa Sauera (*1852 Weißenfels, †1932 Stuttgart), prof. geologie a mineralogie na Vysoké škole technické ve Stuttgartu.

Get. Dr. Seemann

S dr. Seemannem vyměnila celkem 38 ukázek. Kromě minerálů z řady lokalit Českého středohoří (32, v tom 21 zeolitů nebo např. hibschit z Mariánské skály), získala z dalších českých lokalit pouze molybdenit z Krupky a křemen z Korozluk u Mostu. A konečně z ciziny: 4 nerosty z Bleibergu v Korutanech.

PhDr. **Friedrich (Fritz) Seemann** (*6. 4. 1884 Těchlovice u Děčína, †16. 8. 1914 Šabac) absolvoval gymnázium v Litoměřicích, poté filozofickou fakultu vídeňské univerzity. V r. 1906 zde byl demonstrátorem a od r. 1907 asistentem na geologickém ústavu prof. Viktora Uhliga. Pracoval i u prof. Beckeho v mineralogicko-petrografickém institutu vídeňské univerzity, v roce 1907 byl členem Společnosti pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách (Míšková & Neumüller 1994). Od roku 1909 byl Seemann kustodem přírodovědného muzea v Ústí n. L. a v roce 1910 se pod vedením J. E. Hibsche habilitoval na Zemědělské akademii v Děčíně-Libverdě na soukromého docenta mineralogie, petrografie, geologie včetně paleontologie a půdoznalství. Od roku 1912 byl členem Německé mineralogické společnosti. Rádným profesorem na Zemědělské akademii se stal roku 1914 po odchodu prof. Hibsche do penze, ale působil zde jen jeden semestr, neboť v Litoměřicích v hodnosti poručíka narukoval a již 16. 8. 1914 padl na frontě u města Šabac v západním Srbsku (Radoň 2008b).

Get. Seidel, též Seidl

Všech 12 minerálů, které vyměnila Schildbachová se Seidlem, pocházelo z lokalit v bavorské části Smrčin (Fichtelgebirge).

Dodavatelem byl **Hans Seidel** (*12. 1. 1877, †1940) obchodník s minerály v Schwarzenbachu an der Saale, jeho firma měla název „Fichtelgebirgs Mineraliensammelstelle Hans Seidel Schwarzenbach a. S.“ (Sběrné místo minerálů Smrčin Hans Seidel Schwarzenbach a. S.). Narodil se v Konradsreuth u města Hof a. d. Saale, vyučil se tkalcem a s manželkou a šesti dětmi žil ve Schwarzenbachu a. d. Saale. Zemřel v roce 1940 následkem úrazu při pádu z bicyklu (sdělení K. H. Gerl 2018). Podle sortimentu minerálů se v tomto případě jistě nejedná o Antona Seidela (*1865 Lipová u Ústí n. L., †1942 Jílové u Děčína), řídícího učitele z Jílového u Podmokel, botanika, sběratele minerálů a donátora Národního muzea v Praze (Slavíková 1933).

Get. Sellner, též get. Dr. Sellner

Jméno dr. **Fritze Sellnera** (*1897 Brno, †?) známe jen z jeho publikací, což ostatně obecně souvisí s malým povědomím o činnosti německých vysokých škol na našem území, zejména po roce 1918. Jeho první odborná práce se týká petrografie brněnské „vyvrělé masy“ (1921). V práci děkuje za pomoc a podněty prof. Michaelu Starkovi, od r. 1919 přednostovi mineralogického ústavu německé univerzity v Praze, takže zde studoval, nebo dočasně působil. V článkách o pegmatitech u Lázní Kynžvartu a Boněnova (1924, 1925), které se týkají také J. Schildbachové, byl jeho působištěm geologický institut Německé vysoké školy technické v Praze. Poslední nám známá Sellnerova práce (1931) je petrografie horniny od Hartmanic – Dolejšího Krušce. Další životní osudy dr. Sellnera nám nejsou známy, snad jen, že zhruba od roku 1927 byl členem Společnosti pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách (Míšková & Neumüller 1994).

J. Schildbachová od něj získala 31 vzorků, poměrně mnoho z Moravy (9): lepidolit Rožná, lepidolit Heřmanov (sic), chalcedon Valdíkov u Třebíče, bronzit Hrubšice, diallag Náměšť n. Oslavou, magnetit z Pradědu, granát Sobotín, mastek z Vernířovic a valchovit z Valchova u Moravské Třebové. Z Čech pak arsenopyrit a triplit z Krupky (štola Martin), chabazit z Příbrami a natrolit z Řepčic u Litoměřic. Z uherských nerostů pocházely z území dnešního Slovenska arsenopyrit a turmalín z Dobšíně a cinnabarit z Nižné Slané. Dále to byly nerosty z tehdejšího Rakouska, Německa, Švýcarska (fluorit St. Gotthard), kasiterit z Cornwallu, magnetit z Uralu a turmalín z Maine, USA.

get. Schafarzík (též get. Pr. Schafarzík, get. Prof. Schafarzík)

Franz Xaver Schafarzík (*20. 3. 1854 Debrecen, †5. 9. 1927 Budapest) byl rakousko-uherský, později maďarský geolog a mineralog. Studoval přírodní vědy na filozofické fakultě univerzity v Budapešti, promoval v roce 1881. V letech 1876–1882 byl asistentem prof. Josefa Szabó na katedře mineralogie

a geologie. Ještě v roce 1882 nastoupil do Královského uherského geologického ústavu a od roku 1891 působil na Vysoké škole polytechnické v Budapešti, 1904–1927 jako řádný profesor mineralogie a geologie. Při geologickém mapování poznal téměř všechny mineralogické lokality v tehdejších velkých Uhrách, jeho zájem se také upíral na stavební a ozdobné kameny (mramory). Studijní cesty ho zavedly také na břeh Kaspického moře do Dagestánu, Arménie, Itálie, Istrie (Chorvatska), Švédsko, Norska a Řecka.

U F. X. Schafarzika si J. Schildbachová vydatně doplnila sbírku téměř výhradně uherskými nerosty a lokalitami. Celkem získala 113 vzorků, a ačkoliv je nemáme před sebou a nedokážeme posoudit jejich kvalitu, ani to, co za ně Schildbachová poskytla, zdá se nám výměnný partner Schafarzik jako jeden z nejpřínosnějších. O co konkrétně šlo: 32 nerostů pocházelo z území dnešního Slovenska: skutterudit, tetraedrit, erytrín a kalцит z Dobšíně, baryt z Gemeru, baryt/„wolny“ z Rožňavy 2×, dva manganity a pět limonitů z Rákoše, cinabarit z Nižné Slané, čtyři ametysty a tři dolomity z Banské Štiavnice, diaspor z Banské Belé, fassait (Fe-Al diopsid/augit) z Banské Hodruše, dva hyality z Harmance u B. Bystrice, hauerit z Kalinky u Zvolena, mléčný opál a alunogen z Červenice – Dubníka u Prešova, halit ze Solivaru u Prešova a tři jamesonity ze Zlatej Idky.

Pestrá paleta 32 vzorků pocházela z klasických rudních lokalit tehdejšího Banátu (Dognácska/Dognecea, Csiklova/Ciclova, Új Moldova / Moldova Noua, Oravicza/Oravița, Vaskö či Moravicza / Ocna de Fier). Z poslední lokality, dolu Simon Juda byl vzorek bornitu s datem 1910, což trochu přibližuje dobu výměny. 8 vzorků pocházelo z dnešní oblasti Maramures v severním Rumunsku, hlavně z rudných dolů v Cavnicu a Baia Sprie, a modrý chalcedon byl z lokality Trestia. Dále ze Sedmihradska, taktéž dnešního Rumunska, devět vzorků, mimo jiné speciality, jako pseudobrookit a szabóit (enstatit) z Uroiul / maď. Arany. 28 kusů pak pocházelo většinou z lokalit v dnešním Maďarsku, např. sedm chabazitů z Dunabogdány s. od Budapešti. A konečně zbývající 4 minerály pocházely z Bosny a Makedonie.

Get. Scheuermann

Od Scheuermanna získala výměnou pět volných elbaitů – rubelitů a další turmalín z naleziště Takovaja na Uralu, jantar z Alasky a Braniborska.

get. Schilli

Výměnný partner se zvláštním příjmením Schilli jí poskytl „páskovaný jaspis / adinolovou břidlicí“ (hornina složená převážně z křemene a albitu) z Offenburgu v Bádensku, fluorit ze Schnellingen a kalцит z Haslachu, vše u Offenburgu v Bádensku.

get. Schmid

Podívejme se nejdříve na vyměněný soubor. Získala od Schmidta celkem 17 vzorků, převážně z Bavorska a Horní Falce (9), v tom 4 z Bodenmais v Bavorském lese (bavorské části Šumavy): růžnín, trifylin, mikroklin a fibrolit (sillimanit), 5 z ostatního Německa, resp. dnešního Polska („leukopyrit“ z Reichensteinu (Złoty Stok)) a zbytek (4) z ostatních zemí: magnetit Zillertal, Tyrol, malachit Německá jihozápadní Afrika (Namibie) a manganit z Indie.

Zdá se tedy, že sběratel pocházel z Bavorska, resp. Horní Falce, ale jediný takový nám známý v dané době se jmenoval **Albert Schmidt** (*1849, †1917), lékárník a přírodovědec ve Wunsiedlu, a jeho hlavním sběratelským územím byla střední část německých Smrčin (Fichtelgebirge). Jeho sběratelští partneři byli např. zde již zmíněný Oskar Gebhardt nebo Heinrich Laubmann. V r. 1907 založil Fichtelgebirgsmuseum (Muzeum Smrčin) ve Wunsiedlu, kde se nachází i jeho mineralogická sbírka, darovaná potomky (písemné sdělení K. H. Gerl). Musíme ovšem poznamenat, že Schildbachová psala v katalogu důsledně Schmid.

Dr. Schmiedl

Zvláštní směsici 7 vzorků získala J. Schildbachová od dr. Schmiedla. Byly to sfalerit a „wolframový okr“ z Horního Slavkova, pyrit a dva chalkopyrity z Rammelsbergu na Harzu a konečně ryzí síra a aragonit z Girgenti (Agrigenta) na Sicílii.

Známy je nám pouze Alois Schmiedl svými čtyřmi články z Krušných hor a okolí Františkových Lázní z roku 1904 a 1911, ovšem botanickými (Futák & Domin 1960; Kubát & Skalický 1999). V Mariánských Lázních působil na přelomu 19. a 20. století MUDr. Hugo Schmiedl, syn lázeňského lékaře Franze Schmiedla, který zde působil v letech 1874–1896 (Somol & Švandrlík 2006).

Get. Schröter

Od Schrötera získala výměnou jediný vzorek, pyrrhotin (Magnetkies) z lokality Herja (Chiusbaia) v Marmaroši v Rumunsku.

Get. Schubert

Že se jedná o níže jmenovaného Josefa Schuberta a ne o jiné Schuberty, sběratele či geology, prozrazuje sortiment, který s ním J. Schildbachová vyměnila. Jsou to výhradně zeolity z Českého středohoří v sedmi druzích či odrūdách (apofylit, zeofylit 3×, chabazit 2×, „fakolit“ (chabazit) 2×, phillipsit 2×, natrolit 4×, thomsonit 5×, tedy 19 kusů z 10 lokalit. **Josef Schubert** (*13. 11. 1869 Ústí n. L., †22. 2. 1933 Ústí n. L.) nedostudoval medicínu, pracoval jako technický úředník, poté i jako hostinský. Vedle svého zaměstnání se zabýval přírodními vědami, zejména botanikou a mineralogií. Schubert byl velmi úspěšný terénní sběratel minerálů a hornin Českého středohoří a přilehlého území, jmenovitě Krušných hor. Jeho sběratelská činnost v Českém středohoří spadá do doby mineralogického průzkumu této oblasti mladými mineralogy: F. Cornuem, R. Görgeyem, F. Seemannem, A. Himmelbauerem, A. Pelikanem. J. Schubert přispěl k objevu více nových druhů minerálů a k nalezení nových, dosud neznámých nalezišť a významně napomohl rozhojnit bohatství krásných minerálů ze Středohoří a Krušných hor v ústeckém muzeu. Sestavil také obsáhlý herbář z širšího okolí Ústí n. L. asi o 6000 položkách, který svého času převzalo Národní muzeum v Praze (Klásterský et al. 1982). Nejméně od r. 1907 s minerály i obchodoval jako „Mineralienkontor; Josef Schubert, Ges. m. b. H. / Obchod s minerály Josef Schubert, s. r. o.“ (Hibsche 1934, Radoň 2008c).

Get. Slavík

Prof. PhDr. et RNDr. **František Slavík** (*18. 8. 1876 Kutná Hora, †27. 1. 1957 Praha) po maturitě v Brně studoval od roku 1895 přírodní vědy na Filozofické fakultě UK v Praze, kde od r. 1897 působil jako asistent prof. Karla Vrby v mineralogickém ústavu. Po promoci (1899) studoval ještě krátce (1901/1902) mineralogii v Mnichově. Učil na různých gymnáziích v Praze, roku 1906 se habilitoval na Karlově univerzitě a roku 1916 byl po odchodu K. Vrby jmenován řádným profesorem mineralogie a ředitelem mineralogického ústavu filozofické fakulty a v roce 1920 nově ustavené Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. F. Slavík měl též velmi blízko k Národnímu muzeu v Praze, v neposlední řadě proto, že zde na mineralogii v letech 1921–1939 pracovala jeho manželka (sňatek 1917) Ludmila Slavíková, roz. Kaplanová, zprvu jako asistentka a poté jako nástupkyně prof. K. Vrby ve vedení oddělení. Prof. F. Slavík se zabýval hlavně speciální a regionální mineralogií a petrografií, geologií a mineralogií ložisek.

J. Schildbachová od něj výměnou získala 12 minerálů: apofylit z Želechovského údolí u Lomnice n. Popelkou, laumontit a natrolit z Markovic u Čáslavi, laumontit ze Skutče, andalusit z Dolních Borů, prehnit z Vodňan, phillipsit z Lysé hory u Bělé p. Bezdězem, natrolit ze Špičáku u Mostu a z Jílového u Podmokel u Děčína, skolecit taktéž z Jílového, „skalní kůži“ (palygorskít) z Kutné Hory a kupodivu také jeden nerost ze svého sběratelského rajónu – sillimanit ze Smrkovce. „Zlatým hřebem“ výměny s prof. Slavíkem bylo získání ukázky meteorického železa (4 × 2,5 cm + drobné kousky), nalezeného v roce 1909 na pozemcích tepelského kláštera u Mariánských Lázní. Mohla ho tedy Schildbachová získat nejdříve po roce 1909.

gek. Soukop, též Soukup

Jednalo-li se o koupi od stejné osoby, pak až na vzorek zlata z Roudného u Vlašimi bylo vše z pegmatitu u Lázní Kynžvart: amblygonit, turmalín, 6× beryl, 2× wolframit, sericit a dva vzorky „písmenkové žuly“.

Gek. Steiger

Od nejmenovaného štajgra (důlního) zakoupila Kupferuranit (torbernit) z Cechu sv. Víta (zaniklá obec na katastru dnešního Drmoulu u Mar. Lázní). Musel to být mimořádný vzorek, oceněný vysoko na 20 K.

Dr. Steiniger

Dodal do sbírky síru a anhydrit z Halleinu, Solnohradsko, a kalcit z Příbrami. Snad se jednalo o zubního lékaře MUDr. Philippa Steinigera (*1869 Cheb, †1942 Terezín, jako oběť holokaustu), působilého v Mariánských Lázních již před první světovou válkou (Somol & Švandrlík 2006).

Bergrat Steinmetz

Pěkný soubor 17 vzorků, který by jí mohl závidět každý sběratel, získala J. Schildbachová od báňského rady Steinmetze (nepíše jak, snad darem?). 15 nerostů totiž bylo z Příbrami: ryzí stříbro 4×, pyrit, arsenopyrit, pyrrhotin, argentit, sfalerit, stefanit, pyrolusit, „blejno sametové“ (goethit, sametka), uraninit, zelený pyromorfit a mimetesit/kampylit. A konečně poslední dva vzorky byly cronstedtit z Kutné Hory a siderit z Eifelu v Německu.

Osoba, o kterou se v tomto případě jedná, je dr. **Heinrich Steinmetz** (*31. 12. 1879 Regensburg, †16. 8. 1964 München). Studoval chemii na Univerzitě v Mnichově, 1903 promoval, 1905–1923 asistent mineralogického institutu Univerzity München, 1923–1929 konzervátor bavorské státní mineralogické sbírky, 1928 řádný profesor Báňské akademie ve Freibergu, v zimě téhož roku řádný profesor geologie a mineralogie na Vysoké škole technické v Mnichově (Technische Hochschule München), a to až do r. 1950. My jsme se s ním již setkali u dr. Laubmanna v jejich společné monografii fosfátových pegmatitů Bavorského a Hornofalckého lesa (1915/1920). V roce 1923 nacházíme Steinmetze mezi členy Německé mineralogické společnosti (Deutsche mineralogische Gesellschaft).

Get. Thurmayr, též Get. Dr. Thurmayr

S nám neznámým dr. Thurmayrem vyměnila J. Schildbachová celkem 12 vzorků: pět z Eifelu (např. zirkon, dva haunyny, porricin (pyroxen)), čtyři z Bavorska (např. fluorit z Wölsendorfu, chlorit a serpentin z Oberzell u Pasova) a tři z dalších německých lokalit (např. nefelin z Löbau v Sasku).

Tsalikis

Toto řecké jméno (snad obchodníka v Mariánských Lázních?) se v Schildbachově katalogu vyskytuje jen jedenkrát, zato u kusu, který byl jedním ze dvou nejvýše oceněných exemplářů sbírky: „Meerschäum I. Qualität, Eskischehir, Kleinasien / Mořská pěna / sepiolit, 1. jakost, Eskischehir, Malá Asie“ (v Anatolii v Turecku). Schildbachová si tento materiál na výrobu dýmek – pěnovek ocenila na tehdejších 50 K, ale nepíše, jak jej získala, zdá se, že darem a že vzhledem k vysoké ceně šlo možná o nějaký umělecký výrobek (?).

Tschochner – viz Zschochner

Get. Urban

MUDr. **Michael** (též Michl) **Urban** (*1847 Dolní Žandov, †1936 Planá u Mar. Lázní) maturoval na gymnáziu v Chebu a poté studoval medicínu, zpočátku na vídeňské a později na pražské univerzitě (promoce 1873). Usadil se jako soukromý, později městský lékař v Plané u Mariánských Lázní, kde pak vykonával toto povolání až do konce života. Byl členem Společnosti pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách (Míšková, Neumüller 1994). Měl mnoho zájmů a aktivit, především se věnoval historii a vlastivědě a mnoho v těchto oborech publikoval (Somol & Švandrlík 2006). Jediný vzorek ortoklasu z Plané u Mariánských Lázní si s J. Schildbachovou za něco vyměnil, zdá se tedy, že se zajímal i o nerosty.

Grf. (= Graf/hrabě) Villavicencia

Některý příslušník dodnes žijící hraběcí rodiny Villavicencio daroval J. Schildbachové dva nerosty z Tyrolska: granát – melanit z Pfitsch a albit ze Schmirnu.

Vinnacker

Bez udání způsobu získání: sfalerit Bytom (Beuthen) v Horním Slezsku, dnes Polsku, chalcedon – „enhydros“ Uruguay, uraninit – smolinec a autunit (Uranglimmer/Kalkuranit) z Cechu sv. Víta u Drmoulu.

Get. Vogt

Výměnou s Vogtem získala Schildbachová 43 zajímavých a vzácných skandinávských nerostů, kterými obohatila svou systematickou sbírku. Z Norska (33) třeba columbit, fergusonit, gadolinit, fenakit, některé i ve více exemplářích (např. tři ilmenity, pět monazitů, tři titanity, čtyři yttrifluority, pět chrysoberylů) a ze Švédska (10) ukázky, jako ryzí olovo z Langbanu, tefroit, berzeliit, pyroaurit a další.

Johan H. L. Vogt (*1858, †1932) byl norský mineralog a petrograf, který dvakrát navštívil Čechy. V širokém spektru svých zájmů a výzkumů se také zabýval studiem minerálů vyvřelých hornin, mj. výzkumem melilitu. Tušíme, že výměnu, snad za melilit z Podhory, zorganizoval Vogtův přítel prof. F. Slavík.

Get. Vrba

Karel Vrba (*10. 11. 1845 Klatovy, †7. 12. 1922 Praha), profesor mineralogie na české univerzitě v Praze a zároveň přednosta mineralogicko-petrografických sbírek NM v Praze. Vystudoval mineralogii v Praze, žák prof. Zepharoviche. Ačkoliv se u něj i habilitoval, při povolení druhé katedry mineralogie (s jazykem českým – studovali zde převážně budoucí učitelé středních škol) obsadil místo profesora o něco starší dr. Emanuel Bořický a Vrba odchází na nově založenou univerzitu v Černovicích, hlavním městě tehdejší rakouské Bukowiny (dnes Černivci na Ukrajině). Po náhlé smrti Bořického v r. 1881 nastupuje Vrba jako profesor na nově založenou českou univerzitu v Praze. Zde ho vystřídal v r. 1916 František Slavík, zatímco v muzeu působil Vrba až do své smrti a zároveň zastával reprezentativní funkce ve vědeckých společnostech.

J. Schilbachová výměnou s Vrbou získala 57 vzorků cizích (dva diamanty bez způsobu získání a bez lokality, ryzí olovo ze Švédska, nefrit Sesti Levante, Ligurie, Itálie, šest volných topazů, elbait – rubelit, akvamarin a šest turmalínů z Brazílie, topaz z Japonska, krokoit z Tasmánie, stolzit z Broken Hill v Austrálii, datolit z Westfield Massachusetts, USA aj.) a řadu (23) českých, zčásti velmi zajímavých ukázek: ryzí zlato a ryzí antimon z Milešova, pyrargyrit, pyrostilpnit a mimetesit z Příbrami, kalcit z Bráníka a Libušína, 3 whewellit z Pcher u Kladna, diadochit z Vínofe u Prahy, delvauxit z Nučic, karkoxen ze Svaté Dobrotivé, wavellit z Cerhovic, bertrandit z 1. lomu u Písku, další bertrandit z Horních Novosedel, monazit z Údraže u Písku, rutil ze Soběslavi, granát z Příbyslavic u Čáslavi, andalusit z Čejova u Humpolce, antofylit z Dobronína u Jihlavy, turmalín – skoryl z Cyrilova a Velkého Meziříčí a konečně fichtelit z Borkovic u Soběslavi.

Get. Walters, též Pr. Walters

S prof. (?) Waltersem vyměnila křemen ze Stráže u Tachova (Neustadt bei Haid) a retinit (fosilní pryskyřici z uhlí) ze Sokolova.

Get. Wihan

Od Wihana získala výměnou pyrhotin z Mariánských Lázní (hotel Panorama na vrchu Hamelika, jižně od lázeňského centra Mariánských Lázní), torbernit (Kupferuranit) z Horního Slavkova a 4 vzorky z Krkonoš: dva scheelity z Rudníku (Kiesberg) v Obřím dole / údolí Velké Úpy (Grossaupatal), arsenopyrit z Obřím dolu a lithnou slídu (Lithionglimmer) z Modrých kamenů (Blausteine), křemencových skalek na jižním úbočí Světlé hory nad Janskými Lázněmi. V kvarcitu (křemenci) bychom ale Li-slídu nejspíš hledali marně.

S naším zájmovým územím (Krkonošemi i Mariánskými Lázněmi) má jakousi souvislost pouze ing.

Robert Wihan z Trutnova, od něhož známe z roku 1932 článek, ale botanický, a sice o výskytu jedné z nejvzácnějších českých rostlin, drobné orchideje *Malaxis (Hammarbya) paludosa*, česky měkkyně bažinná, u Lesního pramene v Mariánských Lázních. R. Wihan byl vrchní stavební rada (vrchní inženýr) v Trutnově a zabýval se vedle botaniky také entomologií. Sbíral motýly v okolí Chebu, Plané, Žatce, Čáslavi i jinde (Sterneck 1929). Byl členem Společnosti pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách, kde se ovšem uvádí jako profesor gymnázia (Míšková, Neumüller 1994). Robert Wihan zemřel 7. 11. 1936 (Klásterský a kol. 1982).

Souvislost se jménem Wihan by mohl mít také poválečný konfiskát nerostů Jeny Wihanové z Teplíc nad Metují. Konfiskován a uložen v NM v Praze byl menší soubor minerálů (přirůstkové číslo mineralogického odd. P1P 120/46), ale podle č. 623 na jedné z dochovaných etiket se zdá, že se původně jednalo o větší sbírku.

Dr. Winter

Od neznámého dr. Wintra získala jedinou ukázkou – zinnwaldit z Cínovce. Snad se jednalo o dr. ing. Benno Wintera, vedoucí klášterního (tepelského) zřídelního úřadu a posléze od r. 1938 ředitele lázní (Somol & Švandrlík 2006).

Dr. Wolff, Get. Dr. Wolff

S ním J. Schilbachová vyměnila zkrěmenělé dřevo ze Střelné, obec Košťany u Teplíc, obecný opál z Lužice u Bíliny, aragonit ze zřídla bílinské kyselky, sádrovec ze šachty Henrietta u Duchcova a křemelinu (Trippel) z Kučlína, část obce Hrobčice u Bíliny. Tedy vše výhradně z Teplicka.

Vzhledem k sortimentu ukázek se nám nabízí jedno jméno, a sice **Franz Wolf von Wolfinau** (*18. 9. 1841 Kremnica, †5. 8. 1920 Litoměřice), maturoval 1862 v Banské Bystrici, 1862–1865 studoval na vídeňské univerzitě a kromě krátkého období v Chebu učil v letech 1866–1899 na vyšší reálce v Litoměřicích (Radoň 2008d). Wolfinau byl geolog se zájmem o paleontologii i mineralogii, ale že šlo

o něj, je jenom opovážlivá domněnka, navíc se nepsal Wolff a nebyl ani doktor. Přímo v Mariánských Lázních působil od roku 1898 MUDr. Eugen Wolf (Somol & Švandrlík 2006), o němž nám ale není nic bližšího známo.

Zörkendörfer

Od Zörkendörfera měla pouze jednu ukázkou: „železný leštěnec“ (Eisenglanz), krystalovaný hematit z Vesuvu. Dárce byl snad Prof. MUDr. **Karl Zörkendörfer** (*22. 5. 1864 Mariánské Lázně, †13. 2. 1944, tamtéž). Studoval medicínu ve Vídni a v Praze, spoluzakladatel (1903) a duše Městského hygienického a balneologického ústavu v Mariánských Lázních, vnuk známého lékárníka Karla Brema s širokými přírodovědeckými zájmy. Mohl to ale být také některý z jeho synů: Walter (*1900, †1975), lékař a profesor na lékařské fakultě Německé univerzity v Praze, který se zajímal i o botaniku a geologii, nebo Wolfgang (*1908, †po 1945), chemik, který vedl od roku 1935 balneologický ústav v Mariánských Lázních jako privátní. Otec i synové byli autory řady odborných publikací a článků (Křížek 1958; Somol & Švandrlík 2006).

H. Zschochner

Od nám neznámého H. (Herr/pana) Zschochnera (Žochner či Čochner?) získala 13 vzorků. Kromě „železných ledvin“ (Eisenniere / pelosideritová конкреce) z Kladna bylo vše ostatní z okolí Kadaně: 2' „zelená hlinka“ (seladonit) a 2' aragonit z Úhošťan (Atschau), rubellan (biotit) a augit z vrchu Úhoště (Burberg) 593 m n. m., 2' „porcelánový jaspis“ z Tušimic, 2' aragonit ze Svatého vrchu (Heiligenberg) v Kadani a konečně dva vzorky obecného opálu z čediče lokality Bilsenberg (Blzeňský vrch), dnes značně odtěženého lomem Úhošťany. Vzorky tedy pocházely od někoho se vztahem k těmto končinám nebo nějakého lokálního sběratele z Kadaňska, kterého se nám nepodařilo s jistotou identifikovat. Příjmení Zschochner neexistuje, zatímco Tschochner a z něj odvozené Čochner se vyskytuje dodnes, hlavně na Chomutovsku. Z nositelů tohoto příjmení je známý např. Franz Tschochner, nar. 1848 v Gehae/Háj, v roce 1874 suplující učitel a od téhož roku 1874 profesor klasické filologie na chomutovském Communal-Obergymnasium. Přítel přírody a turistiky, aktivní v chomutovském odboru Svazu (Verband) horských spolků severozápadních Čech. Zemřel ovšem už v červnu 1892 (Jentscher 1893). Jiný Tschochner byl Hermann Tschochner, který společně s Antonem Tschochnerem, synem hostinského z Rokle (Rachel), a ing. Pfeifferem otevřeli ve 20. letech minulého století mezi Roklí (jv. od Kadaně) a Krásným Dvorem (Klein-Schönhof) ložisko vápence a pec k pálení vápna. Po několika letech však podnik zkrachoval pro nerentabilitu.

Ženy

Zvláštní skupinu „zdrojů“ sbírky J. Schildbachové tvoří 24 žen. Jednalo se, až na jednu výjimku, o dary. Některé dary byly sofistikovanější, skutečně mineralogické a sběratele vítané, možná i opakované, jindy se jednalo jen o malou upomínku, pozornost, kterou ale Schildbachová také do sbírky zařadila. Některá ze jmen dárek najdeme v abecedním seznamu i v mužské podobě, snad rodinné příslušníky. Většinu z nich nedokážeme ztotožnit s konkrétní osobou, ale z hlediska hodnoty sbírky to nehraje roli. Kromě rodiny zde najdeme vedle dnes neznámých přítelkyň či návštěvnic jména z mariánskolázeňských patricijských rodin, ke kterým J. Schildbachová také patřila. Jediná, od které v tomto dámském okruhu také nerosty nakupovala, byla paní Danzerová (gek. Fr. Danzer, též jenom Fr. Danzer): zkamenělé dřevo od Sokolova, kalcit z Bíliny, sádrovec z Chudeřic (dnes část Bíliny), zinnwaldit z Cínovce, apofylit z Mariánské skály (Ústí n. L.), 2 aragonity – vřídlovce z Udvarhely, Sedmihradsko (Székelyudvarhely, dnes Odorheiu Secuiesc v centrálním Rumunsku) a kalcit – mramor z Laas, Vintschgau, Tyrolsko. J. Schildbachová mohla nakupovat od Marie Danzer, roz. Floderer (*1845, †1913), manželky Med. Dr. Ottokara Danzera (*1844, †1899), c. k. plukovního lékaře a primáře vojenského léčebného ústavu v Mariánských Lázních, případně také od dcery jiného lékaře a historika Mariánských Lázní Adalberta Eduarda Danzera (*1794, †1862), Anny Danzer (*1835, †1906), která po otcově smrti pečovala o jeho písemnou pozůstalost a sbírky, v nichž se mohly nacházet i nějaké nerosty (Somol & Švandrlík 2006).

Poděkování

Tato práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury ČR v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum – DKRVO, IČ 00023272, 2018/29. Poděkování patří Mgr. ing. Jaromíru Bartošovi, řediteli

Městského muzea v Mariánských Lázních, za cenné informace, především poskytnutí kopie části katalogu geologické sbírky a za umožnění prohlídky minerálů a hornin J. Schildbachové ve sbírce mariánskolázeňského muzea. Děkujeme také Karlu-Heinzi Gerlovi (Oberkotzau, Bayern) za poskytnutí kopie dopisu zasláného J. Schildbachovou sběrateli O. Gebhardtovi a za některé doplňky ke kapitole o zdrojích sbírky J. Schildbachové.

Literatura

- Anonym, 1908: Mitteilungen der k. k. Zentralkommission zur Erforschung und Erhaltung der kunst- und historischen Denkmale. – 3. Folge, 7. Band, Sloupec XI. Wien.
- Anonym, 1912: Mitgliederverzeichnis der Deutschen mineralogischen Gesellschaft vom 1. Februar 1912. – Fortschritte der Mineralogie, Kristallographie und Petrographie 2: 1–9.
- Bartoš J., 2010: Sběrka a sbírkotvorný plán Městského muzea Mariánské Lázně. – MS, bakalářské práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, 63 pp.
- Becke F., 1898: Whewellit von Venustiefbau bei Brüx. – Lotos. Zeitschrift für Naturwissenschaften 18: 92–97.
- Becke F., 1917: Vorlage von Gesteinen und Mineralien aus der Umgebung von Marienbad. – Mitteilungen der Wiener mineralogischen Gesellschaft 79: 40–44.
- Beran P., 1980: Písemná pozůstalost ing. Antonína a ing. Julia Frieserových, Sokolov. 1811–1948. Inventář. – MS, Inventáře a katalogy fondů sdruženého a podnikového archivu koncernu Hnedouhelné doly a briketárny, Sokolov, 17 pp.
- Berwerth F., 1910: F. Berwerth macht die Versammlung mit...Vorkommen von Melilith bekannt. – Tschermak's Mineralogische und petrographische Mitteilungen 29, 3: 259–260.
- Binterová Z., 2005: Zaniklé obce Doupovska od A do Ž. – Chomutov: Oblastní muzeum Chomutov, 96 pp.
- Bohatý M., 1994: Radiobaryt z Karlových Varů. – Minerál 2, 5: 257–258.
- Bohatý M., 1996: Felix Cornu a Rudolf Görgy na Faerských ostrovech v roce 1907. – Minerál 4, 3: 191–196.
- Bohatý M., 2006: Vřídlovec a hrachovec – české nerosty s „ochrannou známkou“. Karlovarský příspěvek k dějinám mineralogie a sběratelství. – Minerál 14, 1: 19–54.
- Bohatý M., 2013: Vlčí hora u Černošína a její místo v dějinách geologie a mineralogie Čech. – Minerál 21, 2: 133–168.
- Bohatý M. & Velebil D., 2015: Hans J. rytíř Karabacek (1878–1963), průmyslový manažer, výzkumník a sběratel minerálů. – Minerál 23, 3: 266–283.
- Bohatý M. & Velebil D., 2016: Julia H. Schildbachová (1880–1962) – významná sběratelka minerálů z Mariánských Lázní. – Minerál 24, 6: 572–600.
- Bohatý M. & Velebil D., 2017: Muzeum Klemense knížete Metternicha na Kynžvartu a minerály z jeho sbírky v Národním muzeu v Praze. – Journal of the National Museum (Prague), Natural History Series 186: 5–50.
- Brehm V., 1930: Einige Randglossen zu dem Aufsatz „Einiges über seltsame Mineralvorkommen in der Umgebung von Marienbad“ von Dr. Sellner im letzten Heft. – Unser Egerland 34, 9: 117–118.
- Bucharová A., 2005: Staré herbáře v Městském muzeu v Mariánských Lázních II – počátek 20. století. – ARNIKA, přírodou a historií Karlovarského kraje 1: 2–3.
- Cornu F., 1907: Mineralogische Notizen II. – Mitteilungen des Naturwissenschaftlichen Vereines an der Universität Wien 5, 5: 53–59.
- Čech V., 1946: Doc. Dr. Radim Nováček†. – Věstník Státního geologického ústavu republiky Československé 20: 23–25.
- Černý P. & Veselovský F., 2000: Pegmatit Bílý kámen (Weisser Stein) u Kynžvartu. – Minerál 8, 1: 10–16.
- Domin K., 1924: Císařský les. Studie geobotanická. – Archiv pro přírodovědecký výzkum Čech

- 17/ 3, 108: 1–91.
- Fischl F., 1904: Goethe in Marienbad. – Sammlung Gemeinnütziger Vorträge 312: 139–158.
- Fitz O., 1993: Eine Sammlung erzählt. – Mitteilungen des Institutes für Bodenforschung und Baugeologie, Abteilung Baugeologie 1: 1–80.
- Frieser A., 1916: Erzvorkommen im Kaiserwaldgebirge. – Berg- und hüttenmännisches Jahrbuch 64, 2: 53–120.
- Fuchs H., 1915: Das Erzvorkommen im Kaiserwalde und seinen Nachbargebieten. – Montan-Zeitung 22: 97–99.
- Futák J. & Domin K., 1960: Bibliografia k flóre ČSR do r. 1952. – Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 883 pp.
- Gasser P. & Baumgarten B., 2007: Ex coll. Georg Gasser. – Bozen: Bozen Naturmuseum Südtirol, 272 pp.
- Görgy R., 1908, 1909: Über Mesolith. – Tschermak's Mineralogische und petrographische Mitteilungen (Wien) 27, 3: 255–256; 28, 1/2: 77–106.
- Gränzer J., 1890: Das Orthoklasähnliche Drusenmineral und der Leucitphrit vom Eulenberge bei Leitmeritz. – Tschermak's Mineralogische und petrographische Mitteilungen 11, 4/5: 227–293.
- Groth P., 1898: Tabellarische Übersicht der Mineralien nach ihren kristallographisch-chemischen Beziehungen. Vierte vollständig neu bearbeitete Auflage. – Braunschweig: F. Vieweg & Sohn, 184 pp.
- Heidler C.J., 1837: Pflanzen und Gebirgsarten von Marienbad. Anhang über die andern naturhistorischen Verhältnisse des Curortes. – Prag: Kronberger und Weber, 203 s.
- Hibsch J.E. (ed.), 1928: Mineralogisches Taschenbuch der Wiener Mineralogischen Gesellschaft. 2. Auflage. Wien: Verlag Julius Springer, 186 pp.
- Hibsch J.E., 1934: Die Minerale des Böhmisches Mittelgebirges. – Jena: Gustav Fischer Verlag, 196 pp.
- Himmelbauer A., 1912: Mineralvorkommen des Podhorn bei Marienbad. – Tschermak's Mineralogische und petrographische Mitteilungen 31, 3: 322–330.
- Jahn J.J., 1924: Nová náleziště radia v Čechách. – Technická tribuna 4, 12: 3–4.
- Jentscher K., 1893: Professor Franz Tschochner†. Nachruf. – Erzgebirgs-Zeitung 14, 8: 157–158.
- Ježek B., 1908: O braunitu z Minas Geraes. – Rozpravy České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, třída II, XVII, 7: 1–6.
- Kašpar J. V., 1934: Genese guánových minerálů z jeskyně Domica. – Věstník Státního geologického ústavu republiky Československé 10: 104–111.
- Klásterský J., Hrabětová-Uhrová A. & Duda J., 1982: Dějiny floristického výzkumu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I. – Severočeskou přírodou, příloha 1982/1, 2: 233 s.
- Knett J., 1904: Indirekter Nachweis von Radium in den Karlsbader Thermen. – Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Mathematisch-naturwissenschaftliche Classe, 113: 753–762.
- Knett J., 1911: Beiträge zur Geologie von Böhmen. I. Über das Alter der Pfahlquarz-Bildungen im westlichen Böhmen. – Lotos. Zeitschrift für Naturwissenschaften 59: 267–275.
- Koehlin R., 1911: Neue Mineralvorkommnisse von Königswart (Böhmen). – Tschermak's Mineralogische und petrographische Mitteilungen 30, 5/6: 496–497.
- Koehlin R., 1912: Nachtrag zu der Notiz über „Neue Mineralvorkommnisse von Königswart (Böhmen)“. – Tschermak's Mineralogische und petrographische Mitteilungen 31, 1: 116–117.
- Köhler R., 1924: Oberberginspektor a. D. Ing. Anton Frieser. – Unser Egerland 28, 11: 102–105.
- Koleška Z., 1986: Seznam biografii československých entomologů (entomologové nežijící) I., 8. pokračování. – Zprávy Československé společnosti entomologické při ČSAV 22: 273–274.
- Kolektiv, 1923: Felix Cornu. Blätter liebenden Gedenkens und Verstehens. – Dresden und

- Leipzig: Verlag Theodor Steinkopff, 148 pp.
- Kolomínský J., 1958: Prameny Mariánských Lázní. – In: Křížek V. (ed.): Mariánské Lázně. Přírodní zdroje a jejich léčebný význam. Praha: SZdN Praha, Mariánské Lázně: MNV, pp. 97–98.
- Křížek V., 1958: Lékařské dějiny Mariánských Lázní. – In: Křížek V. (ed.): Mariánské Lázně. Přírodní zdroje a jejich léčebný význam. Praha: SZdN Praha, Mariánské Lázně: MNV, pp. xx–xx.
- Kubát K. & Skalický V., 1999: Dodatky k „Bibliografii k flóře ČSR do roku 1952“. – Severočeskou přírodou, Supplementum 10: 1–135.
- Laubmann H. & Steinmetz H., 1920: Phosphatführende Pegmatite des Oberpfälzer und Bayrischen Waldes. – Zeitschrift für Kristallographie 55: 523–586.
- Lazarevič M., 1910: Mitteilungen aus dem mineralogisch-geologischen Institut der k. k. montanistischen Hochschule in Leoben. IV. Ein neues Triplitvorkommen aus Nordwestböhmen und seine Begleiter. – Centralblatt für Mineralogie, Geologie und Paläontologie: 385–388.
- Loehr A.R., Becke F., Koechlin A. & Rotky O., 1911: Mineralogisches Taschenbuch der Wiener Mineralogischen Gesellschaft. – Wien: Verlag Wien I, Universität, 192 pp.
- Matějů J., Hradecký P. & Melichar V. (eds.), 2016: Doupovské hory. – Praha: Česká geologická služba, Karlovy Vary: Muzeum Karlovy Vary, 545 pp.
- Meier S., 2001: Bemerkenswerte Etiketten aus der Oskar-Gebhardt'schen Mineraliensammlung (Teil 1). – Mitteilungen über Mineralfunde aus Nordostbayern 6: 11–18.
- Meier S. & Gerl K., 2010: Historische Mineralienetiketten und ihre Sammler. Nr. 3: Oskar Gebhardt. Einer der großen alten Sammler im Fichtelgebirge. – Lapis 35, 11: 41–44.
- Meier S. & Gerl K., 2013: Historische Mineralienetiketten. Nr. 6: Die Laubmann-Sammlung. – Lapis 38, 11: 32–35.
- Míšková A. & Neumüller M., 1994: Společnost pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách (Německá akademie věd v Praze). 1891–1945. – Praha: Archiv Akademie věd České republiky, 444 pp.
- Navrátil M., 1913: Almanach českých lékařů. – Praha: M. Navrátil, 387 pp.
- Nováček R., 1935: Study on some secondary uranium minerals. – Věstník Královské české společnosti nauk II, 7: 1–36.
- Pavelka O., 1961: Muzeum v Mariánských Lázních. Jeho historie a průvodce po sbírkách. – Plzeň: Krajské nakladatelství, 29 pp.
- Peiter W., 1931: Die Mineralien des Leitmeritzer Gerichtsbezirkes. – 7. Jahrbuch der Arbeitsgemeinschaft für Heimatforschung in Leitmeritz: 11–12.
- Pelikan A., 1899: Eine Pseudomorphose von Granat nach Augit – Lotos. Zeitschrift für Naturwissenschaften 47: 342–344.
- Pelikan A., 1901: Gabbro von Wischkowitz in Böhmen – Lotos. Zeitschrift für Naturwissenschaften 49: 72–74.
- Pelikan A., 1902: Beiträge zur Kenntniss der Zeolithe Böhmens. – Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Mathematisch-Naturwissenschaftliche Classe 111, I: 334–347.
- Pelouch V., 1948: Městské museum v Mariánských Lázních. – Od Dyleně. Měsíčník pro vlastivědu, osvětu a aktuality okresů Mariánské Lázně, Tachov a Teplá 1: 34.
- Pertlik F. & Ulrych J., 2010: Personalbiographien der Alumnae des Faches „Mineralogie und Petrographie“ (Universität Wien) und der weiblichen Mitglieder der Wiener Mineralogischen Gesellschaft (WMG) in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts. – Jahrbuch der geologischen Bundesanstalt 150, 3-4: 443–454.
- Pohl O., 1905: Basaltische Ergussgesteine vom Tepler Hochland. – Archiv der naturwiss. Landesdurchforschung Böhmens 13, 3: 1–72.
- Pohl O., 1908: Čedičové vyvěřeliny Tepelské vysočiny. – Archiv pro přírodovědecký výzkum Čech 13, 3: 1–62.

- Prescher H., 1978: Goethes Sammlungen zur Mineralogie, Geologie und Paläontologie. – Berlin, 715 pp.
- Procházka J.S., 1929: Tercierní fauna ve sbírkách Národního musea. II. – Časopis Národního musea, Oddíl přírodovědný 103: 107–108.
- Průcha V. a kol., 2004: Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992. I. díl období 1918–1945. – Brno: Doplněk, 578 pp.
- Radoň M., 2008a: Fritz Leitenberger (1857–1910) – obchodník s minerály z Litoměřic. – Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích 27: 41–54.
- Radoň M., 2008b: Fritz Seemann (1869–1933) – geolog a nejnadanější žák profesora J. E. Hibsche. – Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích 27: 5–12.
- Radoň M., 2008c: Josef Schubert (1869–1933) – sběratel a obchodník s minerály z Ústí nad Labem. – Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích 27: 55–64.
- Radoň M., 2008d: Franz Wolf von Wolfinau – geolog a středoškolský profesor z Litoměřic. – Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích 27: 13–26.
- Radoň M., 2016a: Wilhelm Fuchs – obchodník s minerály v Teplicích. – Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích 31: 5–50.
- Radoň M., 2016b: Julius Frieser – soudní úředník a sběratel minerálů. – Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích 31: 77–106.
- Radoň M., 2016c: Ludwig Mayer – železniční úředník a sběratel minerálů. – Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích 31: 51–76.
- Reiniger Dr., 1933: Aeltere Geschichte der Marienbader Apotheke „Zum schwarzen Adler“. – Sudetendeutsche Apotheker-Zeitung 14: 144–145.
- rš., 2000: Julie Schildbachová, poslední majitelka Goethova domu (čp. 11). – Hamelika (Mariánské Lázně), 24, 5, nestr. (Švandrlík R.) – <http://hamelika.wz.cz/h00-05.htm>
- Sellner F., 1924: Die Pegmatite der Umgebung von Marienbad. I. Der Pegmatit von Königswart – Zeitschrift für Kristallographie 59, 6: 504–512.
- Sellner F., 1925: Die Pegmatite der Umgebung von Marienbad. II. Der Pegmatit von Punau – Zeitschrift für Kristallographie 60, 3/4: 275–276.
- Sellner F., 1930: Einiges über seltsame Mineralvorkommen in der Umgebung von Marienbad. – Unser Egerland 34, 7/8: 99–101.
- Slavík F., 1918: Nové výskyty minerálů v Čechách. – Časopis Musea království Českého, Oddíl přírodovědný 92: 40.
- Slavíková L., 1924: Nové výskyty nerostů v Čechách II. – Časopis Národního musea, Část přírodovědná 98: 148–150.
- Slavíková L., 1933: Mineralogické sbírky Národního muzea v posledních letech. – Časopis Národního musea, Část přírodovědná 107: 49–51.
- Smolová V., 2006: Státní učitelský ústav Příbram 1874–1948. Inventář fondu. Příbram.
- Somol A. & Švandrlík R., 2006: Lékařství v Mariánských Lázních. Historie, lékaři a lékárníci. – Mariánské lázně: Městské muzeum Mariánské Lázně, 255 pp.
- Stelzner A., 1885: Ueber Nephelinit von Podhorn bei Marienbad in Böhmen. – Jahrbuch der Kaiserlich-Königlichen geologischen Reichsanstalt 35: 277–282.
- Sterneck J., 1929: Prodrómus der Schmetterlingsfauna von Böhmen. – Karlsbad: Selbsverlag, 297 pp.
- Švandrlík R., 1985: Julius Arigi – *mariánskolázeňský Ikarus*. – Hamelika, 6: 90–93. https://www.hamelika.cz/?cz_julius-arigi-marianskolazensky-ikarus,377
- Švandrlík R., (sine): Význačné osobnosti Mariánských Lázní. – http://www.hamelika.cz/?cz_vyznacne-osobnosti,326
- Tuček K., 1946: In memoriam Dr. Ludmily Slavíkové. – Časopis Národního muzea, Oddíl přírodovědný 115: 11–12.
- Tuček K., 1965: Příspěvek k poznání čtyř nových nálezů antofylitu v oblasti Českého masívu. – Časopis Národního muzea, Oddíl přírodovědný 134, 1: 44–47.
- Tuček K., 1978: Kapitoly z dějin mineralogicko-petrografického oddělení Národního muzea

- v Praze. – Časopis Národního muzea, Řada přírodovědná 147, 1-4: 1-147.
- Velebil D. & Příbil M., 2012: Historické stříbrorudné ložisko Vejprty v Krušných horách: geologické, ložiskové a mineralogické poměry, topografie dolů a historie dolování. – Bulletin mineralogicko-petrologického oddělení Národního muzea v Praze 20, 1: 63-82.
- Veselovský F., Ondruš P., Gabašová A., Škoda R., Hloušek J., Bouše P. & Malec J., 2007: Komplexní mineralogická studie pegmatitu „Weisser Stein“ u Lázní Kynžvartu. – MS, Závěrečná zpráva – Výzkumný projekt GA ČR č. 205/04/0942, Česká geologická služba, Praha, xx pp.
- Vrba K., 1887: Beitrag zu einer Monographie des Stephanits. – Sitzungsberichte der Königlich Böhmisches Gesellschaft der Wissenschaften, Mathematisch-naturwissenschaftliche Classe 1886: 119-194.
- Vrba K., 1910: Nový nález železa meteorického. – Věstník České akademie věd a umění 19: 265-266.
- Wrany A., 1896: Die Pflege der Mineralogie in Böhmen. – Prag: H. Dominicus, 421 pp.
- Zirkel F., 1901: Elemente der Mineralogie begründet von Carl Friedrich Naumann (1873†). Vierzehnte neu bearbeitete und ergänzte Auflage von Dr. Ferdinand Zirkel. – Leipzig: Engelmann, 807 pp.

Internetové zdroje:

Arnika:

http://www.casopis-arnika.cz/cisla/arnika_05_1/index.html

Hamelika, Historie Mariánských a a okolí:

http://www.hamelika.cz/?cz_vyznacne-osobnosti,326 (osobnosti)

<http://hamelika.wz.cz/h00-05.htm> (Hamelika, č. 303)

hamelika.webz.cz/h97-04.htm (Hamelika, č. 266)

https://www.hamelika.cz/?cz_zanikly-nejstarsi-dum-lazni-tatra,370 (dům Tatra)

Městské muzeum Mariánské lázně:

<http://www.muzeum-ml.cz/>

Osobnosti Přípbrami:

<http://osobnosti.pb.cz/karel-domin/> (Karel Domin)

Osobnosti:

<https://www.geni.com/people/Philipp-Steiniger/6000000041864848686>

(Philipp Steiniger)

Sokolovská uhelná:

https://www.suas.cz/images/dokumenty/inventar/Pisemna_pozustalost_ing_Antonina_a_ing_julia_frieserovych_sokolov_1811_1948.pdf

The mineralogical record:

<https://mineralogicalrecord.com/labels.asp?colid=1863> (J. C. A. Meine, Hannover)

<https://mineralogicalrecord.com/labels.asp?colid=496> (S. Egger)

<https://mineralogicalrecord.com/labels.asp?colid=497> (Dr. L. Eger)

<https://mineralogicalrecord.com/labels.asp?colid=761> (Albert Schmidt)

<https://mineralogicalrecord.com/labels.asp?colid=1756> (L. Bondy)

Wikipedie:

<https://de.wikipedia.org/wiki/Marienbad> (Marienbad)

https://de.wikipedia.org/wiki/Jon%C3%A9l_Kalinczuk (Jonél Kalinczuk)

https://de.wikipedia.org/wiki/Karl_Z%C3%B6rkend%C3%B6rfer (Karl Zörkendörfer)

Zaniklé obce a objekty:

<http://zanikleobce.cz/index.php?detail=1450571> (Dyleň)

<http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1444121> (Krásný Dvoreček)

Summary

Julia Hufnagel-Schildbach (*1880, †1962) from Mariánské Lázně (Marienbad) was an important collector of minerals, and in the period 1900–1935 she built a large systematic collection of minerals. Minerals were bought, exchanged and personally collected at localities in the wide vicinity of Mariánské Lázně. She was repeatedly visited mineralogical sites Podhorní vrch, Smrkovec, Lázně Kynžvart, Výškovice and Mariánské Lázně Town with the surrounding area. She had extensive contacts with minerals collectors in Bohemia and Germany and professional mineralogists in Austria and Bohemia, including the mineralogists of the National Museum in Prague, Karel Vrba (*1845, †1922) and Ludmila Slavíková (*1890, †1943). She was born on 12th October 1880 in the House „The Golden Grape“ (Zur goldener Traube) in Mariánské Lázně, where in 1823 a famous poet, writer and amateur naturalist, Johann Wolfgang Goethe (* 1749, † 1832) was accommodated. J. Schildbach was from a significant family and she was a respected person in her hometown.

After the end of World War II, she was not evicted as a German from Marienbad, unlike other German inhabitants, but lived in her home town until she died. However, her collection of minerals was seized by the state after the war. The larger part of the collection has been transferred to the National Museum in Prague, where 2716 items of minerals from the collection of J. Schildbach are registered. Part of the collection has been transferred to the Municipal Museum in Mariánské Lázně, which since 1953 has been located in the Schildbach family house, from 1880 to 1945 known as “Goethe Haus”, in remembrance of the famous poet's stay. Schildbach had lived in her birthplace house after 1945 and was cleaning up and conducting German-speaking visitors at the newly established town museum.

Together with the mineralogical collection of J. Schildbach, the catalog of her collection, which is today a very valuable source, has been preserved in the National Museum. We acquire mainly a picture of little-known events in the mineralogical collecting community, especially German, in the first decades of the 20th century. The collection of minerals itself is a very valuable scientific source of knowledge, documenting the conditions of many important mineralogical sites that are now largely abandoned.